भारत सरकार **GOVERNMENT OF INDIA**

राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता । NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

वर्ग संख्या 180Hk

Class No.

पुस्तक संख्या 82'

Book No.

रा० पु०/N. L. 38.

H7/Dte/NL/Ca1/79-2,50,000-1-3-82-GIF G.

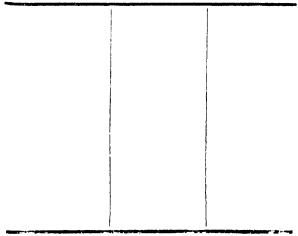
रा० पु०-44 N. L.-44

भारत सरकार GOVERNMENT OF INDIA राष्ट्रीय पुस्तकालय NATIONAL LIBRARY

कलकत्ता CALCUTTA

अंतिम अंकित दिनांक वाले दिन यह पुस्तक पुस्तकालय से ली गई थी । दो सप्ताह से अधिक समय तक पुस्तक रखने पर प्रतिदिन 6 पैसे की दर से विलम्ब शुल्क तिया जायगा ।

This book was taken from the Library on the date last stamped. A late fee of 6 P. will be charged for each day the book is kept beyond two weeks.



GMGIP (Pub. Unit), Sant. -- \$7-4LNL/80-20-8-80-250,000.

MÁNAVA-DHERMA-SÁSTRA.

VOLUME I.

SANSCRIT TEXT.

MÁNAVA-DHERMA-SÁSTRA;

OR

THE INSTITUTES OF MENU.

EDITED BY

GRAVES CHAMNEY HAUGHTON, M.A. F.R.S.

&c. &c. &c.

PROFESSOP OF HINDU LITERATURE IN THE EAST-INDIA COLLEGE.

VOLUME I.

SANSCRIT TEXT.

LONDON:

PRINTED BY COX AND BAYLIS, GREAT QUEEN STREET, LINCOLN'S INN FIELDS.

1825.

THE KING.

SIRE:

A course of events, unparalleled in the history of mankind, has placed, among the subjects of the British Empire, a people renowned from the remotest antiquity for wisdom, civilization, and steadfast adherence to their peculiar religious opinions.

The Institutes of Menu are not only revered by this unvarying race of men, as they were by their primeval forefathers, but have moreover contributed to preserve, in pristine force, opinions, usages, and manners, which, by a law that reverses in the moral, what is observed in the material world, have only grown the stronger by the use of ages.

b

Security

Security of life and property, and toleration of opinions, which are dearer to them than both these objects, are all that is asked by this blameless race of men, in return for willing obedience and devoted attachment to British rule. That an expectation, so reasonable in itself, and so much in harmony with the spirit of your Majesty's reign, will not be disappointed, could scarcely have received a more gracious assurance, than is derived from the permission, vouchsafed by your Majesty, to place your August Name at the head of this ancient Code of Hindu Laws.

That your Majesty may long continue to extend the influence of your happy reign over the British Empire and its Dependencies, is the earnest prayer of

YOUR MAJESTY'S

Most faithful Subject,

and dutiful Servant,

G. C. HAUGHTON.

East-India College, Herts, 20th June 1825.

PREFACE.

THE INSTITUTES OF MENU, whether regarded for their great antiquity and classic beauty, or for their importance, as being considered a divine revelation by nearly a hundred millions of people, who are mostly British subjects, must ever claim the attention of those who devote themselves to the study of the Sanscrit language, either from literary curiosity, or with the desire of fitting themselves for the Company's Service. Though inferior to the Védas in antiquity, they are held to be equally sacred; and owing to their being more intimately connected with the business of life, have tended so much to mould the opinions of the Hindus, that it would be impossible thoroughly to comprehend the literature or local usages of India, without being master of their contents. Hence, independently of the literary curiosity of the work as a record of ancient opinions, and of existing laws, it must be made a subject of elementary study by every one who is desirous of any degree of intimacy

intimacy with Hindu ideas. The system of instruction at this College being one preparatory for practical application in India, these Institutes have been made a part of the course of Sanscrit study; and it must be conceded, that a better work could scarcely have been selected for the purpose.

It appeared highly desirable to take advantage of the aid which Sir W. Jones' translation would afford the student for the comprehension of so difficult, as well as ancient a book, comprising in itself every subject, from the first principles of metaphysics, to the ultimate rewards and punishments of good and evil deeds done in this state of existence. His translation forms, in consequence, the second volume of the work; and some few notes and illustrations have been added to it, where subsequent research and observation had rendered those subjects definite, which he had been obliged to express generally, or in the native terms.

To complete this work, so as to make it perfectly intelligible to scholars who study in private, the printing either the whole, or a selection of the admirable comment of Cultu'ca Bhatta would be of the highest utility. Such a plan the Editor has had in view; but the state of his health forbids him making any promise

on the subject. Should he ever be able to accomplish his wish, it will form a third volume.

Mention will be found made in the Notes of valuable criticisms and other aid received from the kindness of friends, for which the Editor is happy to express his thanks; but he feels these are more particularly due to his kind and estimable friend Mr. Charles Wilkins, for the most ready communication of his opinion, on any occasion, when difficulties required elucidation, or the sanction of higher authority than the Editor's own judgment.

It will be obvious that this work is not a publication according to the usual acceptation of the term; but is one especially appropriated for the East-India Company's Service. It has not been edited with a view either to literary fame, or the desire of evincing superior critical knowledge; but has resulted solely from the wants of the College.

मानवधर्मशास्त्रम्

भृगुप्रोक्तम्

त्रीयुद्येवस्हौटनेन

शुडकृतम्

लण्डन्राजधान्याम्

मुद्रितम्

संवत्

9669

ท जों ॥ ग नमोगणेशाय ॥ ग मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायाम्प्रथमोन्ध्यायः ॥

मनुमेकायमासीनमभिगम्यमहर्षयः १
प्रतिपृज्ययथान्यायमिदंवचनमबुवन् १११॥
भगवन्सर्ववणीनायथावदनुपूर्वभः १
अन्तरप्रभवानाचधम्मीन्नोवन्नमहिसि ॥२॥
त्वमेकोद्धस्यसर्वस्यविधानस्यस्वयम्भवः १
अविन्त्यस्याप्रमेयस्यकार्यत्व्वार्थवित्प्रभो ॥३॥
सनैःपृष्टस्तथासम्यगमितौजामहात्मभिः १
प्रत्युवाचार्चतान्सर्वान्महर्षीं च्रूयतामिति ॥४॥
आसीदिदन्तमोभूतमप्रज्ञातमलक्षणम् १
अप्रतक्यमविज्ञेयम्प्रसुप्तमिवसर्वतः ॥५॥
ततःस्वयम्भूभगवानयक्रोयंजयन्निदम् ।
महाभूतादिवृतोजाःपाद्रासीतमोनुदः ॥६॥

प्रथमो श्यायः

ર

यो सावतीन्द्रिययासः सूक्ष्मो न्यतः सनातनः सर्वभृतमयो-चिन्त्यःसरुवस्वयमुद्दभौ सो-भिध्यायशरीरात्स्वात्सिमृश्वविविधाःप्रजाः अप**ए**वससर्ज्ञादौतासुवीजमवासृजत् तदंउमभवडेमंसहस्रांशुसमप्रभम् तस्मिन् जज्ञेस्वयम्बद्धासर्वलोकिपतामहः आपोनाराइतिप्रोक्ताआपोवेनरभूनवः तायदस्यायनं पूर्वतेनना रायणः स्मृतः ॥१०॥ यत्रत्वा रणम्यतं नित्यं सद सदात्मकम् तिद्वमृष्टः सपुरू घोलोके बसे तिकार्त्यते तस्मिन्नं उसभगवानुषित्वापरिवतसरम् स्वयमेवात्मनोध्यानातदं उमकरोहिधा ॥१२॥ ताभ्यां सशकलाभ्यां चिदवम्भू मिंचनिर्मभे मध्येयोमदिशशाष्टाव पांस्थानं चशास्वतम् ทุจลุท उद्ववहीत्मनश्रेवमनः सद्सदात्मकम् १ मनस्याप्यह्ंकार्भभिमन्तार्मी वर्म् ॥१४॥ महान्तमेव चात्मानंसवीणित्रिगुणानिच विषयाणायहीतृणिशनैः पंचेन्द्रियाणिच 4947

तेषान्त्ववयवान्मूक्ष्मान्षषामप्यमितौजसाम् सन्निवेश्यात्ममात्रामुसर्वभूतानिनिर्ममे ॥१६॥ यन्मृत्र्यवयवाःमूक्ष्मास्तस्येमान्यात्रयन्तिषद् तस्माच्छरीरमित्याहस्तस्यमूर्तिमनीषिणः ॥१७॥ तदाविशन्तिभूतानिमहान्तिसहकम्मीभः १ मनशावयवैः मूह्मैः सर्वभूतकृद्ययम् तेषामिदन्तुसप्तानाम्पुरूषाणामहौजसाम मूह्माभ्योमूर्तिमात्राभ्यःसम्भवत्यवयाद्ययम् आद्याद्यस्यगुणन्त्वेषामवाप्नोतिपरःपरः योयोयावतिष्रश्रेषांससतावद्गुणःस्मृतः ॥२०॥ सर्वेषान्तुसनामानिकमीणिचपृथक्पृथक् वेदशब्देभ्य हवादौ पृथक् मंस्था अनिर्ममे ॥२१॥ कमीत्मनाचदेवानासो मृजत्याणिनाम्प्रभुः १ साध्यानाचगणंमूहमंयज्ञंचैवसनातनम् ॥२२॥ अग्निवायुर्विभ्यस्तुत्रयम्ब्रसमातनम् १ दुदोहयज्ञसिखर्थमृग्यज्ञःसामलक्षणम् ॥२३॥ कालंकालविभन्ती अनस्त्राणियहास्त्रधा सरितःसागरान्शेलान्समानिविषमाणिच

तपोवाचं रिनंचेवकामंचकोधमेवच मृष्टिंससर्जिवेवेमात्त्रष्ट्रामच्हान्नमाःप्रजाः १२५१ कर्मणांचिववेकार्षीधर्मीधर्मीयवेचयत् इंडेरयोजयचेमाःमुखदुःखादिभिःप्रजाः ૧૧ ફ ૧૧ अण्योमात्राविनाशिन्योद्शार्द्वानान्तुयाःस्मृताः ताभिःसार्डिमिदं सर्वंसम्भवत्यनुपूर्वशः neen यन्तुकर्मणियस्मिन्सन्ययुं तप्रथमम्प्रभु सतदेवस्वयम्भेजेमृज्यमानःपुनःपुनः ૧૨ દેશ हिं लाहिले मृदुकूरे धर्माधर्मावृतानृते । यद्यस्यसो द्धात्सर्गेत तस्यस्वयमाविशेत् 112611 यधर्नुलिंगान्यृतवः स्वयमेवर्नुपर्यये स्वानिस्वान्यभिपद्यन्नेतथाकभीणिदेहिनः noen लोकानान्तुविवृद्धर्थमुखवाहुर्पादतः बाह्यणं क्षत्रियं वैश्यं मूदं चिन् रवर्तयत् **डिधाकृत्वात्मनोदेहमर्डेनपुरुषो अव**न् अर्डेननारीतस्यांसविराजममृजत्प्रभुः ฑ३⊋ฑ तपस्तप्वा मृजद्यन्तुसस्वयं पुरुषोवि राद् तंमावितास्यसर्वस्यल्षारं दिजसत्माः nsan

अहंप्रजाः सिमृश्वस्तुतपस्तप्तामुदु शर्म् पतीन्प्रजानाममृजंमहर्षीनादितोदश मरीचिमत्र्यंगिरसोपुलस्त्यम्पुलहंक्रतुम् प्रचेतमंव शिष्ठञ्चभृगुन्नारदमेवच กางเก **ट**तेमनूंस्तुसप्नान्यानसृजन्भूरितेजसः देवान्देवनिकायां श्रमहर्षीशामितौजसः यक्षरक्षःपिशाचां अगंधवीष्मर्सो-सुरान् 1 नागान्सपीन्सुपणीयपितृणाचपृथग्गणान् ทอุยุท विद्युतो शनिमेदाँ अरोहितेन्द्रध्नं षिच उत्कानि**धीतकेतूं अ**ज्योती ^{हे}युचावचानिच ทุงยา किन् रान्वान रान्म स्यान् विविधा अविहंगमान् पन्नम्गान्मनुषां बवालां बोभयतोद्तः nzen कृमिकीट पतंगां श्रयूकाम सिकमत्कुणम् सर्वञ्चदंशमशकंस्थावरञ्चपृथिविधम् nson **एवमेनेरिदंसर्वमित्रियोगान्महात्मिभः** यथाकर्मतपोयोगात्सृष्टंस्थावरजंगमम् ทชๆท येषांतुया दृशंकर्मभूतानामि ह्कीर्तितम् तत्रथावो-भिधास्यामिक्रमयोगञ्जलमनि พช⇒พ

पशवश्रमृगाश्चेववालाश्चोभयतोदतः र्क्षांसिचिपशाचावमनुषावजरायुजाः nesn अण्डजाःपक्षिणः प्रपीनक्रामस्यास्कच्छेपाः यानिचेवंप्रकाराणिस्थलजान्योदकानिच nssn स्वेद जंदंशमशकंयूकाम क्षिकमत्कुणम् उष्मण योपजायन्तेय चान्य त्वि श्विदी दशम् ทยฯท उद्गिज्ञाःस्थावराःसर्वेवीजकाउपरोहिणः ओषध्यःफलपाकान्ताबहुपुष्पंफलोपगाः ॥४६॥ अपुष्पाः फलवन्तोयेतेवनस्पतयः स्मृताः पुष्पिण:फलिनभैववृक्षास्त्रभयतःस्मृताः ทยงท गुच्छगुल्मंतुविविधन्तथैवतृणजातयः वीजकाण्डरहाण्येवप्रतानावस्यरवच **୩**8 ৮୩ तमसाबहुरू पेणवेष्टिताःकर्महेतुना अन्तः मंज्ञाभवन्त्येतेमुखदुः खसमन्विताः 118611 ष्टतद्**न्तास्तुगतयोबसाद्याःसमुदाहृताः** घोरे-स्मिन्भूतमंसारेनित्यंसततयायिनि 714071 **ट्वं**सर्वंसमृष्टेदमाञ्चाचिन्स्यपरात्रमः

आत्मन्यन्तर्दधेभूयः कालंकालेनपीउयन्

यदामदेवोजागर्तितदेद श्रेष्टतेजगत् यदास्विपितिशान्तात्मातदासर्वं निमीलति ॥ ५२॥ तस्मिन्स्वपतित्सुस्थेकमीत्मानःशरीरिणः स्वकर्मभ्योनिवर्तन्तेमनग्रलानिमृच्छति ॥५३॥ युगपतुप्रलीयन्तेयदातस्मिन्महात्मनि १ तदान्यंसर्वभूतात्मासुखंस्वपितिनिर्वृतः ॥५४॥ तमो यन्तुसमात्रित्यचिर्न्तिष्ठतिसेन्द्रियः नचस्वंकुरतेकर्मतदोत्कामतिमृतितः ॥५५॥ यदा गुमात्रिकोभृत्वाची जंस्थास्नुचरिष्णुच समाविश्वतिसंसृष्टस्तदामृर्तिविसुञ्चति ॥५६॥ **एवं**सजायत्वपाभ्यामिदंसर्वचराचरम् १ संजीवयतिचाजलम्प्रमापयतिचाययः ॥४७॥ इदंशास्त्रन्तुकृत्वान्सौमामेवश्वयमादितः विधिव द्वाह्यामासमरी चादों स्वहं मुनीन् गा ५ ७ ॥ हत्रदोन्यंभगःशास्त्रंशाविष्यत्यशेषतः १ **एतिबम्हो**न्धिजगे**सर्वभेषोन्खलंभुनिः** ॥ ४९॥ ततस्तथासतेनोक्तोमहर्षिर्भनुनाभगः १ तानबवीदघीन्सवीन्प्रीतास्मात्र्यतामिति ॥६०॥ स्वायंभुवस्यास्यमनोःषड्वंश्यामनवोन्परे मृष्टवन्तःप्रजाःस्वाःस्वामहात्मानोमहौजसः ॥६१॥ स्वारोचिषश्रीतमिश्रतामसोरैवतस्तथा चाक्षुषश्रमहाने जाविवस्वत्मुतरवच ทธ์จุท स्वायंभुवाद्याः स**्ट्रेतेमनवोभूरिते**जसः स्वेस्वेन्तरेसर्वमिदमुत्पाद्यापुत्रराचरम् ॥६३॥ निमेषाद्शवाष्टीवकाष्टात्रिंशतुताःकला त्रिंशत्कलामुहूर्नःस्यादहोरात्रन्तुतावतः nesn अहोरात्रेविभजनेमूर्योमानुषदेविके रात्रिः स्वप्नायभूतानाञ्चेष्टायैकर्मणामहः ૧ ફેપ૧ पित्र्येरात्र्यह्नीमासःप्रविभागस्तुपसयोः कर्मचेष्टास्वहःकृष्ठः युक्कःस्वप्रायशर्वरी ทธ์ธ์ท दैवेरात्र्यह्नीवर्षंप्रविभागस्तयोः पुनः अहस्तत्रोदगयनं रात्रिः स्याद् क्षिणायनम् nesn बाह्मस्यतुक्षपा हस्ययत्प्रमाणंसमासतः **टकैकशोयुगानान्तुक्रमशस्त**न्निबोधत **गई** ७ १ चत्वायीहुःसहस्राणिवषीणान्तुकृतंयुगम्

तस्यतावच्छतीसंध्यासंध्याशयतथाविधः

neen

इतरेषुसमंध्येषुसमंध्यात्रोषुचत्रिषु ष्टकापायेनवर्तन्ते**सहसाणिशता**निच ที่ออที यदेतरपरिसंख्यातमादावेवचतुर्युगम् **एतद्वादशसाहस्नन्देवानायुगमुच्यते १७**११ दैविकानायुगानान्तुसहस्रम्परिमंख्यया बासमेकमहर्सेयन्तावतीरात्रिरेवच १७२१ तद्देयुगसहस्नान्तम्बाह्मम्पुण्यमहर्विदुः रात्रिञ्चतावतीमेवतेन्होरात्रविदोजनाः ११७३१। तस्यसो-हर्निशस्यान्नेप्रमुप्तःप्रतिबुध्यते १ प्रतिबुद्धमुजतिमनः सद्सद् स्यास्य กษะก मनः मृष्टिं विकुर तेचोद्यमानं सिमृक्षया आकाशञ्जायनेतस्मातस्यशब्दंगुणंविदुः 119411 आकाशानुविकुवीणात्सर्वगन्धवहः गुचिः बलवान् जायतेवायुः सवैस्पर्शगुणोमतः वायोरिपविकुर्वाणाडिरोचिष्णुतमोनुदम् ज्योतिरूत्पद्यतेभास्यतद्रूपगुण्मुचते ॥७७॥ ज्योतिष गविकुर्वाणादापोरसगुणाःस्मृताः अझोगन्धगुणाभूमि रित्येषासृष्टिरादितः

यत्प्राग्डादशसाहस्रमुदितन्दे विकंयुगम् तदेकसप्तिगुणम्मन्वन्तर्मिहोचने १७९१ मन्वन्तराण्यसंख्यानिसर्गः संहार एवच क्रीउन्निवैतत्कुरुनेपरमेष्ठीपुनःपुनः चतुष्पात्सकलोधर्मः सत्यञ्जेवकृतेयुगे नाधर्मेणागमःकश्चिन्मनुषान्प्रतिवर्तते १८१॥ इतरेष्वागमाद्यमी:पादशस्त्ववरोपितः चौरिका-नृतमायाभिधमी बापैतिपादशः अरोगाः सर्वसिद्धाधी अतुर्वे श्रेशतायुषः १ कृतेत्रेतादिषु सेषामायुई सतिपाद्शः ॥ ५३॥ वेदोत्तमायुर्मत्यानामाशिष्येवकम्मणाम् फलन्त्यनुयुगंलोकेप्रभाव अशरीरिणाम् ॥ ५४॥ अन्येकृतयुगेधमीलेतायाद्वापरेपरे १ अन्येकलियुगेनृणायुगहासानुरूपतः ॥ ५५॥ तपःपरंकृतयुगेत्रेतायांज्ञानमुच्यते । द्वापरेयज्ञमेवाहुदीनमेकंकलोयुगे ११६॥ सर्वस्यास्यतुसर्गस्यगुप्त्यर्थेसमहाद्युतिः । मुखबाहर पद्धानाम्पृथक्कमीण्यकल्पयत्

अध्यापनमध्ययनयजनयाजनन्त्रथा ा दानम्प्रतियहञ्जेवबासणानामकल्पयत् १८६॥ प्रजानारक्षणन्दानभिज्या ध्ययनभेवच विषयेष्वप्रसित्रञ्चक्षत्रियस्यसमासतः ॥ ६९॥ प्रश्नारक्षणन्दानमिज्या स्थयनमेवच वणिक्पषंकुसीदञ्जवैश्यस्यकृषिमेवच ॥६०॥ **एकमेवतु शुद्र स्यप्रभुः कर्मसमादिशन** एतेषामेववणीनां शुश्रुषामनस्यया ॥ ११॥ उर्द्वनाभेर्मध्यतरःपुरुषःपरिकार्तितः । तस्मान्मेध्यतमन्त्वस्यमुखमुत्तंस्वयम्भुवा ॥ १२॥ **उत्तमांगोद्रवाड्येश्याद्रसण्येवधार्णात्** सर्वस्येवास्यसर्गस्यधर्मतोबासणःप्रभुः ॥ १३॥ तंहिस्वयम्भूःस्वादास्यातपस्तप्तवादितोन्भृजत् ा ह्यक्याभिवाद्यायसर्वस्यास्यचगुपूरे ११९४॥ यस्यास्येनसदा अनन्तिह्यानित्रिदिवीकसः १ क्यानिचैवपितरः किम्भूतमधिकन्ततः ॥ १५॥ भूतानाम्प्राणिनःश्रेष्ठाःप्राणिनांबुद्धिजीविनः । वुडिमत्सुनराः त्रेष्ठानरेषुत्रासणाः स्मृताः ॥ १६॥

ब्रासणेषुचविद्वांसोविद्वत्सुकृतबुद्धयः ी उत्पनिरेवविप्रस्यम् तिर्धर्मस्यशास्वती सहिधमीर्थमुत्पन्नोबसभूयायकल्पते ॥१६॥ बासणोजायमानोहिपृथियामधिजायते इश्वरः सर्वभूतानान्धर्मकोषस्यगुपूरे ॥ १९॥ सर्वस्वंब्रासणस्येदंयत्कित्रिः ज्ञगतीगतम् श्रेष्ट्रोनाभिजनेनेदंसर्ववैत्रासणोन्हिति ॥१००॥ स्वमेवब्रासणोभुंतेस्वंवस्तेस्वन्ददातिच आनृशंस्याद्रासणस्यभुंजतेहीतरेजनाः ॥१०१॥ तस्यकर्मविवेकार्थंशेषाणामनुपूर्वशः स्वायम्भुवोमनुर्द्धीमानिद्शास्त्रमकल्पयत् ngopn विदुषाबासणेनेद्मध्येतचम्प्रयत्नतः १ शिथेभ्य अप्रवत्त्रं सम्यग्ना न्येनकेन चित् ११०३॥ इदंशास्त्रमधीयानोब्रासणःशंसितवतः मनोवाग्देहजैनित्यंकर्मदोषैनीलपाने ११०४१ पुनातिपंतिंवंश्यां सम्प्रमप्तपरावरान् । पश्चिम पिवेषेमांकतनामेको पिसो हित ॥१०५॥

इदंस्वस्त्ययनंश्रेष्ठमिद्मबुद्धिविवर्द्धनम् । इदंयशस्यमायुषमिदंनिःश्रेयसम्परम् ॥१०६॥ अस्मिन्धर्मो विलेनोक्तो गुणदोषीचकर्मणाम चतुणीमपिवणीनामाचार्येवशास्वतः ॥१०७॥ आचारःपरमोधर्मः शुत्युनाःस्मानीयवच । तस्मादस्मिन्सदायुक्तोनित्यंस्यादात्मवान्द्विजः ११०६१ आचारादि चुतोवि प्रोनवेद फलमूम्नुते ी आचारेणतुसंयुत्तःसम्पूर्णफलभाग्भवेत् ॥१०९॥ **एवमाचारतो दृश्वाधर्मस्यमुनयोगतिम्** सर्वस्यतपसोमूलमाचारं जगृहः परम् ॥११०॥ जगतसम्मुत्पतिंमंस्कार्विधिमेवच । वतचय्योपचारंचस्नानस्यचपरंविधिम् 199911 दाराधिगमनंचैवविवाहानां चलक्षणम् १ महायज्ञविधानं चत्राज्ञकल्पंचशास्वतम् ॥११२॥ वृतीनांलक्षणंचैवस्नातकस्यवतानिच । भस्याभस्यंचशोचंचद्रवाणां मुद्रिमेवच ॥११३॥ स्त्रीधर्मयोगंतापस्यंमोक्षंसंन्यासमेवच । राज्ञ अधम्मीम खिलंकार्यीणां चिविनिणीयम् ॥११४॥

साक्षिप्रविधानंवधर्मस्नाणुंसयोर्ष ।
विभागधर्मस्त्रंवसंटकानंविद्याधनम् ॥११५॥
वेश्यणूद्रोपचार्चमंकीणीनांचसम्भवम् ।
आपडम्मंववणीनाम्प्रायश्चितविधिन्तथा ॥११६॥
संसार्गमनंवेवत्रिविधंकर्मसम्भवम् ।
निःश्रेयसंकर्मणांचगुणदोषपरीक्षणम् ॥११७॥
देशधर्मान्जातिधर्मान्कुलधर्मास्यास्वतान् ।
पाषंउगणधर्मास्यास्वेनस्मन्त्रत्वान्मनुः ॥११५॥
यथेदमुक्तवान्शास्त्रपुरापृष्टोमनुर्मया ।
तथेदंयूयम्थयद्यमत्सकाशान्निवोधतः ॥११९॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोत्तायां मंहितायाम् n n प्रथमो ध्यायः n

n मानवेधर्मशास्त्रेभुषोत्तायामंहितायादितीयो स्यायः n

विद्वितःसेवितःसिद्वित्यमद्वेषर्गितिः ।
हदयेनाभ्यनुद्वातोयोधर्मस्तिन्नवोधतः ॥१॥
कामात्मतानप्रयस्तानचैवेहास्त्यकामताः ।
काम्योहिवेदाधिगमःकम्मयोगमवैदिकः ॥२॥
मंकल्पमूलःकामोवेयद्वाःसंकलपसम्भवाः ।
व्रतानियमधर्माम्यवेषंकल्पजाःस्मृताः ॥३॥
अकामस्यिक्रयाकाचिदृश्यतेनेहकिहिचित् ।
यद्यिकुरुतेकिंचित्रत्रत्कामस्यवेष्टितम् ॥४॥
तेषुसम्यग्वर्तमानोगच्छत्यम्र रलोकताम् ।
यथासंकित्पतांभेहसर्वान्कामान्सम्बन्ते ॥५॥
वेदो-खिलोधर्ममूलंस्मृतिशीलेचतदिदाम् ।
आचार्भेवसाधूनामात्मनस्तुष्टिरेवच ॥६॥
यःकिमत्वस्यिचद्वमीमनुनापरिकोर्तितः ।
ससर्वो-भिहितोवेदेसर्वज्ञानमयोहिसः ॥७॥

98 दितीयो-ध्यायः सर्वंतुसमवेध्येद्निस्त्रिलंज्ञानचक्षुषा ा श्रुतिप्राभाण्यतोविद्वान्स्वधर्भेनिविद्येतवे ॥ १॥ श्रुतिस्मृत्युदितन्धर्ममनुतिष्ठन्हिमानवः १ इह्कीर्तिमवाप्नोतिप्रेत्यचानुत्रमंसुखम् ॥१॥ श्रुतिस्तुवेदोविज्ञेयोधर्मशास्त्रन्तुवैस्मृतिः । नेसवीर्थेष्वमीमांस्येताभ्यान्धमीहिनिवीभी ११०॥ यो न्वमन्येततेमूलेहेतुशास्त्रात्रयाद्विजः ससाधुभिविहिष्कायोनास्तिकोवेदनिन्दकः ॥११॥ वेदःस्मृतिःसदाचारःस्वस्यचप्रियमात्मनः एतचतुर्विधम्प्राहुःसाक्षाउमस्यलक्षणम् ॥१२॥ अर्थकामेष्वसत्तानान्धर्मज्ञानंविधीयते १ धर्मजिज्ञासमानानाम्प्रमाणम्परमंश्रुतिः ॥१३॥ श्रुति देधन्तुयत्रस्यातत्रधम्भीवृभीस्मृती । उभाविपहितौधर्मोसम्यगुत्तौमनीविभिः ॥१४॥ उदिते नुदिते चैबसमयाध्युषिते तथा १ सर्वथावर्ततेयसइतीयंवैदिकीश्रुतिः ॥१५॥

निषेकादिश्मशानान्तोमंत्रेर्यस्योदितोविधिः ।

तस्यशास्त्रेनियारोनस्मन्शेयोनान्यस्यकस्यचित ॥१६॥

सरस्वता दृषद्वत्योदेवनद्योर्यदन्तरम् तन्देवनिर्मितन्देशम्बसावतिम्प्रचक्षते ॥१७॥ तस्मिन्देशेयआचारःपारम्पर्यक्रमागतः वणीनांसान्तरालानांससदाचार उच्यते ११५१ कुरुक्षेत्रंचमत्स्याभ्यंचालाः भूरमेनकाः १ ष्टषत्रसर्षिदेशोवेबसावतीदनन्तरः ॥१९॥ **टतदेशप्रमृतस्यमकाशाद्यजन्मनः** १ स्वंस्वंचरित्रंशिक्षेरन्पृथियांसर्वमानवाः ॥२०॥ हिमविडिंध्ययोर्भध्यंयत्प्राग्विनश्वनाद्ि । प्रत्यगेवप्रयागाचमध्यदेशःप्रकीर्तितः ॥२१॥ आसमुद्रानुवैपूर्वादासमुद्रानुपश्चिमान् । तयोरेवान्तरंगिय्योरायीवर्तविदुर्नुधाः ॥२२॥ कृष्णसारस्तुचरतिमृगोयत्रस्वभावतः सज्ञेयोयज्ञियोदेशोम्ने च्छदेशस्त्वतः परः ॥२३॥ एतान्द्विजातयोदेशान्संत्रयेरन्प्रयत्नतः मूद्रस्तुयस्मिन्कस्मिन्वानिवसेइतिकर्षितः ॥२४॥ ष्ट्रषाधर्मस्यवोयोनिः समासेनप्रकोतिता सम्भवश्रास्यसर्वस्यवर्णधर्मान्निबोधत

वैदिके:कर्मभि:पुण्येनिषेकादिदिजन्मनाम् कार्यःशरीरमंस्कारःपावनःप्रेत्यचेहच गार्भेहोंमेजीतकम्मचौउमौजीनिबन्धनैः वैजिकंगार्भिकंचैनोडिजानामपमृज्यते ทลดม स्वाध्यायेनव्रतेहींमैस्नेविद्येनेज्ययामुतैः महायज्ञेश्वयज्ञेश्वबासीयं क्रियतेतनुः प्राङ्नाभिवर्डनात्पुंसोजातकम्भविधीयने मंत्रवत्प्राशनंचास्यहिर्ण्यमधुसर्पिषाम् ॥२०॥ नामधेयन्दशम्यान्तु द्वादश्यां वान्स्यकार्येत् पुण्येतिथौभुहूर्नेवानक्षत्रेवागुणान्विते मंगल्यंब्राह्मणस्यस्यात्क्षत्रियस्यबलान्वितम् वैश्यस्यधनमंयुत्तं शुद्रस्यतु जुगु फ्तितम् शम्भीवड्डालणस्यस्याद्राज्ञोरक्षासमन्वितम् वैश्यस्यपुष्टिमंयुक्तंशूद्रस्यप्रेष्यमंयुतम् ॥३२॥ स्रीणां सुखोद्यमकूरं विस्पष्टार्थंमनोहरम् १ मंगल्यन्दीर्घवणीन्तमाशीवीदाभिधानवत् चतुर्थेमासिकर्तथंशिशोनिष्क्रमणंगृहात् षष्ठेन्नप्राशनंमासियदेष्टंमंगलंकुले ॥३४॥

चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेवधर्मतः प्रथमे ब्दे तृतीयेवाकर्त्र यंश्रुतिचोदनात् गभीष्टमेन्द्रे कुर्वीतबाद्यणस्योपनायनम् गभीदेकाद्शेराज्ञोगभीनुद्वाद्शेविशः ॥३६% ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्यं विप्रस्य पंचमे १ राज्ञोबलार्थिन:षष्ठेवैश्यस्येहार्थिनोन्हमे ทองท आषोउशाहासणस्य**सावित्रीनातिवर्तते** आदाविंशात्सत्रबन्धोराचतुर्विंशतेर्विशः **ก**3 ะ ก अतु उर्दे त्रयो प्येतेयथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिताबात्याभवन्त्यार्यविगर्हिताः नैतेरपूर्वेविधिवदापद्यपिहिकहिचित् बालान्यौनां समम्बंधान्नचरेड्डालणः सह १४०॥ कार्षारीरववास्तानिचमीणिब्रसचारिणः वसीरन्नानुपूर्वेणशाणक्षौमाविकानिच ाधिशा मौंजीत्रिवृत्समात्रुक्षाकायीविप्रस्यमेखला क्षत्रियस्यतुमीर्वीङ्यावैश्यस्यशणतान्तवी ॥४२॥ मुंजालाभेतुकर्तयाःकुगारमान्तकवल्वजैः त्रवृतायन्थिनैकेनत्रिभिःपंचभिरेववा ॥४३॥

कापीसमुपवीतंस्यादिप्रस्योद्वीवृतंत्रिवृत् शणमूत्रमयंराज्ञोवेश्यस्याविकसौत्रिकम् ॥४४॥ ब्रासणोवेल्वपालाशोक्षत्रियोवाटखादिरो पैलवौदुम्बरौवैश्योदं उनहिन्तिधर्मतः केशान्तिकोब्राह्मणस्यदं उ:कार्यः प्रमाणतः ललाटसंभितोराज्ञःस्यातुनासान्तिकोविशः nzen **ऋजवस्तेतुसर्वेस्युर्वणाःसोम्यद्र्यानाः** अनुद्देगकरानृणांसत्वचोनाग्निद्धिताः แรงแ प्रतिगृबेप्सितन्दं उमुपस्थायचभास्करम् प्रदक्षिणम्परीत्याग्निंचरे द्वेक्षंयथाविधि **ที่ชะ**ท भवतपूर्वचरेद्रैक्षमुपनीतोद्विजोतमः भवन्मध्यन्तुराजन्योवैश्यस्तुभवदुत्ररम् nsen मातरंवास्वसारंवामातुवीभगिनीं निजाम् भिक्षेतभिक्षाम्प्रथमंयाचैनंनावमानयेत् 114011 समाहृत्यतुतद्वेक्षंयावद्र्यममायया निवेद्यगुर्वेश्रनीयादाचम्यप्राङ्मुखः मुचिः 114971 आयुषम्प्राइमुखोभुंत्रेयशस्यन्द् क्षिणामुखः श्रियम्प्रत्यङ्मुखोभुंतेऋतंभुंतेखुद्ङ्मुखः

उपस्पृश्यिव जोनित्यमन्नमद्यात्समाहितः भुत्ताचोपस्पृशेत्सम्यगद्भिःखानिचसंस्पृशेत् ทุนุลุท पूजयेदशनंनित्यमद्याचेतद्कुतसयन् दृश्वाहृथेन्प्रसीदे चप्रतिनन्दे चसर्वशः ท48ท पूजितंबशनंनित्यंबलमूर्जंचयच्छति अपूजितन्तुतहुक्तमुभयंनाशयेदिदम् ॥५५॥ नोच्चिष्टंवस्यचिद्द्यान्नाद्याचैवतयान्तरा नचैवात्यशनंकुर्यान्नचोच्छिष्टःकुचिद्वजेत् ฑฯ๕๓ अना रोग्यमनायुष्यमस्वर्ग्यं चातिभोजनम् अपुण्यंलोकविद्विष्टन्तस्मात्रत्परिवर्जयेत् ทุนษท बासेगविप्रस्तीर्थेननित्यकालमुपस्पृशेत् काय त्रैद शिकाभ्यां वान पित्रयेण कदा चन ๚чะ๚ अंगुष्टमूलस्यतलेबाह्यन्तीर्थम्प्रचक्षते कायमं गुलिमूले न्येदेविम्पत्र्यन्तयोर्धः 114611 त्रिराचामेदपः पूर्वं द्विः प्रमृज्यानतो मुखम् खानिचैवस्पृशेदि दिरात्मानं शिर्ष्वच अनुष्णाभिरफेनाभिर दिस्तीर्थेनधर्मवित् शौचेपुःसर्वदाचामेदेकान्नेप्रागुदङ्मुखः ॥६१॥

२२ डितीयोन्ध्यायः

हृहाभिःपूयतेविप्रःकंठगाभिस्तुभूमिपः १

वैश्यो-द्विःप्राशिताभिस्तुशूद्रःस्पृष्टाभिरन्ततः ॥६२॥

उद्दतेदक्षिणेपाणावुपवीत्युच्यतेद्विजः १

सयेप्राचीनआवीतीनिवीतीकण्ठसङ्जने ॥६३॥

मेखलामजिनन्दंउमुपवीतंकमंउलुम् १

अपुप्रास्यविनष्टानिगृह्णीतान्यानिमंत्रवत् ॥६४॥

केशान्तःषोउशेवर्षेवात्मणस्यविधीयते ।

राजन्यबन्धोद्दीविंशेवेश्यस्यद्यधिकेततः ॥६५॥

अमंत्रिकातुकार्येयंस्रीणामावृद्शेषतः १

मंस्कारार्धंशरीरस्ययथाकालंयथाक्रमम् ॥ ६६॥

वैवाहिकोविधिःस्रीणांसंस्कारोवैदिकःरमृतः ।

पतिमेवागुरौवासोगृहार्थों निपरिक्रिया ॥६७॥

ष्ट्रप्रोक्तोडिजातीनामौपनायनिकोविधिः ।

उत्पत्तियंजकःपुण्यःकम्भयोगंनिबोधत ॥६६॥

उपनीयगुरःशिषंशिक्षयेच्छौचमादितः ।

आवारमग्निकार्यं वसंध्योपासनमेवच ॥६९॥

अध्येषमाणस्त्वाचान्तोयषाशास्त्रमुदङ्मुखः ।

बसांजलिकृतोन्ध्याप्योलपुवासाजितेन्द्र्यः ११७० ॥

ब्रह्मारम्भे न्वसानेचपादीयासीगुरोः सदा संहत्यहस्तावध्येयंसहिब्रह्मांजिलिःस्मृतः ॥७१॥ **यत्यस्तपाणिनाकार्यभुपसंग्रहणंगुरोः** सर्येनसय:स्प्रष्टयोद क्षिणेनचद क्षिणः ncon अध्येषमाणन्तग्रहनित्यकालमतन्द्रितः अधीष्वभोदतिब्रुयादिरामो-स्त्वितिचारमेत् ॥७३॥ ब्राह्मण:प्रणवंकुर्यादादावन्तेचसर्वदा स्रवत्य नोंकृतम्पूर्वम्परस्ताचविशीर्यते प्राकृलान्पर्युपासीनःपवित्रेशेवपावितः प्राणायामैस्त्रिभिः पूतस्ततओं कारमहीत अकारंचाणुकारंचमकारंचप्रजापतिः वेदत्रयान्निरदुहद्रूर्भवःस्वरितीतिच ॥७६॥ त्रिभ्यष्टवतुचेदेभ्यःपादम्पादमदृदुहत् तिद्त्यृचो स्याः सावित्र्याः परमेष्ठीप्रजापितः ११७७ ॥ **टतदक्षरमेतांचजपन्याहृतिपूर्वकाम्** मंध्ययोर्वेदविद्विप्रोवेदपुण्येनयुज्यते ॥७६॥ सहस्रकृत्वस्त्वभ्यस्यवहिरेतिविकंडिजः महतो प्येनसोमासात्वचेवा हिर्विभुचते

एतयचीविसंयुत्तःकालेचित्रययास्वया बसक्षत्रियविउयोनिर्गर्हणायातिसाधुषु ओंकारपूर्विकास्तिस्रोमहाबाहृतयो बयाः त्रिपदाचैवसावित्रीविज्ञेयम्ब्रह्मणोम्खं योन्धीतेन्हन्यहन्येतं।त्रीणिवषीण्यतन्द्रितः सब्रह्मपरमभ्येतिवायभूतः खमूर्तिमान् एकाक्षरम्परम्बसप्राणायामाः परन्तपः सावित्र्यास्तुपरंनास्तिमौनात्सत्यंविशिषते M t3 N क्षरन्तिप्तर्वावैदिक्योजुहोतियजतिक्रियाः अक्षरंदुष्क**रं**त्तेयम्ब्रसचैवप्रजापतिः विधियज्ञाज्जपयज्ञोविशिष्टोदशभिर्गुणैः उपांगुःस्याच्छतगुणःसाहस्रोमानसःस्मृतः ทะฯฑ येपाकयज्ञाश्रत्वारोविधियज्ञसमन्विताः सर्वेतेजपयज्ञस्यकलं।नाईन्तिषोउशीम् जप्येनैवतुमंसिबे द्वालणोनात्रमंशयः कुर्यादन्यन्नवाकुर्यान्मेत्रोबाद्मणउच्यते इन्द्रियाणाविचरताविषयेष्वपहारिषु १ संयमेयत्नमातिष्ठेद्विद्वान्यन्तेववाजिनाम्

एकादशेन्द्रियाण्याहुयीनिपूर्वेमनीषिणः तानिसम्यवप्रवस्याभियथावदनुपूर्वशः श्रोत्रन्त्वक्षुषुधिजिह्यानासिकाचैवपंचमी पायुपस्थंहस्तपादंवाक्वेवदशमीस्मृता ॥१०॥ बुडीन्द्रियाणिपंचैषाश्रोत्रादीन्यनुपूर्वशः कर्मेन्द्रियाणिपंचेषाम्पाखादीनिप्रचक्षते **एकादशम्मनोज्ञेयंस्वगुणेनोभयात्मकम्** यस्मिन्जितेजितावेतीभवतः पंचकीगणी ทยจท इन्द्रियाणाम्प्रसंगेनदोषमृच्छ्त्यसंशयम् संनियम्यतुतान्येवततः सिद्धिंनियन्छति ग९३ग नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति हविषाकृष्णवरमैवभूयष्टवाभिवर्डते यश्वेतान्प्राप्नुयात्सवीन्यश्वेतान्वेवलास्त्यजेत् प्रापणात्सर्वकामानाम्परित्यागोविशियते नतथैतानिशक्यन्तेसंनियन्तुमसेवया विषयेषुप्रजुष्टानियथाज्ञानेननित्यशः वेदास्त्यागश्रयज्ञाश्रनियमाश्रनपासिच नविप्रदुष्टभावस्यसिद्धिंगच्छन्तिकहिचित् ॥९७॥

२६ं दितीयोन्ध्यायः

श्रुत्वास्पृष्ट्वाचरष्ट्वाचभुन्नाघ्रात्वाचयोनरः नहृषतिग्लायतिवासविज्ञेयोजितेन्द्रियः ॥९६॥ इन्द्रियाणान्तुसर्वेषायद्येकंक्षरतीन्द्रियम् तेनास्यक्षरतिप्रज्ञादतेःपादादिवोदकम् 119917 वशेक्तवेन्द्रिययामंसंयम्यचमनस्तथा सवीन्संसाधयेदथीनक्षिण्वन्योगतस्तनुम् ॥१००॥ पूर्वीसंध्यांजपंस्तिष्ठेत्सावित्रीमान्कीद्रशनान् पश्चिमान्त्समासीनःसम्यगृक्षविभावनात् ॥१०१॥ पूर्वीसंध्यांजपंस्तिष्ठन्नेशमेनोयपोहति पश्चिमान्त्समासीनोमलंहन्तिद्वाकृतम् नितश्रतितुयः पूर्वानो पास्तेय अपिश्रमाम् सम्द्रवङ्गहिष्कार्यः सर्वस्माद्भिजकर्मणः ॥१०३॥ अपासमीपेनियतोनैत्यकंविधिमास्थितः सावित्रीमप्यधीयीतगत्वा-रण्यंसमाहितः 1180911 वेदोपकरणेचैवस्वाध्यायेचैवनैत्यके नानुरोधोनस्यनध्यायेहोममंत्रेषुचैवहि ॥१०५॥ नैत्यकेनास्त्यनध्यायोबसमत्रंहितत्स्मृतम् ब्रह्माइतिहुतम्पुण्यमनध्यायवषट्कृतम् ११०६१

यः स्वाध्यायमधीने न्दं विधिनानियतः गुचिः । तस्यनित्यंक्षरत्येषपयोद्धिपृतंमधु ॥१०७॥ अग्नीन्धनम्भेक्षचर्यामधः शय्यागुरोहितम् आसमावर्तनात्कुयीत्कृतोपनयनोडिजः ११००१ आचार्यपुत्रः गुत्रूषुत्तीनदोधार्मिकः गुचिः । आप्नःशक्तोन्धेदःसाधुःस्वोन्ध्याप्यादशधर्मतः ॥१००॥ नापृष्टःकस्यचिड्न्यान्नचान्यायेनपृच्छतः जानन्नपिहिमेधावीजउवल्लोकआचरेत् ॥११०॥ अधर्मेणचयःप्राहयसाधर्मेणपृच्छति तयोरन्यतरःप्रैतिविद्वेषंवान्धिगच्छ्ति ॥१११॥ धर्मार्थीयत्रनस्यातां युत्रुषावा-पितद्विधा १ तत्रविद्यानवप्नयागुभंवीजमिवोषरे ॥११२॥ विद्ययेवसमंकामंमतीयम्ब्रसवादिना आपद्यपिहिद्योरायांनत्वेनामिरिणेवपेत् ॥११३॥ विद्यात्राह्म नियाहमेविधिस्ते निम रक्षमाम् । असूयकायमामादास्तथास्यावीयीवनमा ॥११४॥ यमेवतु शुचिं विद्यानियतं ब्रसचारिणम् १ तस्मैमांब्र्हिविप्रायनिधिपायाप्रमादिने १११५॥

बसयस्वननुज्ञातमधीयानाद्वाप्नुयान् मबसस्तेयसंयुक्तोनरकम्प्रतिपद्यते ॥११६॥ लीकिकंवैदिकंवा-पितथाध्यात्मिकमेवच आद्दीतयतोज्ञानन्तम्पूर्वमभिवादयेत् 1199911 सावित्रीमात्रसारो-पिवरंविप्रःस्यंत्रितः नायंत्रितस्त्रवेदो-पिसवीशीसवीवक्रयी ทๆๆะ๓ शय्यासने प्याचरिते श्रेयसानसमाविशेत् शय्यामनस्यभेवेनम्प्रत्यत्थायाभिवादयेत् ॥११९॥ उर्द्वम्प्राणासुत्कामन्तियूनः स्थविर आयति प्रत्युत्यानाभिवादाभ्याम्पुनस्तान्प्रतिपद्यते 1992011 अभिवादनशीलस्यनित्यंवृद्धोपमेविनः चत्वारितस्यवर्जन्तेआयुर्विद्यायशोबलम् ॥१२१॥ अभिवादात्परंविघ्रोज्यायां समभिवादयन् असोनामाहमस्मीतिस्वंनामपरिकोर्तयेत् พรรา नामधेयस्ययेकेचिदभिवादंनजानने १ तान्प्राज्ञो-हमितिब्रुयात्स्त्रियः सवीस्त्रेयेवच ॥१२३॥ भोःशब्दं कीर्त्रियेदन्तेस्वस्यनाम्नोन्भिवादने नाम्नास्वरूपभावोहिभोभावऋषिभिःस्मृतः ทจายท आयुष्मान्भवसौम्येतिवाचोविप्रोन्भिवादने अकारशास्यनाम्नोन्तेवाचःपूर्वाक्षरःप्तुतः योनवेत्यभिवादस्यविप्रःप्रत्यभिवादनम् नाभिवाद्यःसविदुषायथाशूद्रस्तथेवसः ॥१२६॥ बासणंकुशलम्पृच्छेत्स्रत्रवन्धुमनामयम् १ वैश्यंक्षेमंसमागम्यशूद्रमारोग्यमेवच ॥१२७॥ अवाचोदीक्षितोनाम्नायवीयानिपयोभवेत् भोभवत्पूर्वकंत्वेनमभिभाषेतधर्मवित् पर्पत्नीतुयास्त्रीस्याद् सम्बन्धाचयोनितः तांब्र्याद्ववतीत्येवंमुभगेभगिनीतिच मातुलां अपितृयां अश्वशुरानृत्विजोगुरून् असावहमितित्रूयात्प्रत्युत्थाययवीयमः 1193011 मातृष्वसामातुलानीश्वश्रूर्थपितृष्वसा सम्पूज्यागुरूपत्नीवत्समास्तागुरूभार्यया 1193911 भातुभीयोपसंयासासवणी-हन्यहन्यपि विप्रोचतूपसंगासाज्ञातिसम्बन्धियोषितः १११३२१ पितुर्भगिन्याम्मातु अज्यायस्याचस्वसर्यपि मातृवड् तिमाति छेन्माताताभ्योगरीयसी ทรรุก

द्शान्दाल्यम्पोर सल्यम्पं वान्दाल्यं कलाभृताम् त्र्यब्द पूर्वं श्रोत्रियाणास्वल्पेनापिस्वयोनिषु ॥१३४॥ ब्राह्मणन्द्शवर्षन्तुशतवर्षन्तुभूमिपम् १ पितापुत्रीविजानीयाद्वासणस्तुतयोःपिता ॥१३५॥ वितम्बन्ध्वीय:कभीवद्याभवतिपंचमी ष्टतानिमान्यस्थानानिगरीयोयद्यद्वतरम् ॥१३६[॥] पंचानांत्रिषुवर्षेषुभूयांसिगुणवन्तिच । यत्रस्युःसोन्त्रमानार्हः शूद्रोनिपदशमींगतः ॥१३७॥ चित्रणोदशमीस्थस्यरोगिणोभारिणःस्नियाः स्नातकस्यचराज्ञ अपन्थादेयोवरस्यच ॥१३६॥ तेषान्तुसमवेतानाम्मान्योस्नातकपार्थिवौ । राजस्नातकयोश्रेवस्नातकोनृपमानभाक् ॥१३९॥ उपनीयतुयःशिषंवेदमध्यापयेद्विजः १ सकल्पंसरहस्यंचतमाचार्यम्प्रचक्षते ॥१४०॥ **एकदेशन्तुवेदस्यवेदांगान्यपिवापुनः** योध्यापयतिवृत्यर्थभुपाध्यायःसङ्खते ॥१४१॥ निषेकादीनिकमीणियः करोतियथाविधि सम्भावयतिचान्नेनुसविद्योगुरूर् चते ทายจก

अग्न्याधेयम्पाक्यज्ञानग्निष्टोमादिकान्मखान् यः करोतिवृतोयस्य सतस्य त्विंगिहो चते ११४३१ यआवृणोत्यवितथम्ब्रसणात्रवणावुभौ समातासपिताज्ञेयस्तन्नदु स्रेत्कदाचन nssen उपाध्यायान्दशाचार्यआचार्याणांशतम्पिता सहस्रन्तु पितृन्मातागौरवेणातिरि चने ทายฯท उत्पादकब्रसदात्रोगिरीयान्ब्रसदःपिता ब्रह्मजन्महिविप्रस्यप्रेत्यचेहचशाश्वतम् મ ૧૪૬૫ कामान्मातापिताचेनंयदुत्पाद्यतोमिषः सम्भूतिन्तस्यतं।विद्याद्यद्योनावभिजायते ทายยา आचार्यस्वस्ययांजातिंविधिवद्वेदपारगः उत्पाद्यतिसावित्र्यासासत्यासा-ज**रा**मरा 1198 th अल्पंवाबहुवायस्यश्रुतस्योपकरोतियः तमपीहगुरंविद्याच्छुतोपत्रिययातया ब्राह्मस्यजन्मनः वतीस्वधर्मस्यचशासिता बालो-पिविप्रोवृद्धस्यपिताभवतिधर्मतः 1194011 अध्यापयामासपितृन्शि गुरागिरसःकविः पुत्रकाइतिहोवाचज्ञानेनपरिगृह्यतान्

३२ दितीयोन्ध्यायः

तेतमर्थम पृच्छन्तदेवानागतमन्यवः १ देवा भैतान्समेत्यो चुन्यीय्यंवःशि शुरु त्तवान् ११९११ अज्ञोभवतिवैबालः पिताभवतिमंत्रदः । अञ्चित्रालमित्याद्ः पितेत्येवतुमंत्रदम् ॥१५३॥ नहायनेनिपलितेनिवित्तेननबन्ध्भिः । ऋषयम्बिरेधर्मयो नुचानः सनोमहान् १११४॥ विप्राणाञ्चानतो ज्येष्ठांक्षत्रियाणान्तुवीर्यतः वैश्यानान्धान्यधनतः मुद्राणामेव जन्मतः กานนา नतेनवृद्धोभवतियेनास्यपलितंशिरः योवैयुवा प्यधीयानस्तन्देवाःस्थवि रंविदुः १११६॥ यथाकाष्ठमयोहस्तीयथाचर्ममयोम्गः यश्विप्रोन्नधीयानस्वयस्तेनामबिभ्रति ॥१५७॥ यथाषंढो-फलःस्रीषुयथागौर्गविचाफला यथाचात्ते-फलन्दानंतथाविप्रोन्नचो-फलः 1194611 अहिंसयेवभूतानाकार्यश्रेयोन्नुशासनम् । वाक्वैवमधुरान्नस्णाप्रयोज्याधर्ममिच्छता ॥१५९॥ यस्यवाङ्मनसीमुद्रेसम्यग्गुप्तेचसर्वदाः । सवैसर्वमवाप्नोतिवेदान्तोपगतंपलम् ॥१६०॥

नारन्तुदःस्यादार्तोन्पिनपर्द्रोहकर्मधीः ययान्योडिजनेवाचानालोक्यांतामुदीरयेत् ॥१६१॥ सम्मानाड्वासणोनित्यमुडिजेतविषादिव १ अमृतस्येवचाकांक्षेदवमानस्यसर्वदा ॥१६२॥ मुखंद्यवमतःशेतेमुखंचप्रतिबुध्यते मुखंचरतिलोकेन्स्मिन्नवमन्ताविनश्यति ॥१६३॥ अनेनव्रमयोगेनमंस्कृतात्माद्विजःशनेः गुरौवसन्संचिनुयाइसाधिगमिकन्तपः ૧૧ ફેઇ ૧૧ तपोविशेषेर्विविधेर्वतेश्वविधिचोदितेः वेदःकृत्स्नो-धिगन्तयःसरहस्योद्विजन्मना ॥१६५॥ वेदमेवसदा अयस्येतपस्तप्यन्द्विजोत्तमः वेदाभ्यासोहिविप्रस्यतपःपरमिहोच्यते ૧૧૧ ફંફ્રેશ आहैवसनखायेभ्यः परमन्तप्यतेतपः यःस्रग्यपिदिजोन्धीतेस्वाध्यायंशिततोन्वहम् ॥१६७॥ योनधीत्यद्विजोवेदमन्यत्रकुरुतेश्रमम् मजीवन्नेवसूद्रत्यमासुगच्छतिसान्वयः ॥१६७॥ मातुर्ये-धिजननंदितीयंमौंजिबन्धने तृतीयंयज्ञदीक्षायंाद्विजस्यश्रुतिचोदनात् ॥१६९॥

तत्रयद्भसजन्मास्यमौजीबन्धनचिद्गितम् १ तत्रास्यमातासावित्रोपितात्वाचार्यउचने ॥१७०॥ वेदप्रदानादाचार्यम्पितरम्परिचक्षते नसस्मन्युज्यतेकर्मिवंचिदामौंजिबन्धनात्॥ १७१॥ नाभियाहार्येड्सस्वधानिनयनादते मुद्रेणहिसमस्तावद्यावद्वेदेनजायते ॥१७२॥ कृतोपनयनस्यास्यवतादेशनमिष्यते ब्रसणोयहणंचैवक्रमेणविधिपूर्वकम् ॥१७३॥ यद्यस्यविहितंचभीयत्मूत्रंयाचमेखला योदं उोयचवसनन्त तदस्य व्रतेष्व पि ฑจัดสม सेवेते भारत् नियमान् ब्रह्मचारी गुरीवसन् सन्नियम्येन्द्रिययामन्तपोवृद्धर्थमात्मनः ॥१७५% नित्यंस्नात्वा शुचिः कुयो द्वर्षि पितृतर्पणम् देवता भ्यर्चनंचेवसमिधादानमेवच ॥१७६॥ वज्जीयेन्मधुनामंचगन्धंमाल्यंरसान्स्त्रियः मुतानियानिसवीणिप्राणिनाचैवहिंसनं ॥१७७॥ अभ्यंगमंजनंचाक्ष्णोरपानच्छत्रधारणम् १ कामंक्रोधंचलोमंचनर्तनंगीतवादनम् ॥१७৮॥

द्यृतंचजनवादंचपरिवादन्तथा नृतम् स्त्रीणांचप्रेक्षणालम्भमुपपातम्परस्यच ११९९%। **एकःशयीतसर्वत्रनरेतःस्कन्द्येतकुचित्** कामाजिम्कन्दयनेतोहिनस्तिवतमात्मनः ॥१६०॥ म्वप्नेसिक्नाब्रसचारीदिजः गुत्रामकामतः स्नात्वान्वीमचीयत्वात्रिः पुनर्मामित्युचंजपेत् ॥१६१॥ उद्कुम्भंमुमनसोगोशकृन्मृतिकाकुशान् आहरेद्यावदार्थानिभैक्षंवाहरहश्ररेत् ฑๆะจฑ वेदयशैरहीनानाम्प्रशस्तानास्वकर्मसु ब्रह्मचार्याहरे द्वेष्टंगृहेभ्यः प्रयतो न्वहम् ॥१५३॥ ग्रो:कुलेनभिक्षेतनज्ञातिकुलबन्धुषु १ अलाभेत्वन्यगेहानामपूर्वमपूर्वं विवर्जयेत् ngtsn सर्ववा पिचरेद्यामम्पूर्वोत्तानामसम्भवे नियम्यप्रयतोवाचमभिशस्तांस्तुवर्जयेत् การหา दूरादाहृत्यसमिधः संनिद्ध्यादिहायसि सायम्प्रातश्रज्ञह्याताभिर्गिनमतन्द्रितः พจะร์ท अकृत्वाभैक्षचर्णमसमिध्यचपावकम् अनातुर:सप्तरात्रमचकीर्णिवतंचरेत् 1196911

द्वितीयो स्यायः 3€ भेक्षेणवर्तयेन्नित्यंनैकान्नादीभवेड्नती भैक्षेणवतिनोवृतिरूपवाससमास्मृता ॥१५५॥ व्रतवद्देवदेवत्येपित्र्येकर्मण्यथर्षिवत् काममभ्यर्थितो अनीया द्वतमस्यन लुप्यते ॥१६९॥ ब्राह्मणस्यैवकर्मेतद्पदिष्टंमनीषिभिः राजन्यवैश्ययोस्त्वेवंनैतत्कर्मविधीयते 1198011 चोदितोगुरणानित्यमप्रचोदितष्टववा कुर्याद्ध्ययनेयत्नमाचार्यस्यहितेषुच 1196911 शर्गरंचैववाचंचबुद्यीन्द्रियमनासिच नियम्यप्रांजलिस्तिष्ठेदीक्षमाणोगुरोर्मुखम् ॥१९२॥ नित्यमुद्धतपाणिःस्यात्साध्वाचारः सुमयतः आस्यतामितिचोत्तःसन्नासीताभिमुखंगुरोः ॥१९३॥ हीनान्नवस्रवेष:स्यात्सर्वदागुरुसन्निधौ **उतिशेत्प्रथमंचास्यचर्मंचैवसंविशेत्** 1199811 प्रतिश्रवणसम्भाषेशयानोनसमाचरेत् नामीनोनचभुंजानोनतिष्ठन्नपराङ्मुखः ॥१९५॥ आसीनस्यस्थितः कुयीद्भिगच्छंस्तुतिष्ठतः प्रत्युद्गम्यत्वावजतःपश्राद्यावंस्तुधावतः ૧૧ ૧ ૯૬ ૧૧

पराङ्मुखस्याभिमुखोद्दरस्थस्येत्यचान्तिकम् प्रणम्यतुशयानस्य निदेशेचैवतिष्ठतः नी वंशय्यासनं चास्यसर्वे हागुर सन्निधी गुरोस्तु चक्षु विषयेनयथेष्टासनोभवेत् 1196411 नोदाहरेदस्यनामपरोक्षमपिकेवलम् १ नचैवास्यानुकुर्वीतगतिभाषितचेष्टितम् 1198611 गुरोयित्रपरीवादोनिन्दावा-पिप्रवर्तते कर्णीतत्रापिधातयौगन्तयम्वाततो न्यतः ॥२००॥ परीवादात्वरोभवतिश्वावेभवतिनिन्दवः परिभोत्ताक्रिभवितिकीटोभवितमतारी दूरस्थोनार्चयेदेनंनकुडोनान्तिकेस्वियाः यानासनस्यभैवेनमवर्साभिवादयेत् ॥२०२॥ प्रतिवाते-नुवानेचनासीतगुरणासह अमंत्रचेचेवग्रोनिकिंचिद्पिकीर्तयेत् ॥२०३॥ गो यवोष्ट्रयानप्रासादप्रस्तरेषुकटेषुच आसीतगुरुणासार्वशिलाफलकनौषुच ॥२०४॥ गुरोगुरोसन्निहितेगुरवइतिमाचरेत् । नचानिमृष्टोगुरुणास्वान्गुरूनिभवाद्येत् ॥२०५॥ विद्यागुरूवेतदेवनित्यावृतिः स्वयोनिषु । प्रतिषेधत्मुवाधमी जितं चोपदिशत्तवि ॥२०६॥ श्रेयः मुगुरुवइ तिं नित्यमेवसमाचरेत् । गुरुपुत्रेषुचार्थेषुगुरोशेवस्वबन्धुषु ॥२०७॥ बालःसमानजन्मावाशिषोवायज्ञकर्मणि अध्यापयन्गुरुमुतोगुरुवन्मानम्हति ॥२०६॥ उत्सादनंचगात्राणास्नापनोच्छिष्टभोजने नक्यीहरूपुत्रस्यपाद्योगावनेजनम् ॥२०९॥ गुरुवत्प्रतिपूज्याःस्युःसवणीगुरुयोषितः असवणीस्तुमंपूड्याःप्रत्युत्यानाभिवादनैः ॥२१०॥ अभ्यंजनंस्नापनंचगात्रोत्सादनभेवच ग्रूपत्त्यानकायीणिकेशानाचप्रसाधनम् ॥२११॥ गुरूपत्नीतुयुवतिन्नीभिवाद्येहपादयोः । पूर्णविंशतिवर्षेणगुणदोषौविजानता ॥२१२॥ स्वभाव हषना रोणांनराणाभिहदूषणम् १ अतोर्धान्नप्रमाद्यन्तिप्रमद्रामुविपश्चितः ॥२१३॥ अविद्वासमलंलोकेविद्वासम्पिवापुनः प्रमदाबुत्प्रथंनेतुंकामकोधवशानुगम् ॥२१४॥

मात्रास्वलादु हित्रायानविविकासनीभवेत ा वलवानिन्द्रिययामीविद्वासमिपक्षिति ॥२१५॥ कामन्तुगुरूपत्नीनायुवतीनायुवाभुवि । विधिवइन्दनंकुयीदसावहमितिब्रुवन् ॥२१६॥ विद्रोथपाद्यहणमन्वहंचाभिवादनम् १ ग्रदारेष्क्वीतसतान्धर्ममन्स्मरन् ॥२१७॥ यथाखनन्खनित्रेणनरोवार्यधिगच्छति तथागुरगताविद्यानुत्रुषुर्धिगच्छति ॥२१६॥ मुंडोवाजिटलोवास्याद्यवास्यान्त्रिखाजटः नैनंयामे भिनिम्लोचेत्मुयोंनाभ्यदियात्कृचित् ॥२१९॥ तंचेदभ्युदियातमूर्यः शयानंकामचारतः निम्लोचेद्वान्यविज्ञानाड्यपन्नुपवमेद्दिनम् ॥२२०॥ मूर्येणसभिनिर्मृतःशयानो भ्युदितश्यः प्रायश्वितमक्वीणोयुक्तःस्यान्महनैनसा ॥२२१॥ आचम्यप्रयतोनित्यमुभेसंध्येसमाहितः १ युचोदेशेजपन्जप्यमुपासीतयथाविधि ॥२२२॥ यदिस्रीयद्यवरजःश्रेयः किंचित्समाचरेत् तत्सर्वमाचरेद्युक्तोयत्रवास्यर्भेन्मनः ॥२२३॥

धमीषीवु चतेत्रेयः कामार्थीधमेरवं । अर्थर वेहवात्रेय सिवर्ग इतितुस्यितिः ॥ २२४॥ आचायेबिसणोमूर्जिः यितामूर्जिः प्रजापतेः मातापृथियामूर्तिस्तुश्रातास्वोमूर्तिरात्मनः ॥२२५॥ आचार्यमपिताचैयमातामाताचपूर्वजः नार्तेनाप्यवमन्तयाबासणेनविश्रेषतः ॥२२६॥ यंमातापितरौक्रेशंसहेतेसम्भवेनृणाम् १ नतस्यनिष्कृतिःशक्याकर्तुवर्षशतेर्षि ॥२२७॥ तथोनित्यम्प्रियंक्बीदाचार्यस्यचसर्वदा । तेष्वेवत्रिषुतुष्टेषुतपः सर्वसमाप्यते ॥२२ ६॥ तेषात्रयाणां मुत्रुषापरमन्तपउच्यते । नतेरभ्यननुज्ञातोधर्भमन्यंसमाचरेत् ॥२२९॥ तर्वहित्रयोलोकास्तरवत्रयआत्रमाः १ तष्टवहित्रयोवेदास्तष्टवोत्तास्त्रयोजनयः ॥२३०॥ पितावेगाईपत्योगिनमीतानिनई सिणःस्मृतः गुरुराह्यनीयस्तुंसा-गिनत्रेतागरीयसी ॥२३१॥ त्रिष्वप्रमाद्यन्नेतेषुत्रीन्लोकान्विजयेह्ही १ दीप्यमानः स्ववपुषादेववहिविमोदते ॥२३२॥

इमंलोकंमातृभक्त्यापितृभक्त्यातुमध्यमम् गुरु मुत्रुषयात्वेवम्बसलोकंसमरनुते ॥२३३॥ सर्वेतस्यादताधर्मायस्येतेत्रयआदताः १ अना स्तास्तुयस्यैतेसवीस्तस्या-फलाः क्रियाः ॥२३४॥ यावत्रयस्तेजीवेयुस्तावन्नान्यंसमाचरेत् तेष्वेवनित्यं शुश्रृषां कुर्यात्प्रियहिते रतः ॥२३५॥ तेषामनुपरोधेनपार्त्र्यंयद्यदाचरेत् १ तत्रन्निवेद्येतेभ्योमनोवचनकर्मभिः ทจระท त्रिष्वेतेष्वितिकृत्यंहिपुरूषस्यसमाप्य**ते** एषधर्मःपरःसाक्षादुपधर्मोन्यउचने ॥२३७॥ श्रद्धानः मुभाविद्यामाददीतावरादि । अन्त्यादिपपरन्धर्मस्रीरत्नन्दुष्कुलादिप ॥२३৮॥ विषादप्यमृतंयासंबालादिपमुभाषितम् । अमित्राद्पिसङ्गतममेध्याद्पिकांचनम् ॥२३९॥ स्त्रियोरत्नान्यथोविद्याधर्मःशौचंसुभाषितम् विविधानिचशिल्पानिसमादेयानिसर्वतः ग२४०॥ अबासणाद्ध्ययनमापत्कालेविधीयते । अनुव्रज्याचमुत्रूषायावद्ध्ययनंगुरोः ॥२४१॥

दितीयोध्यायः

84

नाबाह्मणेगुरौशिष्योवासमात्यन्तिकंवसेत् बाह्मणेचाननुचानेकां क्षन्गतिमन्त्रमाम् ॥२४२॥ यदित्वात्यन्तिकंवासंरोचयेतगुरोःकुले यक्तःपरिचरेदेनमाशारीरविमोक्षणात् ॥२४३॥ आसमाप्तेःशरीरस्ययस्तु शृषते गुरुम् १ सगच्छत्यंजसाविप्रोबसणःसद्यशाश्वतम् ॥२४४॥ नपूर्वंगुरवेकिंचिद्यकुर्वीतधर्भवित् स्नास्यंस्तुगुरुणाज्ञप्तःशक्त्यागुर्वर्थमाहरेत् ॥२४५॥ क्षेत्रंहिरण्यंगामश्वंह्यत्रोपानहमासनम् १ धान्यंशाकंचवासं।सिगुर्वेप्रीतिमावहेत् ॥२४६॥ आचार्येतुखलुप्रेते**गुरू** पुत्रेगुणान्विने गुरुदारेसपिंडेवागुरुवङ्गतिमाचरेत् ॥२४७॥ **ट**तेष्वविद्यमानेषुस्थानासनविहारवान् १ प्रयुंजानो-ग्नियुश्रुषांसाधयेदेहमात्मनः ॥२४ ६॥ एवंचरतियोविप्रोबसचर्यमविष्नुतः । सगच्छत्युतमंस्थानंनचेहाजायतेपुनः ॥२४९॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायां ॥ n दितीयोन्ध्यायः n

ท मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायान्तृतीयोश्यायः ท

षट्त्रिंशदाब्दिकंचर्यगुरौत्रेवेदिकंव्रतम् तदर्जिकम्पादि कंवायहणान्तिकमेववा men वेदानधीत्यवेदौवावेदवा । पियथाक्रमम् अविप्लुतब्रसचर्योगृहस्थात्रममावमेत् तम्प्रतीतंस्वधम्भेणब्रह्मदायहर्म्पतुः स्रिवणन्तल्पआसीनमहीयेत्प्रथमंगवा nsn गुरुणा-नुमतःस्नात्वासमावृत्तोयथाविधि उद्वहेतद्विजोभार्यां सवर्णालक्षणान्विताम् nrsn असपिं उाचयामातु रसगोत्राचयापितुः साप्रशस्ताद्विजातीनान्दार्कम्मीणमेथुने nun महात्यपिसमृडानिगो-जाविधनधान्यतः ٦ स्रीसम्बन्धेदशैतानिकुलानिपरिवर्जियेत् nen हीन क्रियंनिष्पुरुषंनिश्वन्दोरोमशाशीसम् 1 **सय्यामयायपस्मारिश्वित्रिकुष्ठिकुलानिच** nen

नोइहेत्कपिलांकन्यांनाधिकांगींनरोगिणीम् नालोमिकानातिलोमानवाचाटानपिंगलाम् नक्षविक्षनदीनाम्नींनान्त्यपर्वतनामिकाम् नपश्यहिप्रेथनाम्नीनचभीषणनामिकाम् nen अयंगांगींसीम्यनाम्नींहंसवार्णगामिनीम् तनुलोमकेशद्शनामृइंगीमुइहेत्स्वयम् 119011 यस्यास्तुनभवेद्वातानविज्ञायेतवापिता नोपयच्छेतनाम्प्राज्ञःपुत्रिकाधर्मशंकया ทๆๆท सवणी-येद्विजातीनाम्प्रशस्तादार्कभणि कामतस्तुप्रवृतानामिमाःस्युःक्रमशोन्वराः neen **न्**द्रैवभायीन्द्रस्यसाचस्वाचविशःस्मृते तेचस्वाचेवराज्ञ यता यस्वाचाय जन्मनः ทุจลุท नब्राह्मणक्षत्रिययोरापद्यपिहितिष्ठतोः कस्मिं श्रिद पिवृत्तान्ते गुद्राभायों पदिश्यते ทายท हीनजातिं स्थिमोहादु इहन्तो दिजातयः क्लान्येवनयन्त्यागुससन्तानानिशृद्रताम् พายา **मूद्रावेदीपतत्यत्रेरतध्यतनयस्यच** शौनकस्यमुतोत्पन्यातद् पत्यतयाभृगोः 19 En .

रूद्राशयनमारोप्यबासणीयात्यधोगतिम् जनयित्वामुतन्तस्याम्बासण्यादेवहीयने ॥१७॥ दैवपित्र्यातिथेयानितत्प्रधानानियस्यत् नाश्नन्तिपितृदेवास्तन्नचस्वर्गसगच्छति ทายท वृषलोफेनपीतस्यनिः श्वासोपहतस्यच तस्यांचैवप्रमूतस्यनिष्कृतिनीवधीयते ॥१९॥ चतुणीमिपवणीनाम्प्रेत्यचेहिहताहितान् अष्टाविमान्समामेनस्वीविवाहान्निबोधत ब्रासोदे वस्तथेवार्षः प्राजापत्यस्तथामुरः गान्धवीराक्षसमैवपैशाचमाष्टमोन्धमः योयस्यधम्योवणस्यगुणदोषोचयस्ययो तद्वः सर्वम्प्रवस्थामिप्रसवेचगुणागुणान् ॥२२॥ षउानुपूर्वीविप्रस्यक्षत्रस्यचतुरोन्वरान् विद्रशूद्रयोस्तुतानेवविद्याद्धम्यान्नराक्षमान् ॥२३॥ चतुरोबाद्यणस्याद्यान्प्रशस्तान्कवयोविदुः राक्षमंक्षत्रियस्यैकमामुरंवैश्यमूद्रयोः ॥२४॥ पंचानान्तुत्रयोधम्यीद्वावधम्यौंसमृताविह पेशाच्यासुर्येवनकतियौकदाचन ॥२५॥

पृथक् पृथग्वामित्रौवाविवाहौ पूर्व चोदितौ गान्धवीराक्षसभैवधम्यीक्षत्रस्यतीरमृतौ ॥२६॥ आह्याद्यचार्चियत्वाचश्रुतिशीलवतेस्वयम् आहृयदानंकन्यायाबाह्योधर्मः प्रकीर्तितः જા ૨૭૪૧ यज्ञेतुविततेसम्यगृत्विजेकम्भेकुर्वते अलंकृत्यमुतादानन्दैवन्धर्मम्प्रचक्षते एकंगोमियुनंद्वेवाव रादादायधर्मतः कन्याप्रदानंविधिवदार्षोधर्मः सउचते सहोभौचरतान्धर्ममितिवाचा-नुभाषव कन्याप्रदानमभ्यचीप्राजापत्योविधिःसमृतः พรงท ज्ञातिभ्योद्रविणन्दत्वाकन्यायेवेवशक्तितः कन्याप्रदानंस्वाच्छंद्यादासुरोधर्मउच्यते ॥३१॥ इच्छयान्योन्यमंयोगःकन्याया अवरस्यच गान्धर्वः सतुविज्ञेयोमेथन्यः कामसम्भवः हत्वाछिन्वाचभिन्वाचक्रोशन्तींरदतींगृहात् प्रसद्यकन्याहरणं राष्ट्रसोविधिर चते nssn मु'तामनाप्रमनावारहोयत्रोपगच्छति सपापिष्ठोविवाहानाम्पेशाचश्राष्ट्रमोन्धमः

अद्गिरेव दिजाम्याणां कन्यादानं विशिषते इतरेषान्तुवणीनाभितरेतरकाम्यया योयस्येषांविवाहानांमनुनाकीर्तितोगुणः सर्वं शृणुततं विद्याः सर्वं कीर्त्रयतोमम दशपूर्वीन्परान्वंश्यानात्मानंचेकविंशकम् बासीपुत्रः सुकृतकृन्मोचयेदेनसः पितृन् ॥३७॥ दैवोढाजः मुतश्रेवसप्तसप्तपरावरान् आर्षोढाजःमुतस्रीस्त्रीन्षद्षद्कायोढजःमुतः बासादिषुविवाहेषुचतुर्व्वानुपूर्वशः ब्रह्मवर्चिस्वनःपुत्राजायन्तेशिष्टसंमताः ॥३९॥ रूपसत्वगुणोपेताधनवन्तोयशस्विनः पर्याप्तभोगाधम्मिष्ठाजीवन्तिचशतंसमाः nson इतरेषुतुशिष्टेषुनृशंसानृतवादिनः जायन्तेदु विवाहेषु बस्धर्म द्विषः मुताः अनिन्दितै:स्रीविवाहेरनिंद्याभवतिप्रजा निन्दितैनिन्दितानृणान्तस्मान्निद्यान्विवज्येत् ॥४२॥ पाणियहणसंस्कारः सवणीमूपदिश्यते असवणीस्वयं सेयोविधिर द्वाहकर्मणि ที่ยุรท

शरःक्षत्रिययायासः प्रतोदोवेश्यकन्यया वसनस्यदशायासामूद्रयोत्कृष्टवेदने ऋतुकालाभिगामीस्यास्वदार्निरतः सदा पर्ववर्ज्जं व जे चैनान्त इतो र तिकाम्यया ऋतः स्वाभाविकः स्त्रीणारात्रयः षोउशस्मृताः चतुर्भिरितरैःसार्डमहोभिःसडिगहितैः तासामाद्याश्रतसम्तुनिन्दिनैकादशीचया त्रयोदशीचशेषास्तुप्रशस्तादशरात्रयः युग्मासुपुत्राजायन्तेस्त्रियोन्युग्मासुरात्रिषु तस्माद्युग्मासुपुत्रार्थीमंविशेदार्तवे स्त्रियम् Nyth ्पुमाम्पुंसो-धिकेशुक्रेस्वीभवत्यधिकेस्वियाः समेन्प्रमाम्पंस्त्रियौवाक्षाणेन्त्येचविपर्ययः 118611 निंद्यास्वष्टासुचान्यासुस्त्रियोरात्रिषुवर्ज्ञयन् ब्रह्मचार्येवभवतियत्रतत्रात्रभेवसन् नकन्यायाः पिताविद्वान्गृह्णीयाच्छुल्कमण्यपि गृद्धन्त्रं हिलोभेनस्यान्न रो पत्यविक्रयी स्रोधनानितुयेमोहादुं पंजीवन्तिबान्धवाः नारीयानानिवस्नंवातेपापायान्त्यधीगतिम्

आष्रेगोमिथुनं युल्कंकेचिद् हुर्मृषेवतत् अल्पो श्येवंमहान्वा / पिविक्रयस्तावदेवसः यामानाद्दतेशुल्कंज्ञातयोनसविक्रयः अहीणन्तरकुमारीणामानुशंस्यंचकेवलम् ॥५४॥ पितृभिभीतृभिभैताः पतिभिर्देवरैस्तथा पूज्याभूषयितयाश्रवहक्तत्याणमीप्सुभिः 114411 यत्रनार्यस्तुपूज्यन्ते रमन्तेतत्रदेवताः यत्रैतास्तुनपूज्यन्तेसवीस्तत्राफलाः क्रियाः ૧૧૬૧ शोचन्तिजाभयोयत्रविनश्यत्याशुतत्कुलम् नशोचन्तितुयत्रैतावर्डनेतिडिसर्वदा जामयोयानिगेह। निशपन्त्यप्रतिपृजिताः तानिकृत्याह्तानीवविनश्यन्तिसमन्ततः ๚4611 तस्मादेताः सदापूज्याभूषणाह्यादनाशनैः भूतिकामैनीरैनित्यं सत्कारेषूत्सवेषुच गपर्ग सन्तुष्टोभार्ययाभनीभत्रीभायीतथैवच यस्मिन्नेवकुलेनित्यंकल्याणन्तत्रवेधुवम् यदि हिस्तीन रोचेतपुमां मंनप्रमोदयेत् । अप्रमोदात्पुनः पुंसः प्रजनंनप्रवर्तते

बियान्तु रोचमानायां सर्वन्तद्रोचतेकुलम् तस्यान्त्व रोचमानायां मर्वमेवन रोचते **૧**ફર૧ क्विवाहै: क्रियालोपैवेंदानध्ययनेनच कुलान्यकुलतायान्तिब्राह्मणातिक्रमेणच nesn शिल्पेनयवहारणशूद्रापत्ये अवेवलैः गोभिरश्वेश्यानेश्रकृषाराजोपमेवया अयाज्ययाजनैश्वेवनास्तिक्येनचक्रम्भणाम् कुलान्या शुविनश्यन्तियानि हीनानि मंत्रतः ૧૧ દેવમ मंत्रतस्तुसमृद्वानिकुलान्यल्पधनान्यपि कुलसंख्याचगच्छन्तिकर्पन्तिचमहद्यशः nEEn वैवाहिकेन्नौकुर्वीतगृसंकम्भययाविधि पंचयज्ञविधानंचपितंचान्वाहिकींगृही ૧૧ ઈ૭૧ पंचमूनागृहस्थस्यचुह्वीपेषण्युपस्करः कंउनीचोदकुम्भश्रबध्यतेयास्तुवाहयन् ฑีธ์ะฑ तासां क्रमेणसवीमां निष्कृत्यर्थं महर्षिभिः पंचकुष्तामहायज्ञाः प्रत्यहंगृहमेधिनाम् ทร์ยท अध्यापनम्बसयत्रः पितृयत्तम्तुतर्पणम् होमोदैवोबलिभौतोनृयज्ञोनतिथिपूजनम्

पंचैतान्योमहायज्ञान्नहापयतिशक्तितः सगृहे-पिवसन्नित्यं मुनादोषेनीलिप्यते देवताःतिथिभृत्यानाम्पितृणामात्मनश्रयः ननिर्वपतिपंचानामुक्कसन्नसजीवति ११७२११ अहतंचहुतंचैवतथाप्रहृतभेवच बाह्यंहृतम्प्राशितंचपंचयज्ञान्प्रचक्षते 119311 जपोन्हतोहतोहोम:प्रहृतोभौतिकोबितः Ί बाह्यंहतंदिजाय्याचीप्राशितंपितृतर्पणं และแ स्वाध्यायेनित्ययुक्तःस्याद्दैवेचैवे६कर्मण 1 दैवेकर्मणियुक्तोहिविभर्नीदंचराचरम् แดนแ अःनौप्रास्ताहृतिःसम्यगादित्यम्पतिष्ठते आदित्याब्बायतेवृष्टिवृष्टेरन्नन्ततःप्रजाः ทยร์ท यथावायंसमात्रित्यवर्तन्तेसर्वजन्तवः तथागृहस्थमात्रित्यवर्तन्तेसर्वआत्रमाः ทออท यस्मात्रयो ऱ्या श्रमिणोज्ञानेनान्नेनचान्वहम् गृहस्थेनेवधार्यन्तेतस्माब्ध्येष्ठात्रमोगृही ससन्धार्यःप्रयत्नेनस्वरीमक्षयमिच्छता मुखंचेहेच्छतानित्यंयो धाय्योंद् बेलेन्द्रियेः 119011

ऋषयः पित रोदेवाभृतान्यतिथयस्तथा । आशासतेकुदुम्बिभ्यस्तेभ्यःकार्यंविज्ञानता nton स्वाध्यायेनाचिये द्वीन्होमैदेवान्यथाविधि पितृन्श्राडे अनृनन्ने भूतानिब लिक्सणा ทะจท कुर्यादहरहःश्राद्यमन्नाद्येनोदकेनवा पयोमूलफलेवी-पिपितृभ्यः प्रीतिमावहन् ที่tจุที **एकग**प्याशयेडिप्रस्पित्रर्थेपाचयज्ञिके नचैवात्राशयेत्कंचिडेशवदेवम्प्रतिडिजम् ฑะอท वैश्वदेवस्यसिङ्खगृद्धे ग्नीविधिपूर्वकम् आभ्यः जुयीदेवताभ्योत्राह्मणोहोममन्वहम् ៕ tg ៕ अग्ने:सोमस्यचैवादौतयोश्रेवसमस्तयोः विश्वेभ्यश्रेवदेवेभ्योधन्वन्तर्यष्टवच ทะฯฑ क्हेंचेवानुमत्येचप्रजापतयएवच सहद्यावापृथियोश्वतथास्विष्टकृतेन्ततः ॥५६॥ ह्वंसम्यग्धविहित्वासवीदिक्षप्रदक्षिणम् इन्द्रान्तकाप्पतींदुभ्यःसानुगेभ्योबलिंहरेत् ॥ ६७॥ मरुद्यदतिनुद्वारिक्षिपेदप्वद्यदत्यपि १ वनस्पतिभ्यद्रत्येवंमुसलोलूखलेहरेत् ॥ ६६॥

उच्छीर्षकेश्रियेकुयीद्गद्रकाल्येचपादतः बसवास्तोः पतिभ्यान्त्वास्तुमध्येबलिंहरेत् विश्वेभ्यश्रेवदेवेभ्योबलिमाकाश उतिहापेत् दिवाचरेभ्योभूतेभ्योनतं चारिभ्यष्टवच neon पृष्ठवास्तुनिकुर्वीतबलिंसवीत्मभूतये पितृभ्योबलिशेषन्तुसर्वंदक्षिणतोहरेत् **युनाचपतितानाचश्वपचाम्पापरोगिणाम्** वायसानाक्रमीणांचशनकेनिविधेद्ववि ष्टवंयः सर्वभूतानिबाद्यणोनित्यमचीति सगच्छतिपरंस्थानन्तेजोमृतिःपथर्जुना nesn कृत्वेत इलिकर्भेव मति थिम्पूर्व माश्येत् भिक्षांचभिक्षवेदद्यादिधिवड्कस्वारिणे nesn यत्पुण्यफलमाप्नोतिगान्दत्वाविधिवहुरोः तत्पुण्यफलमाप्नोतिभिक्षान्दत्वाद्विजोगृही भिक्षामप्यद्पात्रंवासत्कृत्यविधिपूर्वकम् वेदतत्वार्थविदुषेबासणायोपपादयेत् ॥ ९६॥ नश्यन्तिह्यक्यानिन राणामविजानताम् भस्मीभृतेष्विप्रेषुमोहाद्द्वानिदातृभिः

विद्यातपःसमृबेषुहुतंविप्रमुखाग्निषु ा निस्तार्यतिदुरीाचमहत्रभैविकाल्विषात् १९৮॥ सम्प्राप्तायत्वतिथयेपदद्यादासनोदके अन्नंचेवयथाशितसत्कृत्यविधिपूर्वकम् शिलानप्यंद्वतोनित्यम्पंचारनीनपिजुहुतः सर्वं सुकृतमाद् ते बाह्यणो निर्वितोवसन् नृणानिभूमिरूदकंवाक्चतुर्थीचमूनता ष्टतान्यपिसतं।गेहेनोच्छिद्यन्तेकदाचन ॥१०१॥ एकरात्रन्तुनिवसन्नतिथिबीसणःस्मृतः अनित्यंहिस्थितोयस्मातस्माद्तिथिर चते 1190211 नैक्यामीणमतिष्यं विप्रं सागतिकन्तथा उपस्थितं गृहे विद्याद्वायीय त्राग्नयो गिवा ที่ 903ที उपासतेयेगृहस्थाः परपाकमबुद्धयः तेनतेप्रेत्यपशुतावजन्त्यन्नादिदायिनाम् พรอยท अप्रणोद्यो-तिथिःसायंसूय्योदोगृहमेधिना कालेप्राप्तस्त्वकालेवानास्यानश्ननगृहेवसन् ॥१०५॥ नवेस्वयन्तद्रनीयाद्तिर्थियन्नभोजयेत् ा धन्यंयशस्यमायुष्यंस्वर्ग्यंचातिष्यपूजनम् ॥१०६॥

आसनावसथौशय्यामनुबज्यामुपासनम् १ उतमेषूत्रमंकुर्याद्वीनेहीनंसमेसमम् ॥१०७॥ वैश्वदेवेतुनिवृत्तेयद्यन्यो निष्यरावजेत् तस्याप्यन्नंयथाशिक्तप्रद्यान्नबलिंहरेत् ११०७१ नभोजनार्थंस्वेविप्रःकुलगोत्रेनिवेद्येत् भोजनार्धहितेशंमन्वान्ताशीत्युचतेबुधैः ॥१०९॥ नबासणस्यत्वतिथिर्गृहेराजन्यउचते १ वैश्यशूद्रौसखाचैवज्ञातयोगुरुरेवच १११०१ यदित्वतिथिधम्मेणिक्षत्रियोगृहमावजेत् भुक्तवत्मूक्तविष्रेषुकामन्तमपिभोजयेत् ॥१११॥ वैश्य गूद्राव पिप्राप्तौकुदुम्बे निथिध मिणौ भोजयेत्सहभृत्यैस्तावानशंस्यम्प्रयोजयन् ทๆๆ२ท इतरानिपसल्यादीन्सम्प्रीत्यागृहमागतान् सत्कृत्यान्नंयथाशिताभोजयेत्सहभार्यया ॥११३॥ मुवासिनींकुमारी अरोगिणोगर्भिणीस्त्रियः अतिथिभ्योन्यहवैतान्भोजयेदविचारयन् ॥११४॥ अदत्वात्यहतेभ्यः पूर्वम्भंते विवसणः १ सभुंजानोनजानातिश्वगृधेर्जिग्धिमात्मनः ॥१९५॥

५६ तृतीयोश्यायः

भुक्तवत्त्वथविप्रेषुस्वेषुभृत्येषुचेवहि । भुंजीयातान्ततःपबादवशिष्टन्तुदम्पती MAAEN देवानृषीन्मनुष्यां बिपतृन्गृह्या बदेवताः प्रजयित्वाततः पंचाइहस्यःशेषभुग्भवेत् ॥११७॥ अधंसकेवलम्भुंकेयः पचत्यात्मकारणात् । यज्ञशिष्टाश्चनं सेतत्सनामन्नं विधीयते । 7199671 राजित्विक्म्नानकगुरूनिप्रयश्वशुरमानुलान् । अर्हयेन्मधुपर्नेणपरिसंवत्सरात्पुनः राजाचत्रोत्रियवैवयज्ञकर्मण्यपस्थितौ मधुपर्वेणसम्पूज्योनत्वयज्ञदतिम्थितिः ॥१२०॥ मायन्त्वन्नस्य**सि**उस्यपत्न्यमंत्रम्बलिंहरेत् वैश्वदेवंहिनामैतत्सायम्प्रातर्विधीयते ॥१२९॥ पिनृयत्तन्तुनिर्वर्त्यविप्रबंद्रसये गिनमान् पिण्डान्वाहार्यवंत्राबंकुर्यान्मासानुमासिकं ११२२१ पितृणामासिकंत्रादमन्वाहार्यंविदुर्बुधाः तचामिषेणकतिबम्प्रशस्तेनप्रयत्नतः ॥१२३॥ तत्रयेभोजनीयाः स्यूर्येचवज्यीहिजोतमाः

यावन्तवेवयेबान्नेस्तान्प्रवस्थाम्यशेषतः

दौदेवेपिनृकार्येत्रीनेकेकमुभयत्रवा । भोजयेत्मुसमृद्योग्पिनप्रसञ्चेतविस्तरे ॥१२५॥ मत्त्रियान्देशकालीचशीचम्बाद्धणसम्पदः पंचेतान्विस्तरोहन्तिनस्मान्नेहेतविस्तरम् ॥१२६॥ प्रचितापेतकृत्येषापित्र्यंनामविधुसमे । तस्मिन्युक्तस्यैतिनित्यम्प्रेतकृत्यैवलीकिकी nefr शोत्रियायेवदेयानिहयक्षयानिदातृभिः अर्हनमायविद्यायतस्मैदनंमहाफलम् ॥१२६॥ **एकेकमपिविदासन्देवेपिज्येचभोजयेत्** पुष्कलम्फलमाप्नोतिनामंत्रज्ञान्बहुनपि ॥१२९॥ दरादेवपरीक्षेतबाद्धणंवेदपारगम् १ तीर्थन्तउवक्यानाम्प्रदानेमो तिथि स्मृतः ॥१३०॥ महलंहिमहलाणामनृवं।यत्रभुंजने एकस्तान्मंत्रवित्यीतःसवीनईतिधम्मेतः ॥१३१॥ ज्ञानोत्कृष्टायदेया**निक्यानिवहवीं पिच** नहिहस्तावसृग्दिरधीरधिरेणेवमुध्यतः ॥१३२॥ यावतोयसतेयासान्ह्यक्षयेष्यमंत्रवित् १ तावतोयसतेप्रेत्यदीप्तनूलर्ध्ययोगुडान् ॥१३३॥

ज्ञाननिष्ठाडिजाःकेचित्रपोनिष्ठास्तथापरे । तपः स्वाध्यायनिष्ठाचकर्मनिष्ठास्त्रयापरे ॥१३४॥ ज्ञाननिष्ठेषुक्यानिप्रतिष्ठाप्यानियलनः ह्यानितुयथान्यायंसर्वेष्येवचतुर्ध्वपि ॥१३५॥ अत्रोत्रियः पितायस्यपुत्रः स्यादेदपार्गः अत्रोत्रियोवापुत्रःस्यारिपतास्यादेदपार्गः ॥१३६॥ ज्यायांसमनयोर्विद्याद्यस्याच्होत्रियःपिता । मंत्रसम्पूजनार्थन्तुसत्कार्मितरोर्वति ॥१३७॥ नत्राडेभोजयेन्मित्रन्धनैःकार्योन्यमंयहः नारिनमित्रंयंविद्यातंत्राढेभोजयेद्विजम् ॥१३६॥ यस्यभित्रप्रधानानित्राद्वानिचहवींषिच तस्यप्रेत्यफलंनास्तित्रादेषुचहवि:षुच ॥१३९॥ यःमंगनानिकुरतेमोहाच्चादेनमानवः सस्वर्गाच्यवतेलोकान्द्राहमित्रोडिजाधमः MARON सम्भोजनोसाभिहिनापैशाचीदक्षिणादिजै: इहवास्तेतुसालोकेगौरन्धेवैकवेश्मनि ॥१४१॥ यथेरिणेवाजभुप्त्वानवप्तालभनेपलम् । तथा-नृवेहविर्दत्वानदातालभनेफलम् ॥१४२॥

दातृन्प्रतियहीतृंबकुरुतेपालभागिनः विदुषेद्क्षिणान्दत्वाविधिवत्प्रेत्यचेहच ॥१४३॥ कामंत्राडेर्न्वयेन्मित्रंनाभिरूपमपित्वरिम् डिपताहिहविर्भृतम्भवतिप्रेत्यनिष्फलम् **ः** 1198811 यलेनभोजयेन्द्रादेवहुचंवेदपारगम् शाखान्तगमधाध्वर्युक्नदोगन्तुसमाप्तिकम् ॥१४५॥ एयामन्यतमोयस्यभुं जीतत्राद्वमर्वितः पितृणान्तस्यतृप्तिःस्याच्छाश्वतीसाप्तपौर्यी ॥१४६॥ एषयेप्रथमः कत्पः प्रदाने**ह्यक्ययोः** अनुकल्पस्त्ययंतेयःमदामदिरनुष्टितः मानामहंमानुलंबस्वलीयंश्वगुरंगुरम् दौहित्रंविह्पतिम्बन्धुमृत्विग्याज्यौचभोजयेन् ॥५४ ६॥ नबासणम्परीक्षेतदेवेकर्मणिधर्म्मवित् पित्र्येकम्भीणनुप्राप्तेपरीक्षेनप्रयत्नतः ॥१४९॥ येम्तेनपतितक्षीवायेचनास्तिकवृत्रयः । तान्ह्यक्ययोर्विपाननहीन्मनुर्वित् ॥१५०॥ जिंदिलंबा**नधीयानन्दुर्बलंकि**तवन्त्र**या** याजयन्तिचयेपूर्गास्तांबन्नाडेनभोजयेत् ॥१४९॥

६० नृतीयोश्यायः

चिकित्सकान्देवलकान्मां सविव्ययिणस्तथा विपणेनच जीयन्तोव उयीः स्युर्ह्यक्ययोः प्रेयोगामस्यराज्ञ बकुनखीश्यावदन्तकः । प्रतिरोडागुरोबेवत्यकाग्निवीर्दुषिम्तथा ॥१५३॥ यक्षीचपम्पालमपरिवेनानिराकृतिः ब्रह्मिट्परिवितिसगणाभ्यन्तर्ष्यच ॥१५४॥ क्शीलवो न्वकीणीं चवृषलीपति रेवच पौनर्भव बकाण बयस्य चोपपति गृहे ॥ १ ५ ५ ॥ भृतकाध्यापकोय गभृतकाध्यापिनम्तथा युद्रशियोगुरु बेववाग्दुष्टः कुण्डगोलकौ 119457 अकारणपरित्यकामानापित्रो**र्यस्त्र**या बाह्ययानिश्वसम्बन्धःसंयोगंपतिनेर्गतः अगारदाहीगरद:कुण्डाशीसोमविव्रायी समुद्रयायीवग्दीचनैलिकःकृटकार्कः ॥१५৮॥ पित्राविवदमान स्वितवोम द्यपस्तथा पापरोग्यभिशस्तबदाम्भिकोरसविव्यया ॥१५८॥ धनःशराणांकतीचयश्रामेदिधिष्रपतिः मित्रधुग्यूतवृतिबपुत्राचार्यस्तथैवच ॥१६०॥

भाम रीगण्डमाली चरिव त्र्यषोपि मुनस्तथा उन्मतोन्धंबव उर्याः स्युर्वेद निन्दक्ष एवच ॥१६१॥ हिन्तगो अवोष्ट्रसको नक्षत्रैर्य श्रजीवति पक्षिणाम्पोपकोयस्युजाचार्यन्तयेवच ngean लोतमाम्भेदकोयबतेषाचावरणेरतः गृहमंवेशकोद्तोवृक्षारोपकरवच ॥१६३॥ रवजी औरयेन जीवीचकन्याद्यकर्वच हिलोवृषलवृतिसगणानं।चैवयाजकः ॥१६४॥ आचारहीनःक्षीवर्षानत्यंयाचनकातथा कृषिजीवीश्लीपद्वीचमद्भिनिद्तर वच ngeyn औरभिकोमाहिषिकः परपूर्वीपतिम्तवा प्रेतनियीतक्षेववर्जनीयाःप्रयत्नतः ngeen एतान्विगर्हिताचा रानपांतेयान्**दिजाधमान्** दिजानिप्रवरोविदानुभयत्रविवर्ज्ञयेन् ॥१६७॥ त्राक्षणस्वनधीयानस्तृणाग्नि**रिवशाम्यति** तस्मेह्यंनदात्यंनहिभस्मनिह्यते ॥१६६॥ अपान्धदानेयोदानुभवत्युर्धम्फलोदयः देवेहविषिपित्र्येवातत्प्रवस्याम्यशेषतः

अवतेयीद्व जेर्भुतमपरिवेत्रादिभिस्तवा अपानेयेर्यद्न्येवनहेर्सासिभुंजने ॥१७०॥ दाराग्निहोत्रमंयोगंकुरुतेयोत्पजेस्थिते ा परिवेतासविशेयःपरिवित्रिस्तुपूर्वजः 1199911 परिवितिः परीवेताययाचपरिविद्यते सर्वेतेनर्क्यान्तिदातृयाजकपंचमाः ॥१७२॥ भातुर्भृतस्यभायीयायो-नुरज्येतकामनः ा धर्मेणािपनियुक्तायां मजेयोदि धिषूपतिः परदारेषुजायेतेडीमुतीकुण्डगोलकी पत्यौजीवतिकुण्डःस्यानमृतेभनिरिगोलकः ॥१७४॥ तौतुजातौपर्क्षेत्रेप्राणिनौप्रेत्यवेहव द्तानिह्यक्यानिनाशयेतेप्रदायिनाम् ॥१७५॥ अपान्धोयावतःपान्धान्भुंजानाननुपायति तावतानफलम्प्रेत्यदाताप्राप्नोतिवालिशः ॥१७६॥ वीध्यान्धीनवते:काण:षष्ठे:वित्रीशतस्यत् पापरोगीसहलम्यदानुनीशयनेफलम् ॥१७७॥ यावतःमंस्पृशेदंगैबीसणान्युद्रयाजकः । तावनानभवेदातः फलन्दानस्यपौर्तिकम् ॥१७६॥

वेदविज्ञापिविप्रोन्यलोभात्कृत्वाप्रतियहम् ा विनाशंव जिति सिप्रमामपात्र मिवाम्भसि ॥ १७९॥ सोमविक्रियणेविष्ठाभिषडोप्यशोणितम् ा नप्टन्देवलकेदनमप्रतिष्ठन्तुवार्डुषी ॥१६०॥ यनुवाणि जकेदतंनेहनामुत्रतद्वयेन् ा भस्मनीवहुनंहबन्त्यापीनभविद्विजे ॥१६९॥ इतरेषुत्वयांकाषुयथोहिष्टेष्वमाधुषु ा मेदो मृङ्मासमङ्बास्थिवद्नस्यन्नंमनीिषणः ॥१६२॥ अयान्योपहतापंतिःपायतेयैर्दिजोनमैः नान्निबोधनकात्म्येनिदिजाम्यान्यंकिपावनान् ॥१६३॥ अय्याःसर्वेषुवेदेषुमर्वप्रवचनेषुच**ः** शोत्रियान्वयजावैवविशेयाःपंक्तिपावनाः ॥१८४॥ त्रिणाचिकेतःयंचारिनस्मिमुपर्णःषउंगवित् ा त्रसदेयात्मसन्तानो उयेष्ठसामग्रहवच ॥१५५॥ वेदार्थवित्पवकाचत्रसचारीसहमदः । शतायुवैवविसेयाबासणाः पंत्रिपावनाः ॥१६६॥ पूर्वेगुरपरेगुर्वात्राज्ञकर्मण्युपस्थिते । निमंत्रयेतत्र्यवरान्सम्यग्विप्रान्यकोदितान् ॥१६७॥

निमंत्रितोडिजः पित्र्येनियतात्माभवेतसदा । नचक्रन्द्रास्यधीयीतयस्यत्राडंचतद्रवेत् ॥१६६॥ निमंत्रितान्हिपितर्उपतिष्टन्तितान्दिजान् । वायुवचानुगच्छन्तितथामीनानुपासते ॥१६९॥ केतितस्तुयथान्यायंहबक्षेडिजोतमः । क्षंचिद्प्यतिकामन्पापः नुकरनां वजेन् ॥१९०॥ आमंत्रितस्तुयः श्राहेवृषल्यासहमोदते दानुर्यदुष्कृतं किंचिन्नतार्वं प्रतिपद्यने ॥१९१॥ अकोधनाःशौवपराः सतनम्बसवारिणः न्यस्तशनामहाभागाःपितरःपूर्वदेवताः ॥१९२॥ यम्मादत्पनिरेतेषां सर्वेषामप्यशेषनः । येचयेर पचयीःस्युर्नियमैस्तान्निबोधत ॥१९३॥ मनोहेरण्यगर्भस्ययेम् रीचाद्यः मुताः । तेषामृषीणांसर्वेषाम्पुत्राःपितृगणाःस्मृताः ॥१९४५ विराद्रमुनाःसोमसदःसाध्यानापितरःस्मृनाः । अग्निष्वानाबदेवानामारीचालोकवित्रुताः ॥१९५॥ दैत्यदानवयक्षाणागन्धवीरगरक्षसाम् १ मुपर्णिकंतराणां वस्मृताबर्हिषदो श्रिजाः

मानवेधमेशास्त्र

€4

सोमपानामविद्याणां सित्रयाणां हिवर्भुजः वैश्यानामाज्यपानाममूद्राणान्तुमुकालिनः ॥१९७॥ सोमपास्तुकवः पुत्राहविष्मंतीं शिरः सुनाः पुलस्त्यस्याज्यपाःपुत्रावशिष्ठस्यमुकालिनः अग्निद्रधानग्निर्ग्धान्काबान्बर्हिषद्स्तवा अग्निष्वातं । बसौम्यां बविप्राणामेव निर्दिशेन् ॥१९९॥ यष्टतेनुगणामुख्याःपितृणाम्परिकीर्निताः नेषामपीहविज्ञेयम्पुत्रपीत्रमनन्तकम् ॥२००॥ ऋषिभ्यः पितरोजाताः पितृभ्योदेवदानवाः देयेभ्यस्तुजगत्सर्वे वरंस्थाण्यनुपूर्वशः राजनैभीजनेरेषामधोवाराजनान्वितः वार्यपित्रद्वयाद्वमस्यायोपकल्पते ॥२०२॥ देवकार्याद्विजातीनाम्पितृकार्यविशिषते दैवंहिपितृकार्यस्यपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् नेषामा र सभूतन्तु पूर्व देवं नियो जयेन् रक्षांसिहिविलुम्पन्तित्राजमारसवर्जितम् देवाद्यन्तन्तद्वितिपत्राद्यन्तंनतद्रयेत् पित्राद्यन्तन्त्वीहमानः क्षिप्रंनश्यतिसान्वयः ॥२०५॥

तृतीयो श्यायः 33 मुचिन्देशंविविक्तंचगोमयेनोपलेपयेत् । दक्षिणाप्रवणं वैवप्रयत्नेनोपपाद्येन् ॥२०६॥ अवकारोषुचोक्षेषुनदीतीरेषुवैषहि । विविक्तेषुचनुचन्तिद्वेनपितरःसदा ॥२०७॥ आसनेषूपकूप्तेषुबर्हिष्यत्मुपृथक्पृथक् उपस्पृष्टोद्कान्सम्यग्विप्रास्तानुपवेशयेन् ॥२०६॥ उपवेश्यनुतान्विप्रानासनेष्वजुगुप्सितान् गन्धमाल्यै:मुर्भिभिर्चयेदेवपूर्वकम् ॥२०९॥ तेषामुद्कमानीयसपवित्रां स्तिलानपि अग्नोक्यादनुज्ञातोबासणोबासणैःसह ॥२१०॥ अग्ने:सोमयमाभ्यांचकृत्वाप्यायनमादितः हविदीनेनविधिवत्पबात्सन्तर्पयेतिपतृन् ॥२११॥ अग्न्यभावेनुविप्रस्यपाणावेबोपपाद्येन योद्यानि:सिंडजोविप्रेमेंत्रदर्शिभिर यने ॥२५२॥ अक्रोधनान्मुप्रमादान्वदन्त्येनान्पुराननान् १ लोकस्याप्यायनेयुक्तान्त्राउदेवान्द्रिजोनमान् ॥२५३॥ अपस्यमग्नोकृत्वासर्वमाषृत्यविक्रमम्। अपमयेनहस्तेननिर्वयेददकम्भवि ॥२१४॥

त्रीं स्तुतस्मा द्वविः शेषारिपण्डान्कृत्वासँमाहितः औदकेनैवविधिनानिवधेइक्षिणामुखः न्युप्यपिण्डांस्ततस्तांस्तुप्रयतोविधिपूर्वकम् तेषुद्भेषुतंहस्तंनिमृज्यालेपभागिनाम् ॥२१६॥ आचम्योदक्परावृत्यत्रिरायम्यशनैरसृन् ष इत्रंबनमन्तुर्यीत्पितृनेवचमंत्रवित् ॥२१७॥ उद्यंनिनयेच्छेषंशनैःपिण्डान्तिकेपुनः अवजिन्ने बनान्पिण्डान्यथान्युप्तान्समाहितः ॥२१ ६॥ पिण्डेभ्यस्वत्विवज्ञामात्रासमादायानुपूर्वशः नानेवविद्यानामीनान्विधिवतपूर्वभाषयेत् ॥२१९॥ धियमाणेनुपितिर पूर्वेषामेवनिर्वपेत् विप्रवडा / पितंत्रा देस्वकम्पितरमाशयेत् ॥ २२०॥ पिनायम्यत्वृतःस्याञ्जीवे वापिपिनामहः । पिनुःसनाममंकीर्त्यकोर्तयेत्यपिनामहम् ॥२२५॥ पिनामहोवातन्त्राउंभुंजीतेत्यत्रचीन्मनुः । कामंयासमनुज्ञातःस्वयमेवसमाचरेत् ॥२२२॥ नेषान्दत्वानुहम्तेषुग्रपवित्रन्तिलोदकम् तत्पिण्डायम्प्रयन्द्रेतस्यधेषामस्त्वितव्यवन् ा २२३॥

पाणिभ्यान्त्रपसंगृद्धस्वयमन्नस्यवर्षिनं १ विप्रान्तिकेपितृन्ध्यायन्शनकेरपनिस्रिपेत् ॥२२४॥ उभयोईस्तयोर्नुतंयदन्नमुपनीयते ति इप्रलुम्पन्त्यमुराःसहसादुष्टचेतसः त्रस्या गुणां समूपशाकाद्यान् पयोद्धिवृतम्मधु । विन्यमेत्प्रयतःपूर्वम्भूमावेवसमाहितः ॥२२६॥ भक्ष्यम्भो <u>ज्यं</u>नविविधं गृलानिचफलानिच हद्यानिवैव मांसानिपानानिस्रभोणिच ॥२२७॥ उपनीयतृतत्सर्वंशनवेः मुममाहिनः परिवेषयेत्प्रयतोगुणान्सवीन्प्रचोद्यन् ॥२२ ६॥ नाममापानयेळातुनवुध्येन्नानृतंषदेन् । नपादेनम्पृशेदन्नंनचेनद्वधूनयेत् ॥२२९॥ अलंगमयनिप्रेनानकोपो-रीननृतंगनः पादस्पर्शस्तुरक्षांसिदुष्कृतीनवधूननम् neser यद्यदोचेनविप्रेभ्यस्तमहद्यादमतसरः १ ब्रह्मोद्याबक्याःकुर्यात्पिनृणामेतदीप्सितम् ॥२३५॥ स्वाध्यायंत्रावयेतिपत्र्येधर्मशासाणिचेवहि आख्यानानीतिहामांबपुराणानिखिलानिच १२३२॥

हर्पयेद्वासणाम्तुष्टोभोजयेद्वयनैःयनैः । अन्नाद्येनासक्षेतान्गुणैयपर्चोदयेत् ॥२३३॥ वतस्यम पिद्रौहित्रंत्राजेयत्नेनभोजयेन् कुतपंचामनंदद्यात्रिलेशविकिरेन्महीम् ॥२३४॥ त्रीणित्राडेपवित्राणिद्रोहित्रःकृतपस्तिलाः त्रीणिचात्रप्रशंसन्तिशौचमक्रोधमत्वराम् अत्युष्णंसर्वमन्नंस्याद्वंजीरंस्नेचवाग्यताः नचित्रजातयोत्रयुदीत्रापृष्टाहिविर्गुणान् ॥२३६॥ यावदुष्णभ्यवत्यन्नंयावद्रशनन्तिवाग्यताः पितरम्तावदश्नन्तियावन्नोकाह्विर्गुणाः ॥२३७॥ यदे छितशिराभुं केय दुंतेद क्षिणामुखः मोपानत्वस्य इंतेतर्डे रशामिनुं जते ॥२३६॥ वाण्डालंबवराहंबकुदःश्वातथेवच । रजम्बलाववंद्वबनेक्षेरन्नश्नतोद्विजान् ॥२३९॥ होमेप्रदानेभो उथे चयदे भिर्भिवीह्यते । दैवेकर्मणिपित्रयेवातहन्कत्ययथात्रथम् ॥२४०॥ घाणेनशूकरोह**िनपसवानेनकुकुटः** खानु रिष्टिनिपालेनस्पर्शेनाव रवर्णजः ॥२४१॥

खंजोवायदिवाकाणोदानुःप्रेचो विवासवेत् ा हीनातिरिक्तगात्रोवातमध्यपनयेत्पुनः ॥२४२॥ त्रासणम्भिष्तुकंवा-पिभोजनार्थमुपस्थितम् बासणैरभ्यनुज्ञातःशक्तितःप्रतिपूज्ययेत् ॥२४३॥ सार्ववर्णिकमन्नाद्यंसन्नीयापूर्ववारिणा समुत्मृजेद्रुतवनामयतोविकिरन्भुवि ॥२४४॥ अमंस्कृतप्रभीतानान्त्यागिनांकुलयोषिताम् उच्छिष्टंभागधेयंस्याद्भेषुविकिर्वयः **n=841** उन्हेषणम्भूमिगतमजित्तस्याग्राहस्यच दासवर्गस्यतन्पित्रयेभागधेयम्प्रवक्षने ग२४६॥ आमपिण्डित्रियाकर्मिडिजाने:मंस्थितस्यत् अदेवम्भोजयेन्द्वाउम्पिण्डमेकन्नु निर्वपेत् सहिपण्डित्रियायान्तुकृतायामस्यधर्मतः अनयैवावृताकार्यम्पिण्डनिर्वपणंमुनेः त्राउंभुतुगय उन्क्षिं वृषं लायप्रयन्क्ति । ममूदोन रकंयातिकालमूत्रमवाक्शिराः nasen शाद्रभु-वृषलीतल्पन्तद्हर्यो-धिगन्छ्ति तम्याःपुरीषेतन्मामम्पितरस्तस्यशेरते

पृष्टास्यदिनमित्येवन्तृप्तानावामयेत्रतः । आचान्तंबानुजानीयाद्भिनोरम्यनामिति ॥२५१॥ स्वधा मित्वत्येवतंत्र्युत्रीक्षणास्तद्नन्तरम् । स्वधाकारः पराद्याशीः सर्वेषुपिनृकर्ममु ॥ १२५२॥ ततोभुत्रवतान्तेषामन्नशेषंनिवेदयेन् । यथात्र्युम्तथाकुर्यादनुशातस्ततोडिजैः ॥२५३॥ पित्र्येखदितमित्येववाचंगोछेतुमुत्रुतम् । मम्पन्नमित्यभ्युद्येदेवेहचितमित्यपि गा२५४॥ अपराद्धस्तथादभीवास्तुसम्पादनंतिलाः । मृष्टिर्मृष्टिर्दिजाबाम्याः त्रादकर्ममुसंपदः 📉 ॥२४५॥ दभाःपवित्रंपूर्वास्नेहविद्याणिचसर्वशः ा पवित्रंयचपूर्वीतंविशेयाह्यसम्पदः ॥२५६॥ मुन्यन्नानिपयःसोमोमासंयज्ञानुपस्कृतम् । अक्षारलवणंचेवप्रकृत्याहिक स्थते ॥२५७॥ विमृज्यबाद्यणास्ताम्तुनियतोषाग्यतः मुचिः । दक्षिणादिशमाकां सन्याचेनेमान्य रान्पिनृन् गर्यका दातारोनो भियर्जनावेदा सन्ततिरेयव ा त्रदाचनोमासगमङहदेयंचनो-स्विति ग्रन्थशा

ष्टवं निर्वपणंकृत्वापिण्डांस्तास्तदनन्तरम् । गाविष्रमजमिनंवाष्ट्राश्येद्पुवासिपेत् ॥२६०॥ पिण्उनिर्वपणंकेचितपुरम्तादेवकुर्वते । वयोभिः खाद्यन्त्यन्येप्रसिपन्त्यनले प्मुवा **ग**२६१॥ पतिवनाधर्भपत्नीपिनृपूजनतत्परा मध्यमन्तृततःपिण्उमद्यासम्यक्मुतार्थिनाः त्रहरा आयुष्मन्तं मृतं मृते यशो मेधा समन्वितम् धनवन्तंप्रजावन्तंमात्यिकन्धार्मिकन्तथा ทุจะรา प्रशात्यह्स्तावाचम्यज्ञातिप्रायंप्रकल्पयेत् ज्ञातिभ्यःसत्कृतन्दत्वाबान्धवानपिभोजयेत् ॥२६४॥ उन्देषणंनृतिविष्ठेद्याविद्याविमर्जिनाः ततोगृहवलिंकुर्यादितिधमोंबविष्यतः **ग**न्ध्या हवियं चिर्रात्रायय चानन्त्यायकत्पते पिनृभ्योविधिवद्नन्तत्प्रवस्याम्यशेषतः nasen तिलैबंहियवैभीषेर दि**र्म्**लफलेनवा द्त्रेनमासन्तृष्यन्तिविधिवत्यितरोनृणाम् ॥२६७॥ दौमामौमत्य्यमामेनत्रीन्मामान्हारिणेनत् औरभ्रेणाथचतुर:शाकुनेनाथपंचवे ॥२६५॥

षण्मासंह्यागमासेनपार्धतेनचसप्तवे । अष्टावेणस्यमां मेनरीर्वेणनवेषत् ॥२६९॥ दशमामाम्नुनृप्यन्तिव राहमहिषामिषेः शशकूर्मयोम्तुभामेनमामानेकाद्शैवतु संवत्म रन्तुगर्येन प्यसापायमेन च वार्द्वोणसम्यमासेनतृष्तिद्वीदशवार्षिकी ทายๆท कालशाकंमहाशस्काः खदुलोहामिषंमध् आनन्त्यायेवकल्पन्तेमृन्यन्नानिचमर्वधः ॥२७२॥ यत्विंचिनमधुनामित्रमप्रद्धानुत्रयोद्शीम् तदप्यक्षयमेवस्थादर्षामुचमधामुच अपिनः मकुलेजायाद्योनोद्द्यात्रयोद्शीम् पायसंमधुमर्पिभ्यीम्प्राक्षायेकुंजरस्यच TREST यद्यद्दानिविधिवत्सम्यक्षत्रद्वासमन्वितः तत्ररिपतृणाम्भवतिपर्त्रानन्तमस्यम् ॥२३५॥ कृत्णपशेदशम्यादीय जीयित्वाचनु ईशीम् त्रादेपशस्तास्तिषयोयथैनानतथेतराः ॥२७६॥

युशुकुर्वन्दिनशेषुसवीनकामान्समरनुते अयुशुनुपितृन्सर्वान्प्रजाप्राप्नोतिपुष्कलाम् ॥२७४॥ यथाचेवापरःपक्षःपूर्वपक्षादिशिषने तथात्राउस्यपूर्वीह्नादपराह्नोविशियने ॥२७६॥ प्राचीनावीतिनासम्यगपस्यमतन्द्रिणा १ पित्र्यमानिधनात्कार्यंविधिवद्रभेपाणिना ॥२७९॥ रात्रीत्राउंनकुर्वीतराष्ट्रमीकीर्तिताहिमा मंध्ययोरभयोबेवमूर्येचेवाचिरोदिते ॥२६०॥ अनेनविधिनात्राउंत्रिरन्द्रस्येहनिर्वपेत । हेमन्त्रयोष्पवषीमुपाचयश्चिमन्यहम् ॥२६९॥ नपैतयज्ञियोहोमोलीकिके ग्नौविधीयते नदर्शेनविनात्रादमाहित्यनो ईजन्मनः ॥२६२॥ यदेवतर्पयत्यद्भिः पितृन्ग्नात्वादिजोन्नमः तेनैवक्तनमाप्नोतिपितृयज्ञियाफलम् ॥२६३॥ वमृन्वदन्तिन्पितृन्रद्रोबैवपितामहान् । प्रिपतामहास्तथादित्यान्त्रुतिरेषासनातनी ॥२६४॥

विधमाशीभवेन्नित्यंनित्यंवा मृतभो जनः ।
विधमोभुक्तरोषन्तुयश्चर्यपन्तया मृतम ॥२६५॥

हतदो भिहितंसर्वं विधानम्पांचयशिकम ।
दिजातिमुख्यवृत्तीनं विधानम्यान्यस्य ।

इतिमानवेधर्मशालेभृगुप्रोत्नायामंहितायाम ॥
 तृतीयोख्यायः ॥

॥ मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायांचतुर्थो ध्यायः ॥

वनुर्षमायुषोभागमुषित्वाद्यंगुरोडिजः ।

डितीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवसेत ॥१॥

अद्रोहेणेवभूतानामल्पद्रोहेणवापुनः ।

यावृतिस्तांसमास्थायविष्रोजीवेदनापदि ॥२॥

यात्रामात्रप्रसिद्धार्थस्वैःकर्मभिरगहितैः ।

अक्नेशेनशरीरस्यकुर्वीतपनसंचयम् ॥२॥

ऋतामृताभ्याजीवेतुमृतेनप्रमृतेनवा ।

सत्यानृताभ्यामपिवानश्ववृत्याकदाचनं ॥४॥

ऋतमुञ्क्शिलंझेयममृतंस्याद्याचितम् ।

मृतन्तुयाचितम्भैक्षम्प्रमृतंकर्षणंस्मृतम् ॥५॥

सत्यानृतन्तुवाणिज्यन्तेनवैवापिजीयते ।

सेवाश्ववृतिराख्यातातस्माताम्परिवर्ज्ययेत् ॥६॥

कुणृलधान्यकोवास्यात्कुम्भीधान्यकष्टववा ।

ऋरहेहिकोवा-पिभवेदश्वस्तनिकष्टववा ॥७॥

वतुणीमपिचैतेलाडिजानागृहमेधिनाम् । ज्यायान्परःपरोज्ञेयोधर्मतोलोकजितमः ॥ ५॥ षद्कर्मेंकोभवत्येषात्रिभिर्ग्यः प्रवर्तते इाभ्यामेक बनुर्थस्तु ब्रह्म स्त्रेण जीव नि वर्तयं बशिलों हाभ्यामग्निहोत्रपरायणः इष्टीःपावीयणान्तीयाःकेवलानिविधेत्सदा ॥१०॥ नलोकवृत्रंवर्त्रेतवृत्तिहेतोःक्षंचन अजिसामश**ठां गुडां** जीवेड् । सणजीविकाम् सन्तोषम्पर्मास्थायमुखार्थीमंयतोभवेत् सन्तोषमूलंहिमुखंदुःखमूलंविपर्य्ययः अतो न्यतमयावृत्याजीवंग्नुग्नातकोडिजः स्वर्गायुणयशस्यानिवतानीमानिधार्येत् ॥१३॥ वेदोदिनंग्वकंकर्मनित्यंकुर्यादनन्द्रतः तिविकुर्वन्ययाशितिपानोतिपरमागतिम् ॥१४॥ नेहेताष्टीन्प्रसंगेननविर देनकर्मणा नकत्पमानेष्वर्षेषुनात्यीम पियतस्ततः इन्द्रियार्थेषुमर्वेषुनप्रसज्येतकामतः अतिप्रसितंचेतेषाम्मनसासन्निवर्तयेत् ॥१६॥

सवीन्परित्यजेदबीन्स्वाध्यायस्यवि रोधिनः यथातथा श्यापयंस्तुसाद्यस्यकृतकृत्यता वयसःकर्मणोन्धस्य त्रुतस्याभि जनस्य च वेषवाम्बुदिसार्स्यमाचरन्विचरेदिह बुदिवृदिकराण्यामुधन्यानिचहितानिच नित्यंशास्त्राण्यवेशेतनिगमं। बेववेदिकान् ॥१९॥ यथायथाहिप्र वःशासंसमधिगन्तृति । तथातथावि जानातिविज्ञानं वास्यरोचते ऋषियज्ञन्देवयज्ञम्भूनयज्ञं चप्तर्वदा न्यसम्पितृयसंचयषाशिकनहापयेत् ॥२५॥ **एतानेकेमहायज्ञान्यज्ञशास्त्रविदोजनाः** अनीहमानाःसततमिन्द्रियेष्वेवज्ञुदृति ॥२२॥ वाचेकेजुदुतिप्राणम्प्राणेवाचंचमर्वदाः वाचिप्राणेचपस्यन्तोयम्निवृतिमसयाम् ॥२३॥ ज्ञानेनेवापरेविप्रायजन्येतेर्मखेःसदा ा ज्ञानमूलांकियामेषाम्परयन्तोज्ञानचशुषा ॥२४॥ अग्निहोत्रंचजुहुयादाद्यन्तेद्युनिशोः सदा दर्शेनचार्डमासान्तेपौर्णमासेनचेवहि ॥२५॥

सस्यान्तेनवसम्येष्ट्यातथर्त्वन्ते द्विजो अवरैः पन्नात्वयनस्यादौसमान्तेसौमिकेमिखेः ॥२६॥ नानिष्टानवसम्येष्ट्यापनुनाचारिनमान्दिजः नवान्नमद्यानमामंबादीधीमायुर्जिजीविषः ॥२७॥ नवेनानर्चितासम्यपमुह्येनचाग्नयः प्राणानेयातुमिन्द्रन्तिनयान्नामिषगर्डिणः ॥२५॥ आसनाशनशय्याभिर द्विर्मुलफलेनवा नाम्यकिबद्दमेत्रेहेशिकतो नर्चितो निष्टिः पाषण्डिनोयिकर्मस्थान्वेडालव्रतिकान्शहान्। हेनुकान्यकवृतीं बवा इमात्रेणापिनाव्यित् ॥३०॥ वेदविद्यावनम्नानान्त्रोत्रियान्गृहमेधिनः पूज्यवयक्षयेनविपरीनां बवर्जयेन् ॥३१॥ श्रातिलो पचमाने भ्योदातयंग्रहमेधिना संविभागवभूतेभ्यः कर्त्रबोन्तुपरोधतः राजतोधनमन्विक्तंसीदन्स्नातकःशुधा याज्यान्तेवासिनोदीःपिनत्वन्यतद्तिस्थितिः ॥३३॥ नमीदेनम्नातकोषिप्र:सुधाशकःकशंचन नजीर्णमलबद्वासाभवेद्धविभवेसित

कुप्तकेशनखश्मत्रदीन्तः मुक्कांबरः मुचिः । स्वाध्यायेचेवयुक्तःस्यान्नित्यमात्महितेषुच ॥३५॥ वेणवीन्धारयेद्धिंसोदकंचकमण्डलम् यत्तोपवीतंवेदंचमुभेरोकभेचकुण्डले ॥३६॥ नेक्षेतोद्यन्तमादित्यंनास्तंयान्तंकदाचन नोपमृष्टंनवारिस्थंनमध्यंनभमोगतम् नलंघये इत्सनं त्रींनप्रधावे चवर्षति नचोदकेनिरीक्षेतस्वं रूपमितिधारणा ॥३६॥ मृदंगान्देवतंविप्रंपृतंमधुचतुष्पथम् । प्रदक्षिणानिकुर्वीतप्रज्ञातां ववनम्पतीन् नोपगच्छेत्प्रमतो पिस्त्रियमार्तवदर्शने । ममानशयने वैवनशयीतनयामह TROTT र्जमाःभिप्नुतानारीनरम्यसुपगन्छनः । प्रज्ञाने जोबलंब सुरायु बेवप्रहीयने ॥४१॥ नाविवर्जयतम्बर्जसासम्भिष्नुनाम् १ प्रज्ञाते जोवलंबसु रायु वैवप्रवर्दने नाइनीयाद्वार्ययासार्डनेनामीक्षेतचाइनतीम **स्**वर्ताञ्भमाणावानवामीनायषामुखम् ॥४३॥

नाजयन्तींस्ववेनेत्रेनचाभ्यन्नामनावृताम् ा नपश्येत्प्रसवन्तीं वते जस्कामो दिजीतमः नान्नमद्यादेकवासानगरनःस्नानमाचरेत् नम्त्रम्पिषकुर्वीतनभस्मनिनगोवजे ॥४५॥ नफालकृष्टेनजलेनचित्यानचपर्वते । नजीर्णदेवायतनेनवल्माकेकदाचन ॥४६॥ नससन्वेषुगर्नेषुनगच्छन्नापिचस्थितः ननद्ति।रमामाद्यनचपर्वतमस्तके ॥४७॥ वाय्वरिनविप्रमादित्यमपः पश्यंस्तथेवगाः नकदाचनकुर्वीतिवण्मूत्रस्यविसर्जनम् nyen ति रस्कृत्योचे रत्काष्ठलोष्टपत्र**तृणादिना** नियम्यप्रयतोवाचंसंवीतागो वगुं दितः मूत्रोबारसमुत्सर्गन्दिवाकुर्यादुद इमुखः दक्षिणाभिमुखोरात्रोमंध्ययोवयद्यादिवा ॥५०॥ कायायामन्धकारेबारात्रावहनिवादिजः ी यथामुखमुखःकुर्यातप्राणाबाधभयेषुच ा ४१॥ प्रत्यरिनम्प्रतिमूर्यं वप्रतिसोमोदकविजान् ा प्रतिगाम्प्रतिया**नं चप्रज्ञानस्यतिमेहतः** ॥ ५२॥

नाग्निमुखेनोपधमेन्नग्नानेसेतवस्वियम् नामेध्यम्प्रक्षिपेद्रनीनचपादौप्रतापयेत् अधस्तान्नोपद्ध्याचनचैनमभिलंपयेत् नचैनम्पादतःकुर्यान्नप्राणाबाधमाचरेत् नाश्नीयात्सन्धिवेलायांनगच्छेन्ना। पमंविशेत् नचैवप्रलिखेडूमिंनात्मनो पहरेत्वजम् नाप्सुमृत्रम्पुरीषंवाष्ठीवनंवासमुतमृजेत् अमेध्यलिप्तमन्यद्वालोहितंवाविषाणिवा नैकःस्वप्याच्कृन्यगेहेशयानंनप्रबोधयेन् नोद्क्ययाःभिभाषेतयत्तंगच्छेन्नवावृतः ॥५७॥ अन्यागारे गवां गोष्ठे बासणानां चसन्निधी म्वाध्यायेभोजनेवैषद्क्षिणम्पाणिमुद्धरेत् nutn नवार्येहान्धयन्तींनचाचक्षीतकस्यचित् नदिवीन्द्रायुधं रङ्घाकस्यचिद्रशयेड्घः 114611 नाधार्मिकंवमेड्डामेनबाधिबहुलेभूशम् नैकःप्रपद्येताध्वानंनिवरम्पर्वतेवसेत् MEON नमूद्रराज्येनिवसेन्नाधार्म्भिकजनावृते नपाषण्डिगणाकान्तेनोपमृष्टेन्त्यजैर्नुभिः

नभुंजीतोइतम्नेहंनातिसोहित्यमाचरेत् नातिप्रगेनातिसायंनसायम्प्रानराशितः गई२॥ नकुर्वीतवृषाचेष्टानवार्य्यजलिनापिवेत् नोत्मंगेभक्षयेद्रस्यान्नजानुस्यान्कुनूहली ॥६२॥ ननृत्येद्यवागायेन्नवादित्राणिवाद्येत् नाम्फोटयेन्नचस्वेडेन्नचरक्रोविरावयेत् ॥६४॥ नपादौधाययेत्कांस्येकदाचिद्पिभाजने नभिन्नभाण्डेभुंजीतनभावप्रतिद्धिते ॥६५॥ उपानहोचवास अधृतमन्येनीधार्येत् उपवीतमलंकारं मजंकरकमेवच ॥६६॥ नाविनोनेर्वजेदुर्येनेवसुद्माधिपीउतैः नभिन्नशृंगासिखुरैनीबालिधविद्वपिनैः विनीतेस्तुवजेन्नित्यमानुगेलक्षणान्वतेः वर्णक्रपोपसम्पन्नैःप्रतोदेनानुदन्भृशम् ॥६५॥ बालातपः प्रेतपृमोव ज्येभिननन्तथामनम् नन्धिंद्यान्नखलोमानिद्न्तेनेतिपाटयेन्नखान् ॥६९॥ नमृत्वोष्टं विमृद्रीयान्न निरंदात्कर जैस्तृणम् नकर्मनिष्फलंकुर्यान्नायत्याममुखोद्यं ॥७०॥

लोष्टम दींतृण खेदीनसासादी वयोनरः ा सविनाशंवजात्यानुसूचको नुचिरेवच ा १७१ ॥ नविगर्धवयांकुर्याइहिमील्यंनधारयेन् गवांचयानंपृष्ठेनसर्वधैयविगहितम् ॥७२॥ अद्वारेणचनातीयाद्वामंवावेश्मवावृतम् । रात्रोचवृक्षमूलानिद्ररतःपरिवर्ज्ज्येत् ॥७३॥ नाक्षेः जी उत्कदाचित्रस्वयं नोपानहोहरेत् शयनस्थोनभुंजीतनपाणिस्थंनचासने ॥५४॥ सर्वचितलसम्बद्धन्नाद्यादस्त्रमितेर्यौ नचनःनः प्रयोतेहनचोन्द्रिष्टःकृचिद्वजेत् ॥७५॥ आर्रिपादस्तुभुंजीतनार्द्रपादस्तुमंविशेत् । आर्र्यादस्तुभुंजानोदीर्धमायुरवाप्नुयात् ॥५६॥ अवधुर्विषयंदुर्गनप्रपद्येतकर्हिचित् । नविष्मूत्रमुदीक्षेतनबाहुभ्यानदींतरेत् अधिति**धेन्नवेशान्तुन**भस्मास्यिकपालिकाः नकापीसास्थिननुषान्दीर्धमायुर्जिजीविषुः ११७६॥ नसंवसेचपतितेनिचाण्डालेनीपुक्योः ा नमूर्वेनीवलिनेबनान्त्येनीन्त्यावसायिभिः ॥७९॥ नमूद्रायमतिन्द्यान्नोच्छिष्टंनहविष्कृतम् नवास्योपदिशेदमैनवास्यवतमादिशेत् ॥ ६०॥ योबस्यधर्ममावष्टेय वेवादिशतिवतम् १ सो मंवृनंनामतमः सहतेनेवमञ्जति १६५% नमंहताभ्याम्पाणिभ्यं ाकण्ड्येदात्मनःशिरः नस्पृथेचेतदु च्छिष्टोनचम्नायादिनाततः केशयहान्प्रहारांबशिरम्येतान्विवर्ज्ययेत् ा शिरः स्नातयतैलेननागंकिं चिद्पिस्पृशेत् ॥ ५३॥ नराज्ञःप्रतिगृद्धीयाद्राजन्यप्रमृतितः मृनाचत्रध्यज्ञवतावेशेनैयचजीवनाम् ॥ ५४॥ द्शमृनासमंच्यान्द्शच्यासमोध्यजः दशस्य जसमोवेशोदशवेशसमोनृपः ॥ ६५॥ द्शनूनासहस्राणियोवाह्यतिशोनिकः तेनतुत्यःस्मृतोराजापोरस्तस्यप्रतियहः । योराज्ञःप्रतिगृह्णानिनुन्धस्योन्दास्वतिनः सपर्यायेणयातीमान्नर्कानेकविंशतिम् ११६७॥ तामिलमन्धतामिलंगहारीरवरीरवी । नरकंकालमुत्रंचमहानरकमेवच ॥ ५५ ॥

६६ वतुर्धी-ध्यायः

मंजीवनंमहावी चिन्तपनंसम्प्रतापनम् 🤙 मंहातंचसकाकोलंकु उनलम्पूतिमृत्रिकम् ॥ ५९॥ लोहशंकुमृजीषंचपन्यानंशास्मलींनदीम् असिपत्रवनं वैवलोहदारकमेवच ॥ १०॥ **एत** दिदन्तोविद्यां सोबासणा बसवादिनः नराज्ञःप्रतिगृद्धन्तिप्रेत्यत्रेयो भिकां हिणः बासेमुद्रतेंबुध्येतपर्मार्थीचानुचिन्तयेत् । कायक्लेगांबतन्मुलान्वेदतन्वार्धमेवच ॥ १२॥ उत्थायावस्यकंकृत्याकृतशीचःसमाहितः पूर्वासंध्याञपंस्तिष्ठेत्यकालेवापराचिरम् ऋषयोदीर्घसंध्यत्वादीर्घमायुरवाप्नुयुः प्रतायश्वकीर्ति चत्रसवचीरमेवच १९४१ त्रावण्याम्प्रोष्ठपद्यांवा-व्युपाकृत्ययद्याविधि युक्तऋन्दांस्यधीयीतमासान्यिप्रोर्व्वयान् ॥ १५॥ पुषेतुच्छन्दमांकुर्याद्वहिरुत्सर्जनंदिजः माचनुक्कस्यवाप्राप्तेपूर्वीहेप्रथमे हिन ॥ ९६॥ यथाग्रासन्तुकृत्वेवमृत्सर्गेहन्द्रसंावहिः । विरमेत्पक्षिणारात्रिन्सद्वार्येकमहनिशम् ॥९७॥

अत्युर्द्रन्तु व्हर्न्द्रासिमुक्केब्नियनः पढेत् ा वेदंग्गानिच सर्वाणिकृष्णपक्षेषुसम्पतेत् ॥ १६॥ नाविस्पष्टमधीयीतनमृद्रजनसन्निधी । ननिशान्तेपरित्रान्तोत्रसाधीत्यपुनःस्वयात् ॥ १९॥ यथोदितेनविधिनानित्यंद्यस्कृतम्परेत् । त्रसन्दरकृतंचैविडिजोयुक्तोसनापरि ॥१००॥ दमान्नित्यमनध्यायानधीयानोविव जीयेत् । अध्यापनंचकुर्वाणःशिषाणांविधिपूर्वकम् ा १०१॥ कर्णत्रवे निलेरात्रोदिवापामुसमूहने रतीवधीम्वनध्यायावध्यायत्ताःप्रवसने ॥१०२॥ विद्युन्स्तनितवर्षेषुमहोत्कानावमंपूर्व । आकालिकमनध्यायमेतेषुमनुरब्रवीत् ॥१०३॥ एतास्त्वभ्यदिनान्विद्याद्यदाप्रादुष्कृताग्निषु ा तदाविद्यादनध्यायमनृतीचाभदर्शने ॥१०४॥ निर्धातेभूमिचलने ज्योतिषां चोपसङ्गी । एतानाकालिकान्यिबादनध्यायानृताविष ॥१०५३ प्रादुष्कृतेष्यग्निषुतुबिद्युस्त्नितनिस्यने ा भ उयोतिःस्यादनभ्यायः योषेरात्रीयबादिवा ॥१०६॥

नित्यानध्यायएवस्याद्वामेषुनगरेषुव धर्मनेपुण्यकामानाम्प्रतिगन्धेवसर्वदा ॥१०७॥ अन्तर्गतथवेगामेवृषलस्य चसन्निधी अनभ्यायोर द्यमाने समवाये जनस्य च ngotn उदकेमध्यरात्रेचविष्मूत्रस्यविसर्झने । उच्छिष्टःत्राज्ञभुक्वेवमनसा-पिनचिन्तयेत् ॥१०९॥ प्रतिगृसदिजोविद्वानेकोदिष्टस्यकेतनम् त्र्यहंनकीर्नयेड्सराज्ञोराहोबम्रतके ॥१९०॥ यावदेकानुदिष्टस्यगन्धोलेप्यतिष्ठति विप्रस्यविदुषोदेहेनावड्डसनकीर्तयेत् ॥५५१॥ शयानः प्रौढपाद्यकृत्वाचेवावसविधकाम् नाधीयीतामिषंजग्ध्वामृतकान्नाद्यमेवच ॥११२॥ नीहारेवाणशब्देचसंध्ययोरेवचोभयोः अमावास्याचतुर्दश्योः पौर्णमास्यष्टकामुच ทรรรท अमावास्यागुरं हन्तिशिषंहन्ति चतुर्दशी ब्रह्माष्टकापोर्णमास्योतस्माताःपरिवर्जयेत् ॥११४॥ पांगुवर्षेदिशान्दाहेगोमायुविस्तेतथा श्वखरोष्ट्रेचरवतियंत्रीचनपर्रेद्विजः

नाधीयीतश्मशानान्तेयामान्तेगोवजे/पवा । वसित्वामेथुनंवासः त्राद्विकम्प्रतिगृश्यच ॥११६॥ प्राणिवायदिवा प्राणियत्विं विच्छा विकंभवेत् तदालभ्याप्यनध्यायःपाण्यास्योहिद्विजःस्मृतः ॥१५७॥ वौरेर पानुतेयामेमं भ्रमेवाग्निकारिते । आकालिकमनध्यायंविद्यात्सवीद्वतेषुच ॥११४॥ उपाकम्मीणचोत्सरीत्रि रात्रं क्षेपणंस्मृतम् अष्टकामुत्वहोरात्रमृत्वन्तामुचरात्रिषु ॥११९॥ नाधीयीनाश्वमारुद्धोनवृक्षेनचहस्तिनम् ननावंनखरंनोष्ट्रंनेरिणम्थोनयानगः ॥१२०॥ नवियादेनकलहेनमेनायानसंगरे नभुक्तमात्रेनाजोर्णेनवमित्वानमूनके ॥१२१॥ अतिषिंचाननुताप्यमारतेवातिवाभूशम् रधिरेचनुतेगात्रान्छलेणचपरिसते ॥१२२॥ सामध्यनायृग्यजुषीनाधीयीतकदाचन वेदस्याधीत्यवा स्यन्तमार्ण्यकमधीत्यच ॥१२३॥ अन्वेदोदे वदे वत्योय अवेद स्तुमानुषः सामवेदःस्पृतःपित्र्यस्तस्मात्रस्यागुचिध्वेतिः ॥१२४॥

एतदिदन्तोविद्रांसस्योनिष्कर्षमन्वहम् । क्रमणः पूर्वमञ्चस्यपबादेदमधीयते ॥१२५॥ पनुमण्डुकमाजीरश्वसर्पनकुलाखुभिः अन्तरागमनेविद्यादनध्यायमहन्निशम् ॥१२६॥ द्वावेवव जीयेन्नित्यमनध्यायौप्रयत्नतः । स्वाध्यायभूमिंचागुडामात्मानंचागुचिंडिजः ॥१२७॥ अमावस्यामप्टमीं वपौणीमासीं वतु ईशीम् । ब्रह्मचारीभवेन्नित्यमणृतीम्नातकोडिजः ॥१२६॥ नस्नानमाचरे दुनुगनातु रोनमहानिशि नवामोभिः सहाजलंनाविज्ञाने जलाशये ॥१२९॥ देवतानागुरोराज्ञःम्नातकाचार्ययोस्तथा नाजामेत्कामतन्हायांवभुणोदीसितस्यच ॥१३०॥ मध्यन्दिने र्द्धरात्रेचत्राद्धम्भृतुः वसामिषम् संध्ययोरभयोबेवनसेवेतचतुष्पथम् ॥१३१॥ उदर्तनम्पानानं विण्मुत्रे रत्नमेवच श्लेष्मनिष्ठ्यृतवान्तानिनाधितिष्ठेतुकामतः ॥१३२॥ वैरिणंनोपसेवेतसहायंचेववैरिणः अधार्मिक्त्तस्वरंचपरस्येषचयोषितम् ॥१३३॥

नही छामनायुषंलोकेकिंचनविद्यते । यादशम्पुरूषस्येहपरदारोपमेवनम् ॥१३४॥ क्षत्रियं वेषसपैवबासणं चबह्युतम् । नावमन्येत्रवेभ्रष्णुःकृशानपिकदाचन TPEPT **एत** व्यविद्यमानितम् । तम्मादेतव्रयंनित्यंनावमन्येतबुद्धिमान् ॥१३६॥ नात्मानमवमन्येतपूर्वाभिर्समृद्धिभिः आमृत्यो:त्रियमन्विच्छेन्नैनामन्येतद्रमभाम् ॥१३७॥ मत्यंत्र्यात्प्रियंत्र्यान्नव्यात्मत्यमप्रियम् प्रियंचनानृतंत्र्यादेषधर्माःसनातनः ११३६॥ भद्रम्भद्रमितिव्यादद्रमित्येववावदेत् ग्प्कवैरंविवादंचनकुर्यात्केनचित्सह ॥१३९॥ नातिकल्यंनातिसायंनानिमध्यन्दिनेस्थिते नाज्ञातेनसमंगच्छेन्नैकोनवृष्लैःसह हीनागानिति रिकांगान्विद्याहीनान्वयो धिकान् रूपद्रविहीनां**यजातिहीनांयना**सियेत् नम्प्रशेत्पाणिनोच्छिष्टोविप्रोगोत्रासणानलान् । नवापिपश्येद्गुचि:मुखोज्योतिर्गणान्दिव ॥१४२॥

स्पृष्टेनानशुचिर्नित्यमद्भिःप्राणानुपरपृशेत् । गात्राणिनेवसवीणिनाभिम्पाणितलेनतु ॥१४३॥ अनातुरः स्वानिखानिनस्पृशेदनिमित्रतः रोमाणिवरहस्यानिसबीण्येवविवर्जयेन् ॥१४४॥ मंगलाचारयुक्तःस्यात्प्रयनात्माजिनेन्द्रियः जपेचजुहयाचैवनित्यमग्निमतन्द्रतः ॥१४५॥ भंगलाचार्युकानं।नित्यंचप्रयतात्मनाम् ा जपतांज्ञहुतांचैवविनिपातोनविद्यते ॥१४६॥ वेदमेवाभ्यमेन्नित्यंयथाकालमतन्द्रितः तंस्रस्यादुःपरन्धर्ममुपधम्मीन्यउचने ॥१४७॥ वेदाभ्यासेनसततंशीचेनतपसेवच अद्रोहेणचभूतानांजातिसम्तिपौर्विकीम् ॥१४६॥ पौर्विकांसंस्मरन्जातिम्ब्रह्मेवाभ्यसतेपुनः ब्रह्माभ्यामेनचाजलमनन्तं मुखमश्नुते ॥१४९॥ सावित्राञ्शान्तिहोमायकुर्यीत्पर्वमुनित्यशः पितृंबैवाष्टकास्वर्वे लित्यमन्वष्टकासुच ॥१५०॥ द्रादावसथान्भूत्रंद्र्रात्पादावमेचनम् । उच्छिष्टान्ननिषेकंचद्रादेवसमाचरेत् ११५११

मेत्रम्प्रसाधनंस्नानन्द्न्तधावनमं**जनम्** पूर्वीह्रष्टवकुर्वीतदेवतानाचपुजनम् ११५२१ देवतान्यभिगच्छेतुधार्मिकांबदिजोतमान् ईश्वरंचेवरक्षार्थंगुरूनेवचपर्वम् พลุนุธพ अभिवादयेइ डांबद्धा वैवासनंस्यकम् कृताजिहरूपामीतगन्छतः पृष्ठतो /न्वियात् พรษคุท **युतिस्मृत्युदिनंसम्यद्भिवदंस्ये एकर्मम्** धर्ममूलन्निपेयेतमदाचारमतन्द्रितः ॥१५५॥ याचारावभतेयायुराचारादीपिताः प्रजाः आवारादनमक्ष्यमाचारोहन्त्यलक्षणम् ॥१५६॥ दुराचारोहिपुर षोलोकेभवतिनिन्दितः दुःखभागीचमततंथाधितोन्त्पायुरेवच मर्वलक्षणहीनोःपियःसदाचार्वान्नरः त्रद्धानो नम्य बशतंव धीणिजीवति ॥ १५ ६॥ यदात्पर्यशंकर्मत तदालेनव क्रीयेत यद्यदात्मवशन्तुस्याननत्मेवेतयत्नतः nsuen सर्वम्पर्वशन्दुः खंसर्वमात्मवशंमुखम् एतदियात्समामेनलक्षणंमुखदु:खयो: ngeon

यत्कर्म्मकुर्वतो स्यायात्परितोषो न्तरात्मनः तत्प्रयत्नेनकुर्वीतिषिपरीतन्तुवर्द्धयेत् आचार्यं चप्रवक्तार म्पितरम्मातरंगुरम् नहिंस्याद्वासणान्गायमर्थायेवतपस्विनः 119621 नास्तिक्यंवेद निन्दांचदेवतानांचकुत्सनम् डेषन्द्रभंचमानंचक्रोधन्ते**श्यंचव**र्जयेत् nesn परस्यदण्उंनोद्यच्छेत्कुद्वोनेनंनिपातयेत् अन्यत्रपुत्राच्छित्यादाशिष्ठ्यर्थन्ताउयेनुतौ พาย์ชพ त्रासणायावगुर्य्येव**डिजा**निर्वधकाम्यया शतंवधीणितामिन्नेनरकेपरिवर्तते ॥१६५॥ नाउयित्वानृणेनापिमंरम्भान्मतिपूर्वकम् एकविंशनमाजातीःपापयोनिषुजायने ngéén अयुध्यमानम्योत्पाद्यत्राक्षणम्या मृगंगतः दुःखंसुमहदाप्नोतिप्रेत्याप्राज्ञतयानरः गन हं जग शोणितंयावतः पांत्र्नसंगृह्णातिमहीनलात् तावतो न्दानमुत्रान्यैःशोणितोत्पादको न्यते ॥१६५॥ नकदाचिद्विजेतस्मादिद्यानवगुरेदपि नताउयेनृणेनापिनगात्रात्नावयेदमृक् ॥१६९॥

अधार्मिकोनरोयोहियस्यवाप्यनृतन्धनम् । हिंसारतस्योनित्यन्तेहासीमुखमेधने ॥१७०॥ नसीदन्निपधर्मेणमनोश्वर्मेनिवशयेन् । अधार्मिकाणाम्पापानामानुपश्यन्विपर्ययम् ॥१७१॥ नाधर्मश्रदिनोलोक्सद्यः फलिनगैरिव शनेरावर्तमानस्तुकर्त्रमूलानिकृन्तति ॥१७२॥ यदिनात्मनिपुत्रेषुनचेत्पुत्रेषुनप्नृषु । नत्वेवनुकृतोत्धर्मः कर्तुर्भवतिनिष्फलः ॥१७३॥ अधम्मंगैधतेनावततोभद्राणि**पश्यति** ननःमपन्नान् जयतिममृत्सन्विनश्यति 1199811 सत्यधर्मार्ख्यवृतेषुशौवेवेवारमेत्सदा । शियांबशियाउमेंणवाग्वाहद्रमंयतः ॥१७५॥ परित्यजेदर्धकामोयोस्यातान्धर्मवर्जिती धर्मवाच्यमुखोदर्वलोकविकुष्टमेवच ॥१७६॥ नपाणिपाद्वपलोननेत्रवपलोन्तृजुः नस्यादाकुपलवेषनपरद्रोहकर्मधीः ॥१७७॥ येनास्यपितरोयातायेनयाताःपितामहाः तेनयायात्मतामार्गन्तेनगन्छन्नरियने ॥१७६॥

ऋत्विक्पुरोहिताचार्येमीनुलातिथिसंत्रितैः बालवृद्धानुरेवेंद्येशीतिसम्बन्धिबान्धवेः मातापितृभ्यायामीभिभ्रात्रापुत्रेणभार्यया दुहित्रादासवर्गेणविवादंनसमाचरेत् ॥१६०॥ एतेर्विवादान्सन्त्य ज्यसर्वपापै :प्रमुचने **एभिजितेयज्यतिमवीन्लोकानिमान्गृही ॥१८१॥** आचार्योबसलोकेशःप्राजापत्येपिताप्रभुः अतिशिस्तिबंद्रलोकेशोदेयलोकस्यचर्त्विजः ॥१५२॥ यामयो पारमालोकेवें स्वदेवस्यवान्धवाः सम्बन्धिनोद्धपालोकेषृथियामानृमानुली ॥१५३॥ आकाशेशास्त्विज्ञेयाबालवृद्धकृशानुराः १ भाताउयेष्ठःसमःपित्राभार्यापुत्रःस्वकातनुः ॥१५४॥ **कायाम्बादासवर्गश्दहिनाकृषणम्परम्** नस्मादेनैर्धिक्षिप्तःसहेनामंडवरःमदा त्त १ ५५ त प्रतियहसमर्थो/िप्रमंगन्तत्रवर्जयेत् प्रतिसहेणसम्यानुबासन्तेजःप्रशाम्यति ॥१६६॥ नद्रवाणामविज्ञायविधिन्धर्म्थम्प्रतियहे प्राज्ञःप्रतियहंकुयीदवसीदन्नपिक्षधा ॥१६७॥

हिर्ण्यंभूमिमश्वंगामन्नंवासित्तलान्पृतम् ा प्रतिगृद्धन्नविद्यास्तुभस्मीभवतिद्यस्वत् ॥१६६॥ हिरण्यमायुरन्नं चभूगौं बाप्योषतस्तनुम् । अध्वषष्ट्रम्त्वचंवामोपृतन्तेजस्तिलाःप्रजाः ॥१५९॥ अनपाम्त्वनधीयानःप्रतियहरु चिर्द्विजः अम्भस्यप्रमपूर्वनेवसहतेनेवमञ्जति ॥१९०॥ तमाद विद्वान्त्रियाद्यस्मातस्मात्प्रतियहात् । स्वल्पकेनाप्यविद्वान्हिपंकेगोरियमोद्ति ॥१९१॥ नवार्यपिप्रयन्द्रेन्ये उालवनिके दिजे नवक्रवतिकेविप्रेनावेद्विद्धिमीवित् ॥१९२॥ त्रिष्वचेतेपुद्वंहि**विधिना ग्यर्जितन्धनम्** दातुर्भवत्यनर्थायपरत्रादातुरेवच ॥१९३॥ यथापूर्वेनोपलेननिमञ्जत्युद्वेतरन् नष्टानिमञ्जनोत्पम्तादशौदानुप्रतीच्छकौ ॥१९४॥ धर्मध्वजीसदालुन्धन्द्वादिकोलोकदम्भकः ा वैं उालव्रतिकोन्नेयोहिनः सर्वाभिसन्धकः ॥ १९५॥ अधोद्दष्टिनेंष्कृतिकःस्वार्धमाधनतत्परः । शहोमिध्याविनीत्रवक्वतवरोडिजः ॥१९६॥

९६ चतुर्थोग्ध्यायः

येवकव्रतिनोविप्रायेचमाञ्जीर लिंगिनः तेपतन्त्यन्धतामिलेतेनपापेनकर्मणा १९९१। नधर्मस्यापदेशेनपापंकत्वावतंचरेत् । वतेनपापमप्रच्छाद्यकुर्वन्सी शूद्रस्भनम् ॥१९५॥ प्रेत्येहचे द्याविप्रागर्झन्तेत्रसवादिभिः ह्यनाचरितंयच्वतंरक्षांसिगच्छति ॥१९९॥ अलिंगोलिंगिवेषणयोवृत्तिमुपजीवति मलिंगिनाहर्त्येनस्तिर्थ्यग्योनीचजायते ॥२००॥ पर्कीयनिपानेषुनस्नायाचकदाचन निपानकर्तुःस्नात्वानुदुष्कृतांशेनलिप्यते ॥२०१॥ यानशय्यासनान्यस्यकृपोद्यानगृहाणिच १ अद्तान्युपभुंजानष्टनमःस्यातुरीयभाक् ॥२०२॥ नदीपुदेवखातेपुतडागेषुसरःमुव १ म्नानंसमाचरेन्नित्यंगर्नप्रस्वणेषुच ॥२०३॥ यमान्सेवेतसततंननित्यंनियमान्बुधः यमान्पतत्यक्वीणोनियमान्केवलान्भजन् ॥२०४॥ नात्रोत्रियतनेयज्ञेयामयाजिकृतेतथा वियाक्वीवेनचहतेभुंजीतत्रासणःकृचित् ॥२०५॥

अश्रीक्रमेतत्साधृनायत्रज्ञद्वत्यमीह्विः प्रतीपमेतदेवानान्तस्मात्रत्परिवर्ज्जयेत् ॥२०६॥ मतवुदानु राणांचनभुं जातकदाचन केशकीटावपन्नंचपदास्पृष्टंचकामतः **ग**२०७ग भुणप्रावेशितंचैवसंस्पृष्टंचाप्युदक्यया पतित्रणा वलीदंवगुनासंस्पृष्टमेवच ॥२०६॥ गवाचान्नम्पप्रानंपृष्टान्नं विद्योपनः गणान्नंगणिकान्नंचविद्धंाचजुगुप्तितम् ॥२०१॥ म्नेनगायनयो बान्नन्तरूणोर्वार्दुषिकस्यव दीक्षितस्यकदर्यस्यवदस्यनिगउस्यच ॥२१०॥ अभिशास्तस्यपंदस्यपुं बत्यादाम्भिकस्यच न्तम्पर्यचितंचेवन्द्रस्योच्छिष्टमेवच ॥२११॥ चिकित्सकस्यमृगयोःकृरस्योच्चिष्टभोजिनः उयान्नंमृतिकान्नंचपयीचान्तमनिर्दशं พลจลพ अनर्चितंवृष्टामांसमवीरायावयोषितः दिषद्ननंनगर्यन्नम्पतितान्नमवस्तुतम् गन१३ग पिगुनानृतिनो**शान्नं ज्ञतु विक्र**यिणस्तथा शैनूषतुन्नवायान्नंकृतप्रस्थान्नभेवच ॥२१४॥

900

कर्मारस्यनिषादस्यरंगावतारकस्यव । मुवर्णकर्तुर्वेणस्यशस्त्रविक्रयिणस्तथा ॥२१५॥ **श्ववताशो**ण्डिकानाचचेलनिर्णेजकस्यच रंजकस्यनृशंसस्ययस्य चोपपतिगृहि मृथन्तियेचोपपतिंखीजितानां चसर्वशः अनिर्देशंचप्रेनान्नमतुष्टिकरमेवच ॥२१७॥ राजान्ननेजआद्तेशृद्रान्नम्त्रसवर्धमम् आयुःमुवर्णकारान्नंयशयभीवकर्तिनः ॥२१७॥ कारकान्नम्प्रजाहन्तिवलंनि**णे**जकस्यच गणान्नंगणिकान्नंचलोकेभ्यःपरिकृन्तति ॥२५९॥ पूर्यंचिकित्सकस्यान्नम्पुं श्रत्यास्त्वन्नमिन्द्रियं विष्ठावार्द्धिकस्यान्नंशस्विवक्रयिणोमलं यष्टभ्योन्येत्वभोज्यान्नाः क्रमशः परिकीर्तिताः तेषान्त्वगस्थिरोमाणिवद्न्तयन्नंमनीपिणः भुक्तान्तोन्यतमस्यान्नममत्याक्षपणंत्र्यहम् । मत्याभुनुगचरेत्कृच्छंरेतोविण्मूत्रमेवच ॥२२२॥ नाद्यान्बुद्रस्यपकान्नंविद्वानश्रादिनोदिजः आद्दीनाममेवास्मादवृतावेकरात्रिकं ॥२२३॥

शोत्रियस्यकद्रयस्यवदान्यस्यववार्द्धेः । मीमोसित्वोभयन्देवाःसममन्नमकल्पयन् ॥२२४॥ तान्प्रजापति राहैत्यमाकृदं विषमंसमम् त्रद्वापृतंबद्वान्यस्यहतमत्रद्वयेनरन् ॥२२५॥ त्रजाकनेस्रायेनेभवनःस्वरातेर्डनिः ॥२२६॥ परितृष्टेनभावेनपात्रमासाद्यशक्तितः ॥२२७॥ यन्वित्विद्पिदानयंयाचिनेनानम्यया उत्पत्स्यतेहितत्पात्रंयतार्यतिसर्वतः ॥२२४॥ वारिदम्निप्तभाष्नोतिमुखमक्षय्यमन्नदः तिलप्रदःप्रजामिष्टादीपद्वसुरतमम् ॥२२९॥ भृमिदोभूमिमाप्नोतिदीर्घमायुर्हिरण्यदः गृहदो स्याणिवेश्मानिरूप्यदोरूपमुत्रमं ॥२३०॥ वामोद्यन्द्रमालोक्यमध्वमालोक्यमध्वदः । अनद्दः त्रियंपुष्टांगोदोबधुम्यपिष्टपं ॥२३१॥ यानशय्याप्रदोभार्य्यामैश्वर्थमभयप्रदः धान्यदःशास्वतंमीख्यंबसदोबसमार्थिनाम् ॥२३२॥

१०२ वतुर्धो स्यायः

सर्वेषामेवदानानाम्बसदानंविशियते । वार्य्यन्नगोमहीवासस्तिलकांचनसप्पिषाम् ॥२३३॥ येनयेनत्भावेनयद्यद्दानंप्रयन्कृति तत्रतेनेवभावेनप्राप्नोतिप्रतिपृजितः ॥२३४॥ यो चितम्प्रतिगृहातिद्दात्यचितमेवच तावुभौगच्छतः स्वर्गन्नर्कन्तुविपर्यये ॥२३५॥ नविस्मयेनतपसावदेदिष्टाचनानृतम् नार्त्रो, प्यपवदे द्विप्रान्नद्त्वापरिकार्त्रियेन् ॥२३६॥ यज्ञोन्ननेनसरनितपः सर्तिविस्मयात् । आयुर्विप्रापवादेन**दानंचपरिकार्तनात्** ॥२३७॥ धर्म्भशनेः संचिन्याइल्मोकमिवपुतिकाः परलोकसहायार्थंसर्वभृतान्यपीउयन् ॥२३ ६॥ नामुत्रहिसहायार्थम्पितामानाचितप्रनः नपुत्रदारन्नज्ञानिर्द्धर्मस्तिष्ठतियेवलः ॥२३९॥ ष्टकःप्रजायतेजन्तुरेक्**रवप्र**लीयते । ष्टकोन्नुभुंतेमुकृतमेकष्टवचदुष्कृतम् ॥२४०॥ मृतंशरीरमुत्सृ**ज्यकाष्टलोष्टसमं**क्षिती विमुखाबाधवायान्तिधर्मस्तमनुगच्छति ॥२४१॥

तस्माउमभ सहायार्थं नित्यं संचिन्या च्हुनैः धर्मेणहिसहायेनतमस्तर्तिदस्तरम् ॥२४२॥ धर्मप्रधानम्पुरूषन्तपसाहतकित्विषम् ा परलोकन्नयत्यामुभास्वन्तं खश्रारीरिणम् ॥२४३॥ उनमेर नमेरिनित्यंसम्बन्धानाचरेत्सह निनीपु:कुलमुत्कर्षमधमानधमास्त्यजेत् ॥२४४॥ उत्तमानुत्रमान्यन्ड्न्हीनानहीनां बवर्जियन् ब्राह्मणः बेप्टनामे निप्रत्यवायेन गृद्रनाम् ॥२४५॥ दृदकारीमृदुदीन्तः कृराचारे रसंवसन् । अहिं स्रोद्मदानाभ्याजयेन्स्वरीन्त्रयात्रतः ॥२४६॥ **एधोदकंमृलफलमन्नमभ्युद्यतंचयत्** मर्वतःप्रतिगृद्धीयान्मध्वषाभयद् सिणाम् ॥२४७॥ आहृताभ्युद्यतास्भिक्षापुरम्ताद्रप्रचोदिताम् । मेनेप्रजापतियीद्यामपिद्ष्कृतकर्मणः ॥२४४॥ नाम्नन्तिपितरस्तस्यदशवधीणिपंचव नवह्यंवह्त्यग्निर्यम्तामभ्यवमन्यते ॥२४९॥ शय्यागृहान्कुशानगंधानपःपुष्पंमणीन्द्धि धानामस्यान्पयोमासंशाकं वैवननिग्दिन् ॥२५०॥

गुरून्भत्यां बोज्जिहीर्षन्नर्विषन्देवतातिषीन् । सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्नतुनृष्येतवयन्ततः ॥२५१॥ गुर पुत्वभ्यतीतेषुविनावातेर्गृहेवमन् आत्मनोवृतिमन्विच्छन्गृह्नीयात्साधृतः सदा ॥२५२॥ आर्दिक:कुलमित्रंचगोपालोदामनापितौ **एते मूद्रेषुभो उयान्नाय शत्मानं निवेद येत** ॥२५३॥ या दशो स्यभवेदातमाया दशंचित्रकार्षितम् यधाचोपचरेदेनन्तधात्मानंनिवेदयेन् ॥२५४॥ योन्यथामन्तमात्मानमन्यथामत्मुभाषते मपापकृतमोलोकेन्तेनआत्मापहार्कः ॥२५५॥ वाचर्षानियनाःमर्वेवाङ्भलावाग्विनिः मृताः तान्त्यः स्तेनयेदाचं सप्तर्यस्तेयकृन्नरः nauen महर्षिपितृदेवानागत्वानुण्यंयथाविधि प्त्रेसर्वं समास उथव मेन्साध्यस्थमात्रितः ॥२५७॥ ष्टकाकीचिन्तयेन्नित्यंविविकेहितमात्मनः ष्टकाकीविन्तयानोहिपरंत्रेयो[,] धिगच्छति ॥२५६॥ **ए** योदिनागृह्म्थ्ययवृतिर्विप्रस्यशाश्वती स्तातकवतकत्प्रसत्ववृधिकरः गुभः ॥२५९॥

मानवेधर्मशास्त्रे जिन्तवेदशास्त्रवन ।

904

अनेनविप्रोवृतेनवर्तयन्थेद्शास्त्रवित् । यपेतकत्मषोनित्यम्बसलोकेमहीयने ॥२६०॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायाम् ॥ n चतुर्श्वोक्ष्यायः n

पंचमो-ध्यायः

90€

ท मानवेधमेशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायांपंचमो स्यायः ॥

त्रुत्वेतानृषयोधमीन्स्नातकस्ययथोदितान् ।
इद्मूचुर्महात्मानमनलप्रभवम्भृगुम् ॥१॥
एवंयथोक्तंविप्राणांस्वधम्ममनुतिष्ठताम् ।
कथंमृत्युःप्रभवतिवेद्शास्त्रविदामप्रभो ॥२॥
सतानुवावधमीत्मामहर्षीन्मानवोभृगुः ।
त्रूयतायेनदोषेणमृत्युर्विप्रान्जिधासित ॥३॥
अनभ्यासेनवेदानामाचारस्यचवर्जनात् ।
आलस्यादन्नदोषाचमृत्युर्विप्रान्जिधासित ॥४॥
लत्नुनंगृंजनंवेवपलाण्डंकवकानिच ।
अभस्याणिडिजातीनाममेध्यप्रभवाणिच ॥५॥
लोहितान्वृक्षनिर्यासान्वचनप्रभवास्तथा ।
शेलुंग्यंचपेयूषम्प्रयत्नेनविवर्ज्येत् ॥६॥
वृथाकृतमं।सानिदेवान्नानिह्वीषिच ॥७॥
अनुपाकृतमं।सानिदेवान्नानिह्वीषिच ॥७॥

अनिर्देशायागोः सीर्मोध्रमैकशफन्तया । आविकंसन्धिनीक्षीरंविवत्सायाबगोःपयः । १६% आर्ण्यानांचसर्वेषामृगाणामाहिषंविना सीक्षीरं वैषव उर्यानिमर्वमुक्तानिवैषहि ॥१॥ द्धिभक्ष्यं वशुक्तेषु सर्वं चद्धिसम्भवम् । यानिचेवाभिष्यन्तेपुष्पमूलफलैः सुभैः ॥१०॥ ज्ञबादान्शकुनीन्सर्वास्तवायामनिवासिनः अनिर्दिष्टां बेक्शफां प्रिट्टिभंच विवर्जयेन् ॥११॥ कलविवं पूर्वहं संचक्रागं यामकु**क्ट**म् सारमंरज्ञुवालंचदात्यृहंनुकसारिके ॥१२॥ प्रतुदान्जालपादां बकोयष्टिनस्वविष्किरान् । निमञ्जत बमलयादान्ग्रीनंवसूर भेवच वकंचेवबलाकं।चकाकोलंखंजरीटकम् मत्यादान्विदुराहां बमत्स्यानेव समर्वशः ॥१४॥ योयस्यमासमन्नातिसतन्मासाद् उचते मत्त्यादः सर्वमासाद् स्तस्मान्मत्त्यान् विवड्ययेत् ॥१५॥ पाठीनरोहितावाद्यीनियुत्तीहबक्ययोः राजीवान्सिंहनुण्डांबसगल्कांबेवसर्वगः

१०६ पंचमोन्धायः

नभसयेदेकवरानसातासम्गदिजान् भक्षेष्विपसमुद्दिष्टान्सवीन्पंचनःखास्तथा ॥१७॥ **न्वाविधंशत्यकंगोधंखद्भक्रम्भश्रशास्त्रथा** भष्यान्यं चनखेष्याहरनुष्ट्रां बैकतोदतः ॥१६॥ क्रंत्राकंविद्वराहंवलगुनंगमकुकुटम् । पलाण्डुंगृंजनंचेवमत्याजग्ध्वापतेद्विजः ॥५२॥ अमत्येतानिषर् जन्धाकृ चुंसान्तपनंचरेत् यदिचान्द्रायणंवा-पिशेषेषूपवमेद्हः संवतार्स्येकमपिचरेत्कृ खंडिजोतमः **अज्ञातभुत्रमुद्धार्यज्ञातस्यनुविशेषतः** यजार्थंबाल्णेर्बस्याः प्रशस्तामृगपक्षिणः भृत्यानाचेववृत्यर्घमगस्योद्याचरत्पुरा बभ्रवहिंपुरो उष्याभस्याणां मृगपिसणाम् प्राणेष्व पियतेषु बसस्त्रसवेषु च यत्विंचित्म्नेद्मंयुक्तम्भस्यम्भोज्यमगर्हितम् । नत्पर्युषितमपाद्यंहिव शोषंचयद्रवेत् चिर्स्थितमपित्वाद्यमस्नेहालंदिजातिभिः यवगोधूमजंसर्वम्प्यस्बेवविक्रियाः ॥२५॥

एतदुनंदिजातीनाम्भस्याभस्यमशेषतः मांसस्यातःप्रवस्यामिविधिम्भक्षणवर्जने ॥२६॥ प्रोक्षितम्भक्षयेन्मासम्बाद्यणानाचकाम्यया यद्याविधिनियुक्तस्तुप्राणानामेवचात्यये ॥२७॥ प्राणस्यान्नभिदं मर्वे प्रजापति रकल्पयन् स्याव रंजंगमंचैवमर्वं प्राणस्यभोजनम् ॥२६॥ वराणामन्नमचरादंष्टिणामप्यदंष्टिणः अहस्नायसहस्तानं। गूराणं। वैवभीरवः ॥ २९॥ नाताद्यत्यद्ननाद्यान्प्राणिनोत्हन्यहन्यपि धात्रैवमृष्टायाद्यासप्राणिनोः नार्ष्टवच यज्ञायज्ञन्धिर्माप्तस्येत्येषदैयोविधिःस्मृतः अतोन्ययाप्रवृतिस्तुराक्षमोविधिर्यते ॥३१॥ ब्रीत्वास्ययंवा त्युत्पाद्यपरोपकृतमेववा देवान पितृं वार्वियत्वाखादन्मामंनदुषति भा३२॥ नाद्यादविधिनामामंविधिज्ञोन्नापदिदिजः जम्बाद्यविधिनामांसम्प्रेत्यतेरद्यतेन्त्राः ग३३१ नतारश्रभवत्येनोमृगहन्तुर्दनार्षिनः या रशम्भवतिप्रेत्यवृषामां सानिखादतः пзеп

११० पंचमोस्यायः

नियुत्तस्तुयथान्यायंयोमार्मनातिमानवः मप्रेत्यपनुतायातिसम्भवानेकविंशतिम् असंस्कृतान्पत्रूनमंत्रेनीद्याद्विप्रःकदाचन मंत्रेस्तुमंस्कृतानद्याच्छान्वतंविधिमास्थितः कुर्यादृतपमुंसंगेकुर्यात्पिष्टपमुन्तया नत्वेवतुवृथाहन्त्रपम्मि केत्वदाचन यावन्तिपमुरोमाणिनावत्कृत्वोहमारणम् वृथापगुष्रःप्राप्नोतिप्रेत्यजन्मनिजन्मनि यज्ञार्थम्परावः सृष्टाः स्वयमेवस्वयम्भवा यज्ञो-स्यभृत्येसर्वस्यतस्माद्यज्ञेवधो-वधः ॥३९॥ ओषध्य:पशवोवृक्षास्तिर्यव:पक्षिणस्तथा यज्ञार्थंनिधनम्प्राप्ताःप्राप्नुवन्त्युच्चितीःपुनः मध्पर्केचयज्ञेचिपतृदेवनकम्मीण अत्रेवपशवोहिंग्यानान्यत्रेत्यव्रवीन्मनुः एष्वर्षेषुपमृन्हिंसन्वेदतत्वार्धविद्विजः आत्मानंवपश्रंबेवगमयत्युतमागितम् ॥४२॥ गृहेगुरावरण्येवानिवसन्नात्मवान्दिजः नावेदविहितांहिंसामापद्यपिसमाचरेत्

यावेदविहिताहिंसानियता/सिमंबराचरे अहिंसामेवताविद्याहेदाउमोहिनिर्वभी यो/हिंमकानिभूतानिहिनस्यात्ममुखेन्द्रया सजीवंशमृत्रेवनक्वित्म्खमेधते ॥४५॥ योवन्धनवधक्रेशान्ष्राणिनान्नचिकीर्पति समर्वस्यहिनप्रेप्पःसुखमत्यन्तमप्नुने यद्यायतियत्करतेरतिम्बधातियत्रव नदवाप्नोत्ययत्नेनयोहिनस्निनिकंचन नाकत्वापाणिनाहिं माम्मासम्त्यद्यनेकृचिन् नचप्राणिबधः न्वर्यस्तस्मान्मां संविव च्चियेत् सम्तपतिं वमासस्यवधवनधीचदे हिनाम् प्रममाध्यनिवर्नेतसर्वमासस्यभक्षणात् ॥४९॥ नभक्षयतियोमामंविधिहित्वापिशाचवत मलाकेप्रियतायातिबाधिभि बनपी अते MOPIT अनुमन्ताविशसितानिहन्ताक्यविक्रयी मंस्कर्तीचोपहृतीचखाद्का सेतियातकाः MPPIT म्यमासम्पर्मासेनयोवर्दयित्मिन्हति अनभ्य चीपतृन्देवान्स्ततोन्योनास्त्यपुण्यकृत् ॥ ५२॥ वर्षेवर्षे अवमेधेनयोय जेतशतंसमाः मांसानिचनखादेशस्तयोःपुण्यफलंसमम् ॥५३॥ फलमूलाशनैर्भेध्यैर्म्भुन्यन्नानाचभोजनैः । नतत्फलमवाप्नोतियन्मांसपरिवर्ज्जनान् กรรก माप्तभक्षयिता भुत्रयस्य माप्तमिहादयहम् एतन्मांसस्यमांसत्वम्यतद्निमनीषिणः ॥५५॥ नमासभक्षणेदोघोनमद्येनचमेथुने १ प्रवृतिरेषाभृतानान्निवृतिम्नुमहाफला गपद्रा प्रेतमुजिम्प्रवस्थामिद्र यमुजिन्तरेव च चतुणीमपिवणीनायथावदनुपूर्वशः ॥५७॥ दन्तजातेन्तुजातेचकृतचृउेचमंस्थिते अमुदाबान्धवाःसर्वेमृतकेचतथोच्यते ॥५६॥ दशाहंशावमाशीवंसपिण्डेषुविधीयते । आवीक्मंचयनाद्म्थ्रांत्र्यहमेकाहमेवच ॥५९॥ सपिण्डतातुप्र वेसप्तमेविनिवर्तते समानोदकभावस्तुजन्मनाम्नोर्वेदने ॥६०॥ यथेदंशावमाशीचंसिपण्डेषुविधीयते । जनने श्येवमेवस्यान्निपुणां मुहिमिच्छ्ताम् ॥६१॥ सर्वेषाशावमाशीचंमातापित्रोम्तुमृतकम् । मृतकंमातुरेवस्यादुपम्पृश्यपितामुचिः ॥६२॥ निर्स्यनुपुमान्युक्रमुपस्पृश्येवयुध्यति वैजिकाद्भिसम्बंधादनुरंध्याद्धंत्र्यहम् अहावैकेनरात्र्याचत्रिरात्रेरेवचत्रिभिः शवस्पृशोविगुध्यन्तित्र्यहादुदकदायिनः ทธ์ชท गुरोः प्रेतस्यशिषस्तु पितृमेधंसमा वरन् प्रेतहारै:समन्तत्रद्शरात्रेणतुध्यति ॥६५॥ रात्रिभिमीसनुल्याभिगर्भनावेविशुध्यनि र्जस्यूपरनेमाध्वीम्नानेनसीर्जम्बला नृणामकृतच्उानं।वियुद्धिनिशिकीस्मृता निर्वृतवृद्धकानान्तुत्रिरात्रान्दुदिरियते । **उनदियार्षिक्म्प्रेतन्निद्ध्युर्वान्धवावहिः** अलंकृत्यमुचौभूमावस्थिमंचयना स्ते नास्यकार्यो गिनसंस्कारोनवकार्योदकिया अर्ण्येकाष्ट्रवत्यकृासपेयुक्यहमेवच ॥६९॥ नात्रिवर्षस्यकर्तवाबान्धवेरदक्रिया जातद्ग्तस्यवाकुर्युनीम्निवागपिकृतेसति

१९४ पंचमो स्यायः

सबस्वारिण्येकाह्मतीते सपणंस्मृतम् जन्मन्येकोदकानान्तुत्रिरात्रान्कुडिरियते ॥७१॥ स्रीणाममंस्कृतानान्तुत्र्यहान्कुध्यन्तिबान्धवाः यथोक्तेनैवकल्पेनमुध्यन्तितुसनाभयः अक्षार लवणान्नाः स्युर्निमञ्जेयस्ते त्र्यहम् मांसाशनंचनाष्नीयुःशयीरं बपृथक्सिती ทยอท मन्निधावेषवैकल्पःशावाशौचस्यकीर्त्रितः असन्निधावयंत्रेयोविधिःसम्बन्धिबान्धवैः विगतन्त्विदेशस्यं गृण्याद्योद्यनिर्दशम् यच्छेषन्दशरात्रस्यनावदेवागुचिभवेन् **n**७4n अतिकान्नेदशाहेचित्ररात्रमगुचिर्भवेत् संवत्मरेयतीतेनुस्पृष्ट्वेवापोवित्रुध्यति ॥७६॥ निर्देशं सातिम रणं श्रुत्वापुत्रस्य जन्म च सवासाजलमाप्नुत्यमुद्धोभवतिमानवः noon बालेदेशान्तरस्थेचपृथक्पिण्डेचमंस्थिते **मवामाजलमाप्नुत्यमद्यर्विवयुध्यति** ngth अन्तर्रशाहेस्याताचेत्पुनर्मरणजन्मनी तावत्स्याद श्विविप्रोयाव नतस्याद निर्दशम्

त्रिरात्रमाहराशौवमाचार्थ्यसंस्थितेसति । तस्यपुत्रेचपत्यांचदिवारात्रमितिस्थितिः ॥५०॥ त्रोत्रियेतूपसम्पन्नेत्रिरात्र**म**शुचिभवेत् मातुलेपक्षिणीं रात्रिशियर्त्विग्बान्धवेषुच प्रेनेराजनिसज्योतिर्यस्यादिषयेस्थिनः अशोत्रियेत्वहःकृत्सनमनूचानेतथागुरी ॥ ५२॥ गुध्येदियोद्शाहेनदाद्शाहेनभूमिपः वैष्यः पंचद्षाहेन युद्रोमामेन युध्यति ॥ ५३॥ नवर्वयेद्पाहानिप्रत्यूहेन्नाग्निषुक्रियाः नचतत्क्रमीकुर्वाणःसनाभ्योत्यगुचिर्भवेत् nt811 दिवावीर्तिमुदक्याचपतिनंमूनिकान्नथा शवन्तत्रपृष्टिनं वैवस्पृष्टास्नानेन गुध्यति । 71 6 4 71 आचम्यप्रयनोनित्यं जपेद गुचिद्र भीने मौरानमंत्रान्यथोत्साहम्पावमानी स्थातितः ॥ ५६॥ नारंस्पृष्टा स्थिमस्नेहंस्नात्वाविप्रोविशुध्यति आचम्येवतुनिःस्नेहंगामालभ्यार्श्वमीस्यवा ntsn आद्धिनोद्वं कुर्ख्यादा वतस्य समापनात् ममाप्तेतृदवंकृत्वात्रिरात्रेणवनुध्यति ॥५६॥

११६ पंचमोश्यायः

वधामंकर जातानाम्प्रवज्यामुचित्रधताम् । आत्मनस्त्यागिनाचेवनिवर्नेतोद्विया पाषण्डमात्रितानाचचरन्तीनाचकामतः गर्भभर्तृद्वहांचैवसुरापीनांचयोषिताम् ॥६०॥ आवार्यंस्वमुपाध्यायम्पितरम्मातरंगुरुम् निर्हत्यतुव्रतीप्रेतान्नव्रतेनियुज्यते द्शिणेनमृतं शृद्रम्पुर्दारेणनिहरेत् पश्चिमोतर पूर्वेस्तुयथायोगंडि जन्मनः नराज्ञामधदोषोः स्तिव्रतिनान्नवस्त्रिणाम् हेन्द्रंस्थानम्पासीनाबस्रभताहितेसदा ॥ १३॥ राज्ञोमाहात्मिकेस्थानेसद्यःशीवंविधीयने प्रजानाम्परिर्ह्मार्थमासनंचान्नकार्णम् TRST **अम्बाह्वह्तानाविवद्यतापार्थिवेनच** गोत्रासणस्य चैवार्धेयस्य चेच्छ्तिपार्धिवः सोमारन्यकी निलेन्द्राणाविताप्पत्योर्थमस्यच अष्टानं।लोकपालानं।वपुधीर्यतेनृपः लोकेशाधिष्ठिनो राजानास्याशी वंविधीयने शौचाशोचंहिमर्त्यानालोकेशप्रभवाप्ययम्

उद्यते राह्वेशले :सत्रधर्महतस्यच सद्य:सन्तिष्ठतेयमन्तवाशीचमितिस्वितिः neth विप्र: मुध्यत्यप: स्पृष्ट्राझित्रयोवाहनायुधम् वैश्यःप्रतोदं रश्मीन्वायष्टिं तृद्रः कृतिक्रयः neen एतडो भिहितंशी वंसिपण्डेषु डिजोनमाः असपिण्डेषसर्वेष्प्रेत<u>न</u>ुर्द्धिनिबोधन असपिण्डंदिजम्प्रेनं**विप्रोनिर्हत्यबन्ध्वन्** विम्ध्यतित्रिरात्रेणमानुरान्तां बबान्धवान् ११०९॥ यद्यन्नमतितेषान्तुद्शाहेनेवमुध्यति अनद न्नन्नमहुवनचेत्रस्मिन्ग्रहेवसेत् TIGORT अनुगम्येन्द्यापेनं ज्ञातिमज्ञातिमेववा म्नात्वासचैलः स्पृष्टा-गिनंपृतम्प्रास्यविम्ध्यति ॥१०३॥ नविप्रंम्ये प्रतिष्ठत्म् मृतं मृद्रेणनाययेत् अस्वर्गीसाहितिःसाम्यान्बुद्रमंस्पर्शद्विता ॥१०४॥ ज्ञानन्तपो_रिनराहारोभृन्मनोवार्ख्युपांजनम् वायुःकर्मार्ककालीचमुद्धेःकर्नृणिदेहिनाम् ॥१०५॥ सर्वेषामेवशौवानामधेशौवम्परंस्मृतम् । यो र्थेनुचिहिंसनुचिनमृदारिनुचिःनुचिः THOET

११६ पंचमो श्यायः

क्षान्त्यामुध्यन्तिविद्वांसोदानेनाकार्यकारिणः प्रच्छन्नपापाजप्येनतपसावेद्वित्रमाः मृत्रोयै: मुध्यतेशोबंनद्विगेनमुध्यति । र्जसास्त्रीमनोदष्टामंन्यामेनद्विजोतमः ॥१०६॥ अद्विगीत्राणियुध्यन्तिमनः सत्येनयुध्यति विद्यातपोभ्याम्भ्रतात्माबुद्धिज्ञीनेनमुध्यति ॥१०९॥ ट षशीवस्थवः प्रोत्तःशारी रस्यवि निर्णयः नानाविधानान्द्रयाणां मुद्रेः मृणुतनिर्णयम् ॥११०॥ तेज्ञसानामणीनाचसर्वस्याध्मभयस्यच । भस्मना दिर्मृदावेव मुद्धि कामनी पिभिः ॥१९९॥ निर्तेयंकाचनम्भाण्डमदिरेवविष्धात अधमरममयंवैवराजतं वानुपरकृतम् ॥११२॥ अपामग्नेसमंयोगाडेमरूप्यंचनिर्वभी १ तम्मात्रयोः स्वयोन्यैवनिर्णेकोगुणवत्ररः ॥११३॥ ताम्रायःकास्यरेत्यानात्रपणःसीमकस्यच । शोवंयथाईकर्तवंसाराम्रोदकवारिभिः ॥१९४॥ द्रवाणांचैवमर्वेषांनु जिर त्पवनं स्मृतम् ा प्रोक्षणंसंहतानांचदारवाणांचतक्षणम् ॥१९५॥

मार्ज्जनयञ्चपात्राणाम्पाणिनायञ्चक्रम्भणि चमप्तानायहाणांचमुद्धिःप्रशालनेनत् ॥११६॥ चर्रणानुक्नुवाणाचमुदिर्घणेनवारिणा स्यमूर्पप्रकटानाचमुसलोलूखलस्य**च** अदिस्त्प्रोक्षणंशौचम्बहुनान्धान्यवाससाम् प्रक्षालनेनत्वल्पानामद्भिःशोवंविधीयने ทรระท वेलव वर्मणां मुद्धिवेंदलानान्त्रधैव च शाकमूलफलानाचधान्यवन्कदिरियते nssen कौशेयाविकयोरूषे:कुतपानामरिष्टकैः त्रीफलेरं युपट्टानां होमाणागीर्मर्षयेः nosen शौमवन्द्रंख्यंगाणामस्थिदन्तमयस्य**च** <u>मुद्धिर्विज्ञानताकार्यागोमृत्रेणोदकेनवा</u> nesen प्रोक्षणातृणकाष्ठं चपलालं चैव मुध्य ति मार्ज्जनोपांजनेर्वेश्मपुनःपाकेनमृन्मयम् ॥१२२॥ मद्येम्त्रिःपुरीपेवीष्ठीवनैःपूयशोणितैः संस्पृष्टंनैवम्ध्येतपुनःपाकेनमृन्मयम् nesan संमार्जनोपांजनेनमे**केनोसेखनेनच** गवाचपरिवासेनभूमिः मुध्यतिपंचभिः 1192811

पश्चित्रार्थगवाघातमवध्रुतमवश्चतम् द्वितंकेशकीटेशमृत्यक्षेपेणगुष्यति ॥१२५॥ यावन्नापैत्यमेध्याकाहन्धोलेपबतत्कृतः तावन्मृद्वारिचादेयंसवीसुद्रयमुजिषु ॥१२६॥ त्रीणिदेवाः पवित्राणित्रासणानामकल्पयन् अदृष्टमिद्रिनिणितंयच्याचाप्रशस्यते ॥१२७॥ आपः गुडाभूमिगतावैतृष्ण्यंयामुगोर्भवेत् अयाप्ताबेद्भेध्येनगन्धवर्णरसान्विताः 119२ स नित्यं नुद्धः काम हस्तः पण्यं यच्च प्रसादितम् ब्रह्मचारिगतम्भेष्ट्यंनित्यंमेध्यमितिस्थितिः १९२०॥ नित्यमास्यं मुचित्नीणां शकुनिः फलपातने प्रलवेचनुचिर्वत्मः स्वामृगगहणेनुचिः ॥१३०॥ न्वभिर्हतस्ययन्मामंनु वितन्मनु र व्रवीत् ज्ञवाद्भिहतस्यान्येषण्डालाद्येषदस्युभिः ॥१३१॥ उर्द्वनाभेर्यानिखानितानिमेध्यानिसर्वशः यान्यधस्तान्यमेध्यानिदेहाचैवमलाञ्युताः 119321 मिसकाविपुषण्डायागौरण्वः सूर्यरमयः ।

रजोभूवीयुर्गिनयस्पर्धेमेध्यानिनिर्दिशेत् ॥१३३॥

विण्मूत्रोत्मर्गियुद्धर्थमृद्वायीदेयमर्थवत् । दैहिकानामलानाचनुदिखुदाद्शस्वपि ॥१३४॥ वसागुक्रममृद्भज्ञामृत्रविद्रकर्णविण्नखाः क्लेप्मा-बुद्धिकाम्बेदोदाद्शैनेनृणामलाः พระเพ <u> हकालिंगेगुदेतिसम्बर्धेकत्रकरेदश</u> उभयोःसप्तदानयामृदः युद्धिमभीप्सता ॥१३६॥ **एतन्द्रीवंगृहम्थानं।**दिगुणंत्रस्चारिणाम् त्रिगणंग्यादनस्थानं।यतीनान्तुचतुर्गणम् ॥१३७॥ कृत्वामुत्रमपुरीपंवाखान्याचान्त उपस्पृशेत् वेदमध्येषमाणबजननमश्नंबसर्वदा त्रिराचामेदपः पूर्वंदिः प्रमृज्याततोमुखम्। शारीरंशौवभिन्छन्हिसीन्द्रस्तुसकृतसकृत् नूद्राणामासिकंकार्यवपनंन्यायवर्तिनाम् १ वैश्यवन्द्रीचकलप्यदिजोन्द्रिष्टंचभोजनम् TOSPIT नोन्द्रिष्टं कुर्वने मुख्याविष्ठुषों गेपनन्तियाः नश्मत्रणिगतान्यास्यन्नद्न्तान्तर्धिष्ठितम् ॥१४१॥ म्पृशन्तिविन्दवःपादौयआवामयतःपरान्। भौमिकेस्तेसमाज्ञेयानतेरप्रयतोभवेत

उच्छिप्टेनतुमंस्पृष्टोद्रयहस्तःक्षयंचन । अनिधायेवतद्वयमावान्तः मुचितामियात् nesen वान्तोविरित्तः स्नात्वातु पृतप्राप्तमावरेत् आचामेदेवभुक्तान्नंस्नानंमेशुनिनःस्मृतम् ॥१४४॥ मुप्त्राप्तुत्वाचभुन्नु।चनिष्ठीयोन्नान्तृतानिच पीत्वान्पोर्श्येषमाणब्आचामेत्प्रयतोन्पिसन् ॥१४५॥ एषशीचविधिःकतनोद्रयनु जिस्तयेवच उत्तोवः सर्ववणीनां स्वीणान्धर्मीन्निबोधन 1198611 बाल्यावायुवत्यावावृज्जयावा-पियोषिता नस्वातंत्र्येणकर्त्वावंतिंचित्कार्यगृहेष्वपि ॥१४७॥ बात्येपितुर्वशेतिष्ठेत्पाणिमाहस्ययोवने पत्राणाम्भर्ति रिप्रेतेनभजेत्वीस्वतंत्रनाम् ॥ १४ ६॥ पित्राभत्रीमुनैवी-पिनेच्छेडिरहमात्मनः एषाहिविरहेणस्रीगर्सेकुर्यादुभेकुले ॥१४९॥ मदाप्रहृष्टयाभायंगृहकार्येषुद्रस्या १ मुमंस्कृतोपस्कर्याययेचामुक्तहस्तया १९५०॥ यस्मैदद्यारिपतात्वेनाभातावा-नुमतेपितुः तं गुत्र धेत जीवन्तं मं स्थितं चनलंधयेत् ॥ १ ५ १ ॥

मंगलार्थंस्वस्त्ययनंयज्ञवासाम्प्रजापतेः १ प्रयज्यतेविवाहेषप्रदानंस्वाम्यकारणम् ॥१५२॥ अनृतावृतुकालेवमंत्रमंस्कार्कृत्पतिः मुखस्यनित्यन्दातेहपरलोकेचयोषितः ॥१५३॥ विशीलःकामवृत्तोबागुणैबीपरिविद्यितः उपचर्यः नियासाध्यामततन्देववरपतिः ॥१५४॥ नास्तिस्रीणाम्पृथग्यज्ञोनवतन्नाप्युपोषितम् पतिंतुत्रुषतेयेननेनम्बर्गेमहीयते ॥१५५॥ पाणियाहस्यसाध्वीस्त्रीजीवतोवामृतस्यवा । पतिलोकमभीपान्तीनाचरेत्विंचिद्प्रियम् ॥१५६॥ कामन्त्रशपये देहम्पूष्पमृत्फलेः मुभैः नतुनामापिगृह्णीयात्पत्योघेनेपरस्यतु ॥१५७॥ आसीताम रणात्सान्तानियताबस्य वारिणी योधर्महक्षपत्नीनांकांशन्तीतमनुत्रमम् ॥१५६॥ अनेकानिसहलाणिकुमार**ब्रह्मवारिणाम्** दिवंगतानिविद्याणामकृत्वाकुलमन्तिम् ॥१५९॥ मृतेभर्ति साध्यासी ब्रह्मचर्ये ययस्थिता । म्वर्गगन्द्रत्यपुत्रारिपय्यातेब्रह्मचारिणः ॥१६०॥

१२४ पंचमो श्यायः

अपत्यलोभाद्यानुस्रीभनीर्मनिवर्नने मेहनिन्दामवाप्नोतिपतिलोकाबहीयते ॥१६१॥ नान्योत्पन्नाप्रजास्तीहनचाप्यन्यपरियहे निवतीयसमाध्वीनांकुचिद्रतींपदिश्यते ॥१६२॥ पतिंहित्वान्पकृष्टंस्वमुत्कृष्टंयानिषेवते निन्दीवसाभवेस्नोकेपरपूर्वेतिचोचने ॥१६३॥ यभिचारातुभर्तुः बीलोकेप्राप्नोतिनिन्द्यताम् गृगालयोनिम्प्राप्नोतिपापरोगैबपीउने ॥१६४॥ पतियानाभिचरतिमनोवाग्देहमंयता साभनृंलोकमाप्नोतिसद्भिःसाध्वीतिचोचते ॥५६५॥ **अनेननारीवृत्तेनमनोवाग्देहसंयता** रहाय्यंकीर्निमाप्नोतिपतिलोकम्परत्र**च** พระย์ท ष्टवंवृत्रांसवर्णीस्वीदिजातिः पूर्वमारिणीम् दाह्येदग्निहोत्रेणयज्ञपात्रेयधर्मवित् ॥१६७॥ भार्यायेपूर्वमारिण्येदत्वाः नीनन्त्यकर्मणि पुनदीर क्रियां कुर्यात्पुनराधानमेवच ॥१६७॥

मानवेधर्मशास्त्रे

924

अनेनविधिनानित्यम्पंचयज्ञान्नहापयेत् । दिनीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवमेन् ॥५६९॥

इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायाम् ॥
 शोचविधिःपंचमोन्ध्यायः ॥

१२६ षष्टोश्यायः

ท मानवेधम्मीशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायांषष्ठो स्यायः ॥

ह्वंगृहात्रमेस्थित्वाविधिवत्नातकोदिजः ।
वनेवसेनुनियतोयथाविदिजितेन्द्रियः ॥१॥
गृहस्थस्तुयदापश्येद्वलीपिलतमात्मनः ।
अपत्यस्येवचापत्यन्तदार्ण्यंसमात्रयेत् ॥२॥
सन्त्यज्यमाम्यमाहारंसर्वचेवपिरच्छदम् ।
पुत्रेषुभार्यानिसिप्यवनंगच्छेत्सहेववा ॥३॥
अग्निहोत्रंसमादायगृद्यंचाग्निपरिच्छदम् ।
मामादर्ण्यन्निःमृत्यनिवसेन्नियतेन्द्रियः ॥४॥
मुन्यन्नैर्विविधेर्मेध्येःशाक्षम्लफलेनवा ।
हतानेवमहायशान्निवेपिदिधिपूर्वकम् ॥५॥
वसीतवर्मचीरंवासायंस्नायात्प्रगेतथा ।
जटाबिभृयान्नित्यंश्मत्रुलोमनखानिच ॥६॥
यद्रश्यंस्याततोद्याद्विलिग्भेशंचिशिक्ताः ।
अम्मूलफलभिक्षाभिर्चयेदात्रमागतान् ॥७॥

स्वाध्यायेनित्ययकः स्याद्दान्तोमेत्रः समाहितः दातानित्यमनादातासर्वभृतानुकम्पकः वैतानिकं च जुहयाद ग्निहोत्रंयथाविधि दर्शमस्कंद्यन्पर्वपौर्णमासंचयोगतः **रक्षेष्ट्रायायणंचैवचात्रमीस्यानिचाहरेन्** उत्र रायणंचक्रमशोदा**क्षस्यायनमेय**च वामन्तशार्देर्मध्यैर्मन्यन्ने अवयमाहतेः पुरो उग्रांग बरंबे विधिवन्निर्व पेरपृथक् देयताभ्यम्नुतदुत्वावन्यंमेध्यतरंहविः शेषमात्मनियुंजीनलवणंचम्वयंकृतम् ॥५२॥ **म्यलजोदकशाकानिप्**ष्यमूलफलानिच मेध्यवृक्षोद्रवान्यद्यातनेहां बफलसम्भवानः ॥१३॥ वर्जयेनमधुमांमंचभौमानिकवकानिच भूम्नृणंशिमुवंचैवश्लेष्मानकपालानिच त्यजेदास्ययुजेमासिमुन्यन्नम्पूर्वमंचितम् जीर्णानिवेषयामासिशाकमूलफलानिच ॥ १४॥ नफालकृष्टमश्नीयादुत्मृष्टमपिकेनचित् नयामजातान्यार्तो-पिमूलानिचफलानिच

अग्निपकाशनोवास्यात्कालपकुभुगेववा १ अश्मकुट्टोभवेडा-पिद्न्तोन्ख्लिको-पिवा ॥१७॥ सद्यः प्रक्षालकोवास्यान्मा समंचयिको / पिवा षण्मासनिचयोवास्यात्समानिचयष्टववा ngen नतंचान्नंसमय्नीयादिवावाहृत्यशक्तितः चतुर्थकालिकोवास्यात्स्यादाश्यष्टमकालिकः ngen चान्द्रायणविधानेवी मुक्केकृत्णे चव त्रीयत् पहान्तयोवी-प्यश्नीयाद्यवागूंकृषितामकृत् ॥२०॥ पुष्पमूलफलेवी-पिकेवलैर्वितयित्सदा कालपक्नैःस्वयंशीर्णेर्वेत्वानममतेस्थितः ॥२९॥ भूमौविपरिवर्तेतितिष्ठेद्वाप्रपदेदिनम् । खानासनाभ्यांविहरेत्मवनेषूपयन्नपः ॥२२॥ योष्मेपंचतपास्तुस्याद्वचीस्वभावकाशिकः आर्द्रवासास्तुहेमन्तेक्रमशोवर्द्वयंस्तपः ॥२३॥ उपम्पृशंत्रिषवणम्पितृन्देवां बतपीयेत् । तपबरंबोयतरंशोषयेदेहमात्मनः ॥२४॥ अग्नीं शासनिवैतानान्समारोप्ययथाविधि अनग्निर्निकेतःस्यान्मुनिर्मूलफलाशनः

अप्रयत्नः मुखार्थे पुत्रस्वारी धराधयः शर्णेष्वममश्रेववृक्षमूलनिकेतनः तापमेष्येवविप्रेषुयात्रिकम्भेक्षमाहरेत् गृहमेधिषुचान्येपुदि जेपुचनवासिष् यामादाहत्यवा म्नीयाद श्रीयासान्वनेवसन् प्रतिगृद्यपुटेनैवपाणिनाशकलेनवा **टताबान्याबसेवेतद्शाविप्रोवनेवसन्** विविधा भौपनिषदी रात्म मंसिद्ध येत्रतीः रुपिभित्रीं सणे बैवगृहस्थे रेवसेविताः विद्यातपोविवृ अर्थशरी रस्य च गुउये अपराजिनं।वास्थायवजेदिशमजिस्राः आनिपातान्छरीरस्ययुक्तोवार्यनिलाशनः आमामहर्षिचर्याणान्त्यक्वान्यतमयातनुम् वीतशोकभयोविध्रोत्रसलोकेमहीयते । वनेषुत्विहत्येवन्तृतीयभागमायषः चतुर्थमायुपोभागन्त्यकासंगान्परिवजेत् ทออก आत्रमादात्रमंगत्वाहुतहोमोजिनेन्द्रियः भिक्षाबलिपरि शान्तः प्रवजनप्रेत्यवर्वते ทระท

१३० षष्ठोस्यायः

ऋणानित्रीण्यपाकृत्यमनोमोक्षेनिवेशयेत् अनपाकृत्यमोक्षन्तुसेवमानोव्रजत्यधः अधीत्यविधिव द्वेदान् पुत्रां बोत्पाद्यधर्मनः रष्ट्राचशक्तितोयशैर्मनोमोक्षेनिवेशयेत् अनधीत्यद्विजोवेदाननुत्पाद्यतथामुतान् अनिष्टाचैवयक्षेत्रमोक्षमिच्छन्वजत्यधः nson प्राजापत्यांनिरूपोधिं भववेद सद् सिणाम् आत्मन्यन्नीन्समारोप्यत्राक्षणःप्रवजेहहान् योदत्वासर्वभूतेभ्यःप्रवज्जत्यभयंगृहात् तस्यतेजोमयालोकाभवन्तिब्रह्मवादिनः यस्मादण्वपिभूतानांडिजान्नोत्पद्यतेभयम् तस्यदेहाडिमुक्तस्यभयन्नास्निकृत्यन आगारादभिनिष्कान्तःपवित्रोपचितोमुनिः समुपोदेषुकामेषुनिर्पेक्षःपरिवजेत् **एकएवचरेन्नित्यंसिखर्यमसहायवान्** सिडिमेकस्यसम्परयन्नजहातिनहीयते nean अनिनर्निकेतःस्याद्वाममन्नार्धमात्रयेत् उपेक्षको शंकुमुकोमुनिभीवसमाहितः

कपालंवृक्षमृलानिकुचेलममहायना **समताचेवसर्वस्मिन्नेतन्मुक्तस्यलक्षणम्** नाभिनन्देतमर्णन्नाभिनन्देनजीवितम् कालमेवप्रतीक्षेतिनिर्देशम्भृतकोयधा दृष्टिपूनंन्यमेत्पादंवस्वपृतंजलम्पिवेत् मत्यपूतांवदेडाचंमनःपूतंसमाचरेत् nsen अतिवादं स्तिनिक्षेननावमन्येनकंचन नवेमन्देहमात्रिन्यवैरंकवीतकेनचित् nesn व्यन्तंनप्रतिवृष्येदाकुष्टःकुशलंबदेन् मप्तदारावकाणीचनवाचमन्तावदेन् अध्यात्मरति रासीनोनिरपेक्षोनिरामिषः आत्मनेवसहायेनमुखार्घाविचरे दिह नचोत्पातनिभित्राभ्याननप्तत्रागविद्यया नान्शामनवादाभ्याम्भिझालिपोतकहिचित् नतापमेत्रीस्रोवीययोभिर्पियाश्वभिः आर्वार्णिम्भिष्ठुकैवी न्येरागारमुपसंवजेत् कूप्तकेशनखरमञ्जःपात्रीदण्डीकुमुम्भवान् विचरेन्नियनोनित्यंसर्वभृतान्यपीउयन्

१३२ षष्ठोश्यायः

अतेज**सानिपात्राणितस्यस्युर्निर्वणानिच** नेषामद्भिःस्मृतंशीवंचमसानामिवाध्वरे ॥५३॥ अलाबुन्दारूपात्रं चमृन्मयं वेदलन्तथा **टतानियतिपात्राणिमनुःस्वायम्भुवोन्त्रवीन्** एककालंचरे देशंनप्रसञ्जेतिवस्तरे । भैक्षेप्रसत्नोहियतिर्विषयेष्विपसञ्जति ॥५५॥ विधूमेसन्नमुसलेयंगारेभुक्तवज्ञने वृत्रेशरावसम्पानेभिक्षान्नित्यंयति बरेत् ॥ ५६ ॥ अलाभेनविषादी स्यासाभे चैवनहर्षयेत् प्राणयात्रिकमात्रःस्यान्मात्रासंगादिनिर्गतः ที่49ท अभिपृजितलाभास्तु जुगुपोतैवमर्वशः अभिपृजितलाभैषयतिर्मृतोःपिषध्यते ॥५५॥ अन्पान्नाभ्यवहारेणरहःम्थानामनेनच हियमाणानिविधयेरिन्द्रियाणिनिवर्त्रयेत् ॥५९॥ इन्द्रियाणान्निरोधेनरागद्वेषक्षयेनव अहिंमयाचभूतानाममृतत्वायकत्पते ॥६०॥ अवेक्षेतगतीर्नृणांकर्मदोषसमुद्रवाः निर्येवैवपतनंयातना वयम स्ये ॥६१॥

विप्रयोगम्प्रियेवैवसंयोगंचतथा । प्रियेः जरयाचाभिभवनंबाधिभिबोपपाउनम् देहादुत्त्रमणंचास्मात्पुनर्गर्भेचसम्भवम् योनिकोटिसहलेपुमृतीयास्यान्तरात्मनः अधर्मप्रभवंचेयदुः खयोगंशरीरिणाम् धमीर्यप्रभवंचैवमुखमंयोगमक्षयम् ॥६४॥ मृक्ष्मताचान्यवेक्षेतयोगेनपर्मात्मनः देहेषुचसमुन्पतिमुतमेष्वधमेषुच ॥६५॥ दृषिनो पिचरे दर्भयत्रनत्रात्रमेरतः समःसर्वेपभृतेषुनलिंगन्धर्मकार्णम् neen फलंकतकवृक्ष<mark>स्ययद्ययंबुप्रसादकम्</mark> ननामग्रहणादेवतस्यवारिप्रसोदति ทย์ษท मंर**सणार्थं जन्तृनारात्रावहनिवासदा** शरीरस्यान्ययेवैवसमीस्यवसुधावरेत् अद्वारात्र्याचयान् जन्तृन्हिनस्यज्ञाननोयतिः तेलास्नात्वाविगुञ**र्थंप्राणायामान्**ष**ाचरेत्** nsen प्राणायामात्रासणस्यत्रयो पिविधिवत्कताः यादृतिप्रणवेर्युकाविसेयम्पर्मन्तपः ॥७०॥

१३४ षष्टोन्ध्यायः

द्यन्तेष्मायमानानाधातृनाहियथामलाः तथेन्द्रियाणाद्खन्तेदोषाःप्राणस्यनिमहात् ॥७१॥ प्राणायामेर्दहेदोषान्धारणाभिगकित्विषम् प्रत्याहारेणमंसरीन्ध्यानेनानीय्य रान्ग्णान् ॥७२॥ उचावचेषुभूतेषुदुर्ज्ञेयामकृतात्मभिः ध्यानयोगेनसम्परयेत्रतिमस्यान्तरात्मनः neen सम्यग्द्रशैनसम्पन्नः कर्म्मीभर्ननिवध्यते द्रश्नेनविहोनस्तुमंसार्ग्प्रतिपद्यते अहिंसयेन्द्रियामंगैर्वेदिकेंबवकर्मभिः तपस्यर्णेयोयैःमाधयन्तीहृतस्पद्म् ॥५५॥ अस्थिस्थूणंम्नायुयुतंमामशोणितलेपनम्। चर्मावनदंद्गीन्धपूर्णमूत्रपुर्गाषयोः जराशोकसमाविष्टं रोगायतनमात्रम् र्जस्वलमनित्यंचभृतावासमिमन्त्यजेत् नदीकलंयथावृक्षोवृक्षंवाशक्निर्यथा तथात्यजन्निमन्दे हं कृच्यादाहादिम् चते nstn प्रियेषुम्वेषुसुकृतमप्रियेषुचदुष्कृतम् विमृज्यध्यानयोगेनब्रह्माभ्येतिसनातनम् neen

यदाभावेनभवतिमर्वभावेषुनिःस्पृहः । नदाम्खमवाप्नोतिप्रेत्यचेहचशास्वतम् ॥५०॥ अनेनविधिनामवीमयज्ञामंगान्यानेःशनैः सर्वद्वनद्वविनिर्भुत्नोत्रसण्येवावनिष्ठने ध्यानिकंमर्वमेवैनद्यदेनद्भिशस्टिनम् नबनध्यात्मविन्किबित्वियाफलमुपास्तुते ॥ ६२॥ अधियज्ञम्ब्रलजपेदाधिदैविक्रमेवच अध्यान्मिकंचमनतंबेदान्ताभिहितंचयन् ११ ६३ ॥ दद्शरणमञ्जानामिद्मेवविज्ञानताम् ददमन्विच्छतास्वर्गमिद्मानन्त्यमिच्छताम् अनेनव्रमयोगेनपरिव्रजनियोदिजः मविष्येहपाप्मानम्परम्बसाधिगच्छति ॥ ६५॥ ए पधम्मी नृशिष्टोबोयतीनानियतात्मनाम् वेद् मंन्यामिकानान्तुकर्मयोगन्निबोधत ॥ ५६॥ बसवारीगृहस्य बवानप्रस्थोयतिस्तथा ष्टतेगृहस्थप्रभवा**य**त्वारःपृथगात्रमाः ॥ ६७॥

१३६ षषी-ध्यायः

सर्वे - पिक्रमशस्त्वेते यथाशास्त्रं निषेचिताः यथोक्तकारिणंविप्रनयन्तिपरमागतिम् ११६१। सर्वेषामपिवेतेषांबेद्रमृतिविधानतः गृहस्थ उचतेत्रेष्ठः सत्रीनेतान्बिभर्तिहि ॥ ५९॥ यथानदीनदाः सर्वेसागरेयान्तिसंस्थितिम् तथैवात्रमिणः सर्वेगृहस्थेयान्तिमंस्थितिम् ॥ १०॥ चतुर्भिर्पिचेवैतेर्नित्यमात्रमिभिद्धिजेः दशलक्षणकोधर्मःमेवितयःप्रयत्नतः ॥ १५॥ धृतिः समादमो स्तेयंशौचिमिन्द्रियनियहः धौर्विद्यासत्यमकोधोद्शकन्धर्मलक्षणम् ॥ १२ ॥ दशलप्तणानिधम्भस्ययेविष्याः समधीयते अधीत्यचानुवर्तन्तेतेयान्तिपर्मागतिम् ॥ ६३ ॥ दशलक्षणकन्धर्ममनुतिष्ठन्समाहितः वेदान्तंविधिवन्द्रत्वामंग्यसेदनृणोद्धिजः ॥ ९४॥ संन्यस्यमविकमीणिकम्मदोषानपान्दन् नियतोवेदमभ्यस्यपुत्रैन्यर्थेमुखंवमेत् ॥९५॥

मानवेधर्मशास्त्रे

93,9

एवं मंन्यस्यकर्मी णिस्वकार्यपर्मो स्पृहः ।

मंन्यामेनापहत्येनःप्राप्नोतिपरमागतिम् ॥९६॥

एयवो-भिहितोधमौत्राद्यणस्यचतुर्विधः ।

पुण्यो सयफलः प्रेत्य राज्ञान्धर्मनिबोधन ॥ ९७॥

n दितमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायासंहितायाम् n n पन्नोन्ध्यायः n

सप्तमोश्यायः

...

93t

॥ मानवेधम्भीशास्त्रेभृगुप्रोत्तायां संहितायां सप्तमो स्यायः ॥

राजधर्मान्प्रवस्थामियथावृत्तोभवेन्तृपः ।
सम्भवस्थयातस्यसिजिसपरमायथा ॥१॥
बासम्प्राप्तेनसंकारंसित्रयेणयथाविधि ।
सर्वस्थास्ययथान्यायंकर्त्रयम्परिर्प्तणम् ॥२॥
अराजकेहिलोकेन्स्मिन्सर्वतोविद्रुतेभयान ।
रक्षार्थमस्यसर्वस्थराजानममृजत्प्रभः ॥३॥
दन्द्रानिलयमाकीणामग्नेसवग्णस्यच ।
वन्द्रवित्रेशयोस्वमात्रानिर्द्रयशात्र्यतीः ॥४॥
यस्मादेषामुरेन्द्राणाम्मात्राभ्योनिर्मितोनृपः ।
तस्मादिभभवन्येषसर्वभृतानितेजसा ॥५॥
नपत्यादिन्यवचेषचस्रूपिचमनासिच ।
नचेनम्भविश्वतोनिकसिद्ध्यभिवीसिनुम् ॥६॥
सोन्निभवितवायुस्तोन्किःसोमःमधर्मराद्र ।
सकुवेरःसवरणःसमहन्द्रःप्रभावनः ॥५॥

बालो/पिनावमन्तबोमनुषद्तिभूमिपः महतीदेवतासेषान र अपेणतिष्ठति एकमेवदहत्यगिननिरंदुर पसिणिम् कुल्न्दहितराजाग्निःसपशुद्र्यसंचयम् कार्यमो नेस्यशक्तिचदेशकालीचतत्त्वतः कुरतेधर्मासिबर्धविन्वरूपम्पुनःपुनः यस्यप्रसादेपदात्रीविजयसपराक्रमे मृत्यु वयसतिकोधेमवीते जोमयोहिसः 119911 नंयस्तु दे ष्टिसंमोहात्सविनश्यत्यसंशयम् तस्यद्यामुविनाशायराजाप्रक्रातेमनः neen तस्मादर्भयमिष्टेषुसंयवस्येन्नराधिपः अनिष्टं वाप्यनिष्टे षुतन्धर्मं नवि चालयेत् तस्यार्थेसर्वभूतानागोप्तार्न्धर्ममात्मजम् बसतेजोमयन्दण्डममृजत्पूर्वमाश्वरः तस्य सर्वाणिभूतानिस्थाव राणिवराणिच भयाद्रोगायकत्पन्तेस्वधर्मान्नवलन्तिव 71947 तन्देशकालीशक्तिंचविद्यांचावेश्यतत्वतः यषार्हतःसम्प्रणयेन्नरेष्यन्यायवर्तिषु ॥१६॥

सराजापुरुषोद्ग्यःसनेताशासिताचसः १ वतुणीमात्रमाणांवधर्मस्यप्रतिभुःस्मृतः ॥१७॥ दण्उःशास्तिप्रजाःसवीदण्उरवाभिरस्ति दण्यः मुप्तेषुजागर्तिदण्यन्धर्मे विदुर्बुधाः समीस्यसपृतःसम्यक्सवीरंजयतिप्रजाः असमीक्ष्यप्रणीतस्त्विनाशयतिसर्वतः नाम शा यदिनप्रणयेद्राजादण्डन्दण्ड्येष्वतन्द्रितः गुलेमत्यानिवापस्यन्दुर्बलान्बलवत्रदाः अद्यात्काकः पुरो उार्थं न्या चलित्या उविस्तया स्वाम्यंचनस्यात्कस्मिं **चित्प्रवर्तेताधरातरम्** मर्वोदण्उजितोलोकोदुर्लभोहिमुचिर्नरः दण्डस्यहिभयात्मर्वजगद्गोगायकल्पते ॥२२॥ देवदानवगन्धवीरशांसिपतगोरगाः ते-पिभोगायकल्पन्तेदण्डेनैवनिपीडिताः ॥२३॥ दृषेयुःसर्ववणावभिद्येरन्सर्वसेतवः सर्वलोकप्रकोपबभवेद्ण्डस्यविभ्रमात् ॥२४॥ यत्रस्यामोलोहिताहोदण्डबर्तिपापहा प्रजास्तत्रनमुद्यन्तिनेताचेत्साधुपस्यति

तस्याहःसम्प्रणेतार्राजानंसत्यवादिनम् समीस्यकारिणम्पासन्धर्मकामार्थकोविद्म् ॥२६॥ तंराजाप्रणयन्सम्यक्त्रिवर्गेणाभिवर्डते कामात्माविषमः सुद्रोदण्डेनेवनिहन्यते ॥२७॥ दण्डोहिमुमहतेजोदुर्द्वर्याकृतात्मभिः । धर्माद्रिचलितंहन्तिनृपमेवसबान्धवम् ततोदुर्गंचराष्ट्रंचलोकंचसचराचरम् । अन्तरिक्षगतां बैच मुनीन्देवां बपी उथेत् मो महायेनम् देनलुब्धेनाकृतबुद्धिना नगक्योन्यायतोनेनुंसकेनविषयेषुच ॥३०॥ **मुचिनासत्यसन्धेनयद्याशास्त्रानुसारिणा** प्रणेतुंशक्यतेदण्उःमुमहायेनधीमता ทอุจท स्व राष्ट्रेन्यायवृतःस्याह्यदण्डबद्यातुषु मुद्दत्य जिद्धः स्निम्धेषुबाद्धणेषुसमान्यितः ॥३२॥ एवंवृत्रस्यनृपतेःशिलोञ्छेनापिजीवतः विस्तीर्यतेयशोलोकेतेलविन्दुरिवाम्भसि ॥३३॥ अतन्तुविपरीतस्यन्पतेर जितालनः मंसिप्यतेयशोलोकेणृतविन्दुरिवाम्भसि ॥३४॥

१४२ सप्तमोश्यायः

स्वेस्वेधमेनिविष्ठानां सर्वेषामनुपूर्वशः वणीनामात्रमाणांचराजामृष्टो-भिरक्षिता 71347 तेनयद्यत्सभृत्येनकर्तशंर शताप्रजाः तत्र बोन्हम्प्रवस्थामियचावदनुपूर्वशः ॥३६॥ ब्राह्मणान्पर्युपासीत्तप्रातरत्थायपार्थिवः त्रेविद्यवृद्धान्**विद्य**पस्तिष्ठेत्रेषांचशासने neen वृद्धां अनित्यं सेवेत विप्रान्वेद विदः ग्वीन् वृदमेवीहिसततंरसोभिरपिपृज्यते तेभ्यो धिगच्छे दिनसंविनीतात्मा पिनित्यशः विनीतात्माहिन्पतिनिविनश्यतिकर्हिचित् ॥३९॥ बहवो/विनयान्नशराजानःसपरिच्ह्दाः वनस्थाअपिराज्यानिविनयात्प्रतिपेदिरे ॥४०॥ वेणोविनष्टो विनयान्नहुष्येवपार्थिवः मुदासोयवनशेवसुमुखोनिमिरेवच ॥४१॥ पृथ्यत्विनयाद्राज्यम्प्राप्तवान्मन् रेवच कुवे र बधने स्वर्थिम्बासण्यं वेवगाधिजः त्रैविद्येभ्यत्वर्याविद्यान्दं उनीतिंचग्रान्यतीम् । आन्वीक्षिकींचात्मविद्यावातीरभागलोकतः

यसनस्यचमृत्यीवयसनकप्रम् यते यसन्यधी-धीवजितस्ययात्यबसनीमृतः ॥५३॥ मौलाञ्चास्वविदः गुरासन्धलसान्कलो इतान् सचिवान्सप्तवाष्ट्रीवाप्रकवातपराक्षितान ॥५४॥ अपियत्म्क र्कमितद् प्येकेनद्ष्करम विशेषतौ-सहायेनिकम्राज्यमहोद्यम् तै:सार्डं चिन्तयेन्नित्यंमामान्यंमन्धिवियहम् स्थानंसमुद्यंगुप्तिलम्<mark>यप्रशमनानिच</mark> तेषां स्वंस्वमभिप्रायम् पलभ्यपृथक्पृथक् समस्तानाचकार्येषुविद्ध्याद्वितमात्मनः सर्वेषान्तुविशिष्टेनबासणेनविप्रिता मंत्रयेत्परमंमंत्रराजाषाद्रगुण्यसंयतम् ॥ ५ ६ ॥ नित्यंतस्मिन्समाश्वस्तः सर्वकार्याणिनिश्चित तेनसाईविनिषित्यततःकम्भसमारभेत् ॥५९॥ अन्यानपिप्रकुर्वीत् युचीनप्राज्ञानवस्थितान् सम्यगर्थसमाहतृनमात्यान्सुपरोक्षितान् ॥६०॥ निर्वर्तेतास्ययावद्विरितिकर्त्रश्तान्भिः तावतो निर्तान्द्शान् प्रकुषाति वच् शणान्

तेषामधेनियुंजीतम्रान्द्**सान्**कुलोद्गतान् **गुचीनाकरकर्मान्नेभी**क्रनन्तर्निवेशने द्तंचेवप्रकुर्वीतसविशासविशारदम् इंगिताकारचेष्टशं मुचिन्दशंकुलो इतम् अनुरतः युचिर्देशः स्मृतिमान्देशकालवित् वपुष्मान्दीतभीदीग्मीद्तोराज्ञःप्रश्रस्यते अमात्येदण्उआयतोदण्**उेवेन**यिकीक्रिया नृपनोकोषराष्ट्रेचद्तेमन्धिविपर्ययो । द्रतष्टवहिमन्धतेभिनन्येवचमंहतान् दतम्तन्कुरतेकर्मभिद्यन्तेयेनवानवा neen मविद्याद्स्यकृत्येषुनिगृदेगिनचेष्टिनैः आकारमिंगितंचेष्टांभृत्येगुचचिकीर्वितम् बुद्वाचमर्यन्तन्वेनपरराजविकीर्षितम् तथाप्रयत्नमातिष्ठेद्यथात्मानंनपीउयेत् जांगलंसस्यसम्पन्नमार्यप्रायमनाविलम् रम्यमानतसामन्तंस्वाजीयन्देशमावसेत् ॥६९॥ धनुर्दुर्गमहीदुर्गमन्दुर्गवार्समेववा नृदुर्गेगिरिदुर्गवासमात्रित्यवसेतपुरम्

सर्वेणनुप्रयत्नेनगिरिदुर्गसमात्रयेत् । एवंहिबाहगुण्येनगिरिदर्गविशियते ॥७१॥ त्रीण्याद्यान्यात्रितास्त्वेषामुगगतीत्रयापाराः त्रीण्युतराणिक्रमशः प्लवंगमनरामराः ॥७२॥ यथादुर्गात्रितानेतान्नोपहिंसन्तिशत्रवः तथा-र्योनहिंसन्तिनृपंदुर्गसमात्रितम् TEET **टकःशतंयोधयतिप्राकारस्योधनुर्दरः** शतन्द्रशसहस्राणितस्माद्गरीविधीयते तत्स्यादायुधमम्पन्नन्धनधान्येनवाहनैः बाह्मणै:शिल्पिभर्यंत्रैर्यवसेनोदकेनच TPPT तस्यमध्येमुपयीप्तंकार्ये हृहमात्मनः गुप्तंसर्वर्तुकंनुभंजलवृक्षसमन्वितम् तद्ध्यास्योइहेद्रायीसवर्णीलस्रणान्विताम् कुलेमहतिसम्भृताहृद्याह्रपगुणान्विताम् पुरोहितंचकुर्वीतवृणुयादेवचर्त्विजम् ते स्यगृद्धाणिकमीणिकुर्युर्वेतानिकानिच TUET यजेतराजाकतुभिविविधेराप्तदक्षिणेः धर्मार्थं नेवविद्येभ्योद्बाह्येगान्धनानिच nsen

मावत्सरिकमाप्तेषराष्ट्रादाहार्थेङ्गलिम् ा स्यादाम्नायापरोलोकेवर्तेतपितृवन्नृषु ॥६०॥ अध्यक्षान्विविधान्कुर्यातत्रतत्रविपितः ते भयसवीण्यवे क्षेर्न्नृणांकायीणिकुर्वताम् आवृतानागुम्युलादिप्राणापुजकोभवेत् नृपाणामक्षयोक्षेषनिधित्रीक्षोन्भिधीयते ॥ ६२ ॥ नतंस्तेनानचाभित्राहर्न्तिनचनश्यित तम्मादात्तानिपातयोत्राद्यणेष्यश्चयोनिधिः नम्कन्द्तेनयथनेनविनश्यतिकार्हिचित् वरिष्ठमन्निहोत्रेभ्योबाद्मणस्यमुखेहतम् ॥५४॥ सममबासणेदानंदिगुणम्बासणव्ये प्राधीनेशनसाहस्ममनन्तंषेदपार्गे ग्राध्या पात्रस्यहिविशेषेणत्रद्धानतयेवच अन्पंवाबहुवाप्रेत्यदानस्यावाप्यतेफलम् ॥६६॥ ममोनमाधमैराजात्वाहृतःपालयन्एजाः ननिवर्नेतमंयामात्सात्रन्धर्ममनुस्मरन् १६७॥ मंगामेष्यनिवर्तित्वम्यजानां वैवपालनम् । युत्रवात्रासणानाचराञ्चात्रेयस्करम्परम् ॥ ५६॥

आहवेषुभिषोन्योन्यंजिपंासन्तोमहीक्षितः युध्यमानाःपरंशक्यास्वर्गयान्त्यपराङ्भुखाः nten नक्टेरायुधेर्हन्याद्युध्यमानोर्णरिपृन् नकर्णिभिनीपिदिग्धैनीग्निज्वलिततेजनैः neon नवहन्यात्स्थलाइ, दन्नक्वीवंनकृतां जलिम् नमुक्तकेशन्नासीनन्नतवास्मीतिवादिनम् ॥९१॥ नमुप्तन्नविसन्नाहन्ननग्नन्ननि रायुधम् नायुध्यमानम्परयन्तन्नपरेणसमागतम् ॥९२॥ नायुधयसनप्राप्तन्नार्तन्नातिपरिक्षतम् नभीतन्नपरावृतंसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥९३॥ यस्तुभीतःपरावृत्तःसंयामेहन्यतेपरैः भर्तुर्यद्दष्कृतंकिंचित्रत्सर्वम्प्रतिपद्यने ॥९४॥ यचास्यमुकृतंकिंचिद्मुत्रार्थमुपार्जितम् भनीतत्सर्वमादनेपरावृत्तहतस्यतु ॥९५॥ र्षाप्यंहस्तिनञ्छत्रन्धनन्धान्यम्पनृन्स्यः सर्वद्रवाणिकुप्यंचयोयक्वयतिनस्यनन् ॥९६॥ राज्ञबद्युरुद्धारमित्येषावैदिकीवृतिः राज्ञाचसर्वयोधेभ्योदातग्यमपृष्ठितनम् ॥ १७॥

एषो नुपस्कृतः प्रोक्तोबोधधन्मि सनातनः ा अस्माउम्मीन्नवितसत्रियोधन्रवेरिपृन् ॥१६॥ अलन्धंवैवलिभेतलन्धं रहेत्प्रयत्नतः रसितंयर्वयेवेवव्यम्पात्रेषुनिक्षिपेत् ॥ १९॥ एतचनुर्विधंविद्यातपुर यार्थप्रयोजनम् १ अस्यनित्यमनुष्टानंसम्यकुर्यादतन्द्रतः ॥१००॥ अलम्धमिन्द्रेहण्डेनलम्धरसेदवेसवा १ रिश्तिनंवर्ववेद्यावृद्धन्दानेननिश्चित् ॥१०१॥ नित्यमुद्यतदण्यःस्यान्नित्यंविवृत्तपोरूषः नित्यंमंवृतमंवायीनित्यव्हिद्रानुसाय्यरेः ११०२॥ नित्यमुद्यतदण्डस्यकृतनमुद्रिजनेजगत् १ तस्मात्सर्वाणिभूतानिद्ग्डेनेवप्रसाधवेत् ॥१०३॥ अमाययेववर्ततनकथं चनमायशा ा बुध्येतारिप्रबुकाचमायान्नित्यंत्वमंवृतः ॥१०४॥ नास्यिहद्रम्परोविद्यादिद्याच्छिद्रम्परस्यतु । गृहेत्कूम्मद्रवागानिरक्षेद्रियरमात्मनः ११०४१ वकव विन्तयेद बीन्सिंह व वपराक्रमेत् वृक्तव वायलुम्पेतवाराव विविश्यातेत् ॥१०६॥

टवंविजयमानस्ययेभ्यस्यःपरिपन्थिनः तानानयेइयंसवीन्सामादिभिरपक्रमेः ११०७१ यदितेतुनतिष्ठेयुरुपायैःप्रथमेश्विभिः । दण्डेनेवप्रसद्धेताञ्कनकेविशमानयेत् ॥१०६॥ सामादीनामुपायानाचतुर्णामपिपण्डिताः । सामदण्डोप्रशंसन्तिनित्यंराष्ट्राभिवृद्धये ॥१०९॥ यथोद्धरिनिदीताकसन्धान्यं वरस्रति तथारक्षेन्नृपोराष्ट्रंहन्याचपरिपन्थिनः ॥१५०॥ मोहाद्राजास्वराष्ट्रंयःकर्षयत्यनवेश्वया । सो/चिराद्वरयतेराज्याञ्जीवितात्रसवान्धवः ॥१५५॥ शरीरकर्षणात्प्राणाःसीयन्तेप्राणिनायथा ः तथाराज्ञामपिप्राणाः शीयन्तेराष्ट्रकर्षणातः ॥११२॥ राष्ट्रस्यमंगहेनित्यंविधानमिद्रमाचरेत् । मुसंगृहीतराष्ट्रोहिपार्थिवः मुखमेधते ॥१५३॥ इयोत्त्रयाणाम्यंचानामध्येगुलममधिष्ठितम् ा तथायामधतानांचकुर्याद्राष्ट्रस्यसंयहम् ॥१५४॥ यामस्याधिपतिंकुर्याद्शयामपतिन्तवा ी

विंग्रतीशंश्रतेशंवसहरूपतिमेवच ा १९५॥

यामेदोषान्समुत्पन्नान्यामिकः शनकेः स्वयम् ा शंसे द्वामदशेशायदशेशोविंशतीशिनम् ॥११६॥ विंग्रतीग्रस्तुत्तरसर्वं ग्रतेग्रायनिवेद्येत् । शंमेद्रामशतेशस्तुसहस्रपतयेस्वयम् ॥१९७॥ यानिराजप्रदेयानिप्रत्यहंगामवासिभिः । अन्नपानेन्धनादीनिमामिकस्तान्यवाप्नुयात् ॥११६॥ दशीवुलन्तुभुंजीतविंशीपंचकुलानिच । यामंयामग्राताध्यक्षःसहस्राधिपतिःपुरम् ॥११९॥ तेपायाम्याणिकार्याणिपृथकार्याणिवेवहि । राझोन्यःसचिवःस्निम्धस्तानिपश्येदतन्द्रतः ॥१२०॥ नगरेनगरेचैवंकुर्यातावीर्यचिन्तकम् । उवै स्थानं घोरक पंनस्त्राणा मिवसहम् ॥१२१॥ सताननुपरिकामेत्सर्वानेवसदास्वयम् ा तेषांवृतम्परिणयेत्सम्ययाधेषुतवरैः ॥१२२॥ राज्ञोहिरशाधिकृताः परस्वादायिनः शढाः भृत्याभवन्तिप्रायेणतेभ्योरहेदिमाःप्रजाः ॥१२३॥ येकार्यिके यो समिवगृह्नीयुः पापचेतसः । ने पांसर्वस्वमादायराजाकुर्खीत्मवासनम् ॥१२४॥

१५२ सप्तमो श्यायः

राजकम्भेषुयुक्तानासीणाम्मेथजनस्य व प्रत्यहंकल्पयेइ तिस्थानकम्भीनु रूपतः ॥१२५॥ पणोदेयो वकुष्टस्यष दुत्कृष्टस्यवेतनम् । षाण्मासिकातथाद्यादोधान्यद्रोणस्तुमासिकः ॥१२६॥ व्यविवयमध्यानम्भनं वसपरिषयम् । योगक्षेमंचसम्प्रेक्ष्यवणिजोदापयेत्करान् ॥१२७॥ यथाफलेनयु उयेतरा जाकती चक्रम्मणाम् तथा वेस्यनृपोराष्ट्रेकल्पयेत्सततंकरान् ॥१२६॥ यथा न्पान्पमद् न्त्यादं वार्य्योकोवत्सषद् पदाः तथा न्पान्पोयहीतबोराष्ट्राद्वाशान्दिकःकरः ॥१२९॥ पंचाराद्रागआदेयोराज्ञापमुहिरण्ययोः । धान्यानामष्टमोभागःषष्टोदाद्शरववा ॥१३०॥ आद्दोताथषदागन्द्रमासमधुसपिषाम् १ गन्धीषधिरसानावपुष्पमूलफलस्यव ॥१३१॥ पत्रशाकतृणानाचचर्मणावेदलस्यच । मृन्मयानाचभाण्डानासर्वस्यास्ममयस्यच ॥१३२॥ श्रियमाणो-याददीतनराजात्रोत्रियात्करम् नचमुधान्यमंसीदे कोत्रियोविषयेवसन् ११३३॥

यस्य राज्ञान्तुविषयेत्रोत्रियःसीद्तिसुधा तस्यापितन्सुधाराष्ट्रमचिरेणैवसीद्ति ॥१३४॥ तुतव्नेविदित्वाभयवृतिन्धर्म्याम्प्रकल्पयेत् संरहेत्सर्वत बेन म्पितापुत्र मिचीरसम् ॥१३५॥ मंरस्यमाणोराज्ञायंकुरतेधर्ममन्वहम् । तेनायुर्वर्दते राझोद्रविणं राष्ट्रमेवच ॥१३६॥ यत्किचिद् पिवर्षस्यद् । पयेत्कर संज्ञितम् । यवहारेणजीवन्तंराजाराष्ट्रेष्यग्जनम् ॥१३७॥ कार काञ्छित्पनबैयन्द्रीबात्मीपजीविनः एकेकंकार्येत्कर्ममासिमासिमहीपतिः พระพ नोि क्निन्दादात्मनोम्लम्परेषांचातिन्ष्णया उच्छिन्दन्सात्मनोम्लमात्मानन्तांबपीउयेत् ॥१३९॥ तीरणवेवमृदु बस्यात्कार्य्यवीस्यमहीपतिः तीरणबैवमृदुबैवराजाभवतिसम्मतः ॥१४०॥ अमात्यमुख्यन्धर्मज्ञम्प्राज्ञन्दान्तंकुलोद्रतम् । स्वापयेदासनेतस्मिन्स्विन्नःकार्व्यक्षणेनृणाम् ॥१४१॥ ए वंसर्वविधायेद्मितिकर्तवमात्मनः युक्तवेयाप्रमत्रवपरिरहेदिमाः प्रजाः

सप्तमो श्यायः

948

विक्रोशन्त्योयस्य राष्ट्रादियन्तेदस्युभिः प्रजाः । संपरयतःसभृत्यस्यभृतःसनतुजीवति ॥१४३॥ शत्रियस्यपरोधर्मः प्रजानामेव पालनम् निर्दिष्टफलभोकाहिराजाधर्मेणयुज्यते ॥१४४॥ उत्यायपिश्रमेयामेकृतशोचःसमाहितः हताग्नित्रीसणां बार्चप्रविशेत्स गुभासभाम् ॥ १४५॥ तत्रस्थितःप्रजाःसबीःप्रतिनन्द्यविसर्जयेत विमृज्यवप्रजाःसवीमंत्रयेत्सहमंत्रिभिः ॥१४६॥ गिरिपृष्ठंसमास्बप्रासादंवारहोगतः । अर्ण्येनि:शलाकेवामंत्रयेद्यिभावितः nesen यस्यमंत्रंनजानन्तिसमागम्यपृथग्जनाः १ सक्तस्नापृथिवीम्भंतेकोषहीनो-पिपार्थिवः ११४६॥ जउमूकान्धवधिरास्तिर्ध्यग्योनान्वयो तिगान् स्नोम्लेन्द्रयाधितयंगान्मंत्रकाले-पसारयेत् ॥१४९॥ भिन्द न्त्यवमतामंत्रन्तेर्यग्योनास्तथेयच वियवेवविशेषेणतस्मातत्रादतोभवेत् ॥१५०॥ मध्यन्दिने र्वदात्रेवावित्रान्तोविगतकुमः । विन्तयेद्वर्भकामाधीन्सार्दन्तेरेकरववा ॥१५१॥

परस्परविस्ञानान्तेषांचसमुपाब्बनम् । कन्यानासम्प्रदानंचकुमाराणाचरक्षणम् ॥१५२॥ द्तमम्प्रेषणंचेवकार्यशेषन्तथैवच अन्तःपुरप्रचारंचप्रणिधीनांचचेष्टितम् ॥१५३॥ कृतनं वाष्ट्रविधंकर्भपं ववर्गवतस्वतः अनुरागापरागीचप्रचारमण्डलस्यच ॥१५४॥ मध्यमस्यप्रचारं वविजिगीषोबवेष्टितम् उदासीनप्रचारं चशत्रोबैवप्रयत्नतः शावयपश **एताः**प्रकृतयोम्लम्मण्डलस्यसमासतः अष्टीचान्याःसमाख्याताद्वादशैवतुताःस्मृताः ॥१५६॥ अभात्यराष्ट्रदुर्गार्थद्ग्याःष्ट्याःपंचवापराः ा प्रत्येकंकथितासेताःमंशेषेणदिसप्ततिः ॥१५७॥ अनन्तरमरिविद्यादरिसेविनमेवच अरेरनन्तरम्भित्रमुदासीनन्तयोः परम् ॥१५৮॥ तान्मवीनभिमन्द्ध्यात्मामादिभिरूपक्रमेः यस्तै बेवसमस्ते बपोर वेणनयेनच ॥१५८॥ सन्धिचवियहंचैवयानमासनमेवच । देधीभावसंत्रयं वषद्रगुणा बिन्तयेत्सदा ॥१६०॥

सप्तमो श्यायः 948 आसनंवैवयानंचसन्धिवियहमेवच । कार्य्यवीस्यप्रयुंजीतरेधंमंत्रयमेवच ॥१६१॥ मन्धिन्तुद्विविधंविद्याद्राजावियहमेवच अभेयानासनेचैवदिविधःसंत्रयःस्मृतः ॥१६२॥ समानयानकमीचविपरीतस्तथैवच तदात्वायतिमंयुक्तः सन्धिर्शेयोडिलशणः ॥१६३॥ स्वयंकृतश्वकार्यार्थमकालेकालस्ववा मित्रस्यचैवापकृतेद्विविधोवियहःस्मृतः ॥१६४॥ एकाकिनशात्ययिकेकार्येप्राप्तेय रच्छ्या संहतस्यचिमत्रेणदिविधंयानमुचने ॥५६५७ शीणस्य चैव क्रमशोदेवात्पर्व कृतेनवा १ मित्रस्यवानुरोधेनिदिविधंस्मृतमासनम् ॥१६६॥ बलस्यस्वाभिनश्वेवस्थितिःकार्य्यार्थसिद्धये दिविधंकीर्त्यतेदेधंषाङ्गुण्यगुणवेदिभिः ॥१६७॥ अर्थसम्पादनार्धंचपीउपमानस्यशत्रुभिः । माधुषुवपदेशार्थंदिविधःसंत्रयःस्मृतः ॥१६५॥ यदा वगच्छेदायत्यामाधिक्यन्ध्वमात्मनः

नदात्वेचान्पिकाम्पीउान्नदासन्धिंसमात्रयेत् ॥१६९१

यदाप्रकृष्टामन्येतसर्वास्तुप्रकृतीर्भृशम् अत्यन्त्रितन्तथात्मानन्तदाक्वींतवियहम् ॥१७०॥ यदामन्येतभावेनहृष्टम्पुष्टंबलंखकम् १ परम्यविपरीतंचतदायायाद्विपम्प्रति ॥१७१॥ यदातुस्यात्परिक्षीणोवाहनेनबलेनच । तदासीतप्रयत्नेनशनकैःसान्त्ययन्नरीन् ॥१७२॥ मन्येनारियदाराजामविधाबलवनरम् । तदादिधावलंकृत्यासाधयेत्कार्य्यमात्मनः ॥१७३॥ यदापरवलानान्तुगमनीयतमोभवेत् । तदातुमंत्रयेत्सिप्रन्धार्म्भिकंबिलनंनृपम् ॥१७४॥ नियहम्प्रकृतीनाचकुर्याद्यो/रिबलस्यच । उपमेवेततन्नित्यंमर्वयत्नेर्ग्रंयथा ॥१७५॥ यदिनत्रापिसम्परयेद्दोषंसंत्रयकारितम् म्यदमेवतत्रापिनिर्विशंकःसमाचरेन् ॥१७६॥ सर्वोपायेस्तथाकुर्यान्नीतिज्ञःपृथिवीपतिः यथा स्याभ्यधिकानस्युर्भित्रोदासीनगत्रवः आयतिं सर्वकारयीणान्तदात्वं चिवचारयेत् अतीनानाचसर्वेषागुणदोषोचतत्र्यतः ॥१७४॥

१५६ सप्तमोन्ध्यायः

आयत्यांगुणदोषज्ञस्तदात्वेसिप्रनिषयः अतीतेकार्यशेषज्ञःशत्रुभिनीभिभूयते यथैनन्नाभिसन्द्ध्युर्मित्रोदासीनशत्रवः तद्यासर्वसंविद्ध्यादेषसामासिकोनयः noton यदानुयानमातिष्ठेदिराष्ट्रम्प्रतिप्रभुः तदानेनविधानेनयायादरिपुरंशनैः ॥१५१॥ मार्गशीर्पेनुभेमासियायाद्यात्रांमहीपतिः फाल्गुनंवा खवेत्रंवामासोप्रतियथाबलम् ॥१६२॥ अन्येष्व**पिनुकालेषुयदापश्येद्ववं**जयम् तदायायादिगृद्धैवयसनेचोत्थितेरिपोः ทุจะอท कृत्वाविधानम्मूलेतुयात्रिकंचयथाविधि उपगृद्यास्पदं चैवचारान्सम्यग्विधायच ทุงธุรุก संशोध्यत्रिविधंमार्गंष**्ट्रिधंचबलंखक**म् प्ताम्परायिककल्पेनयायाद**ि**पुरंशनैः พ9 64 พ शत्रुसेविनिमित्रेचगृदेयुक्ततर्भिवेत् । गतप्रत्यागतेवेवसहिकष्टतरोरिपुः ॥१५६॥ दण्डबृहेनतन्मार्गयायानुशकटेनवा । वराहमकराभ्यावामुखावागर उनवा ॥१५७॥

यतकभयमारांकेततोषिकतार्येडलम् १ प्रयेनवैषक्हेननिविशेतमदास्वयम् ॥१६६॥ मेनापतिबलाध्यक्षोमर्वदिश्वनिवेशयेत् । यतग्भयमार्थवेत्प्राचीन्तीकल्पयेदिशम् ॥१६९॥ गुल्मां बस्थापयेदाप्तान्कृतसंज्ञान्समन्ततः स्थानेयुदेचकुशलानभीहनविकारिणः **मंहतान्योधयेदल्पान्कामं विस्तार्येडहृन्** मृचाव जेणनेवेतानगृहेनग्रयोधयेत् ॥१९१॥ स्यन्दनार्श्वेरसमेयुध्येदनृषेनीदिवेस्तथा । वृक्षगुत्मावृतेचापरमिचम्मीयुधैःस्थले ॥१९२॥ कुर क्षेत्रीयमनयोषपंचालाञ्करमेनजान् दीर्घासपृबेवनरानमानीकेषुयोधयेत् ॥१९३॥ प्रहर्पयेइलंब्रुसतां **सम्यक्परीक्षयेत्** वेष्टा बैय विजानी यादरी न्योधयतामपि #89P# उपम्थारिमासीत राष्ट्रं वास्योपपी उथेत् दूषयेचास्यसततंययसान्नोद्केन्धनम् ॥१९५॥ भिन्धाचेवत उगानिप्राकार परिखास्तथा समवस्कन्द्ये बैनं रात्री वित्रासयेतथा

१६० सप्तमो श्यायः

उपज्ञानुपजपेडुध्येतैयचतत्कृतम् । युक्तेचदैवेयुध्येनजयपेपुर्पेतभीः ॥१९७॥ साम्नादानेनभेदेनसमस्तैर्थवापृथक् विजेतुम्प्रयतेतारीन्नयुदेनकदाचन ॥१९४॥ अनित्योवि ज्योयस्माद्दश्यनेयुध्यमानयोः पराजयबसंयामेतस्माद्युउंविवक्यित् ॥१९९॥ त्रयाणामप्युपायानाम्पूर्वोक्तानामसम्भवे तथायुध्येतसम्पन्नोविजयेतरिपून्यथा ॥२००॥ जित्वासम्पूजयेदेवान्बाद्यणां येवधार्मिकान् प्रद्वात्परिहारं। बख्यापयेदभयानिच ॥२०१॥ सर्वेषान्तुविदित्वेषांसमासेनचिकीर्षितम् स्थापयेनत्रतदंश्यंकुर्यावसमयक्रियाम् ॥२०२॥ प्रमाणानिचक्वींतनेषान्धर्म्यान्यशोदितान् । र्त्नेषपुजयेदेनम्प्रधानपुरुषेःसह ॥२०३॥ आदानमप्रियकरन्दानं चिप्रयकारकम् अभी पितानाम श्रीनां कालेय कम्प्रशस्यते ॥२०४ ॥ सर्वकर्मेद्मायत्रं विधानेदेवमानुषे तयोर्देवमविन्त्यन्तुमानुषेविद्यतेक्रिया

सहवा-पित्रजेद्युत्तःसन्धिकृत्वाप्रयत्नतः मित्रंहिरण्यम्भूमिवासम्पश्यंस्निविधस्पलम् ॥२०६॥ पार्ष्णियाहं वसम्प्रेस्थतथाक्रन्दं वमण्डले मित्राद्याप्यमित्राद्वायात्राफलमवाप्नुयात् ॥२०७॥ हिरण्यभूमिसम्प्राप्त्यापार्थिवोनतथेधते यथामित्रन्धुवंलन्धाक्यामप्यायतिसमम् ॥२०६॥ धर्मशंचकृतशंचनुष्टप्र**कृतिभेवच** अनुरतंग्धिरारम्भंलपुमित्रम्प्रशस्यते ॥२०९॥ प्राज्ञेकुलीनंशूरंचदश्नन्दातार्भे**वच** कृतज्ञन्धृतिमन्तंचकष्टमाहुर्रिम्बुधाः ॥२१०॥ आर्यतापुर पत्तानंशीर्यंकरणवेदिता म्घौललक्ष्यं चमततमुदासीनगुणोद्यः ॥२११॥ क्षेम्यासस्यप्रदान्नित्यम्प<u>त्रुवृज्ञिकरीमपि</u> परित्यजेन्नृपोभूमिमात्मार्थमविचारयन् ॥२५२॥ आपद्रथन्धनं रक्षेद्रारान् रक्षेद्रने रिप आत्मानंसततंरशेदारेरपिधनेरपि ॥२१३॥ महमवीः समुत्पन्नाः प्रसमीस्यापदोभृशम् **संयुक्तांबवियुक्तांबसवीपायान्सृडोड्धः** त्रवश्व

सप्तमो श्यायः 952 उपेतार मुपेयं चसर्वोपायां बक्तनशः हतव्यंसमात्रित्यप्रयतेनार्धसिदये ॥२१५॥ ष्टवंसर्विमिदं राजासहसन्मंत्र्यमंत्रिभिः यायाम्याप्नुत्यमध्याद्गेभोतुमन्तःपुरंविशेत् ॥२५६॥ तत्रात्मभूतेःकाल्क्षेरहार्यैःपरिचारकैः मुपरोक्षितमन्नाद्यमद्यान्मंत्रैर्विषापहेः ॥२१७॥ विष्पुरगदेशस्यमर्वद्रशाणियोजयेन विषप्नानिवरत्नानिनियतोधारयेत्सदा ॥२१६॥ परीक्षिताः वियवेनं यजनोदकपूपनेः वेषाभरणसंगुदाःस्पृशेयुःसुसमाहिताः ॥२१०॥ **ट्वम्प्रयत्नंकुर्वातयानशय्यामनाशने** म्नानेप्रसाधनेचैवसवीलंकारकेषच ॥२२०॥ भुक्तवान्विहरे बैवसी गिरन्तः पुरेसह विहत्यत्यथाकालम्पुनःकार्य्याणिचिन्तयेत ॥२२१॥ अलंकृतयसम्परयेदायुधीयम्पुनर्जनम् ।

वाहनानिचसर्वाणिशस्त्राण्याभरणानिच ॥२२२॥

रहस्याख्यायिनाचैवप्रणिधीनाचचेष्टितम् ॥२२३॥

सन्ध्यांचोपास्यशृणुयादन्तर्थेश्मनिशस्त्रभृत् १

गत्वाकशान्तरन्त्वन्यसमनुज्ञायतंजनम् १

प्रविशेद्रोजनार्धंचत्रीवृतोन्तःपुरम्पुनः ॥२२४॥

तत्रभृत्वापुनः विं विन्र्यपोषैः प्रहर्षितः ।

मंविशेनुयथाकालमुनिष्ठेचगतक्रमः ॥२२५॥

एतदिधानमातिष्ठेदरोगःपृथिवीपतिः ।

अम्बर्धः सर्वमतत्रुभृत्येषुविनियोजयेत् ॥२२६॥

१ दिनमानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् ॥
 १ राजधर्मानामसन्तर्मोन्ध्यायः ॥

॥ मानवेधमेशास्त्रभृगुप्रोक्तायांसंहितायामस्मो स्यायः ॥

यवहारान्दि दशुस्तु आस्रणेः सहपार्थिवः ।

मंत्र सैर्मेति भिषेविवनीतः प्रविशेतसभाम ॥१॥

तत्रासीनः स्थितोवाः पिपाणिमुद्यम्यद् सिणम ।

विनीतवेषाभरणः प्रयेत्कार्य्याणिकार्यिणाम ॥२॥

प्रत्यहन्देश दृष्टे बशास्त्र दृष्टे बहेतु भिः ।

ज्ञष्टादशसुमार्गेषु निबद्धानिपृथकपृथक ॥३॥

तेषामाद्यमृणादानिन सेपोः म्वामिविक्रयः ।

सम्भूयवसमृत्यानन्द तस्यानपक्षमीच ॥४॥

वेतनस्येवचादानं संविद् बयितक्रमः ।

क्रयविक्रयानुश्योविवादः स्वामिपालयोः ॥५॥

सीमाविवाद्धम्भवपाम् चेदण्डवाचिके ।

स्तेयं चसाह संवैवस्त्री संयहणमेवच ॥६॥

सीपुन्धमोविभाग बगूतमादृयण्वच ।

पदान्यष्टादशैतानियवहार स्थिताविह ॥७॥

एषुस्थानेषुभृयिष्ठंविवादं चरतांनृणाम् धर्माशायतमात्रित्यकुर्यात्कार्यविनिर्णयम् यदास्वयन्नकुर्यानुन्पतिःकार्यद्र्यनम् तदानियुं उयादि इं। सम्त्रासणंकार्य्यद्रीने मो स्यकार्य्याणिसम्परयेत्सभ्ये रेवत्रिभिर्वृतः सभामेवप्रविश्यान्यामासीनःस्थितर्ववा ROPIT यस्मिन्देशेनिषीद् नितविप्रावेदविद्वयः राज्ञबाधिकृतोविद्वान्त्रसणस्तासभाविद्यः neen. धम्मोविद्यस्वधर्मोणसभायत्रोपतिष्ठते शत्यंचास्यनकृन्तन्तिविद्यास्तत्रसभासदः neen मभावानप्रवेष्टबंवत्तबंवासमंजसम् । अञ्चलवञ्चवन्या/पनरोभवतिकिल्विषी ग१३ग यत्रधम्भोद्यधर्मेणसत्यंयत्रानृतेनच हन्यनेप्रेस्यमाणानाहतास्तत्रसभासदः धर्म्मर वहतोहन्तिधर्मी रश्तिर शितः तस्माउम्मोनहन्तयोमानोधम्मोहतो वधीत् वृषोहिभगवान्धर्मस्तस्ययःकुरुतेबलम् । वृषलन्तं विदुर्रेवास्तस्माडम्मन्नलोपयेत् ॥१६॥

१६६ अष्टमोभ्यायः

एकएवमुह्दमीनिधने श्यनुयातियः । शरीरेणसमन्नाशंसवीमन्यद्विगच्छति ॥१७॥ पादोत्पर्मस्यक्त्रीरम्पादःसाक्षिणमृन्द्रति । पादसाभासदसाबीन्यादोराजानमृन्छति राजाभवत्यनेनास्तुमुचन्तेवसभासदः । एनेशास्त्रतिकतीरन्निन्दाहीयत्रनिन्दाते ॥१९॥ जातिभात्रोपजीवीवाकामंस्याङ्गासणबुवः धर्मप्रवक्तान्पतेनीतुमूद्रःकष्ठंचन ॥२०॥ यस्य मृद्रस्तु कुरू ते राज्ञोधर्म्भविवेचनम तस्यसीद्तितद्राष्ट्रम्पंकेगौर्वपश्यनः ॥२१॥ यद्राष्ट्रंमृद्रभूयिष्ठंनास्तिकाक्रान्तमद्विजम विनश्यत्यानुतत्कृत्तनन्दुभिक्षवाधिपीउितम ॥२२॥ धर्मासनमधिष्ठायमंवीतांगःसमाहितः प्रणम्यलोकपालेभ्याकार्य्यदर्शनमारभेत् ॥२३॥ अर्थानथीवुभोबुद्धाधम्भीधम्मीववेतलो । वर्णक्रमेणसर्वाणिपश्येत्कार्य्याणिकार्य्यिणाम वाद्येविभावयेक्तिंगेभीवमन्तर्गतंनृणाम स्वर्वर्णेगिताकारेक्झ्याचेष्टितेनच ॥२५॥

आकारेरिड्रिनेर्गत्याचेष्टयाभाषितेनच नेत्रव क्वविकारे बगृद्यते न्तर्गतम्मनः ॥२६॥ बालदायादिकंरिक्थन्ताषद्राजानुपालयेत् यावत्सस्यात्समावृत्तोयावचातीत्रशेशवः वशा पुत्रामुचैवंस्याद्रसणन्तिष्कुलामुच पतिवतासुचन्नीषुविधवास्त्रातुरासुच ॥२६॥ जीवन्तीनान्तुतासायेतद्वरेयुःस्ववान्धवाः ताञ्क्ष्याचौरदण्डेनधार्मिकःपृचिवीपतिः पणश्स्वामिकंरिक्षंराजात्र्यब्द्निधापयेत् अवीक्त्यन्दाउरेत्यामीपरेणन्पतिहरेत् ॥३०॥ ममेद्मितियोत्र्यात्सी-नुयोज्योयद्याविधि संवाद्यक्षपमंख्यादीन्स्वामीतद्वमहीत ॥३१॥ अवेदयानोनष्टस्य**देशंकालंचतन्वतः** वर्णं रूपम्प्रमाणं चतन्समन्द्रण्डमहीत ॥३२॥ आद्दीनाथषद्भागम्यणश्चिगतान्तृपः दशमन्द्रादशंवाः पिसतान्धर्ममनुस्म रन् ॥३३॥ प्रणष्टापिगतन्द्रयन्तिष्ठेयुकेर्धिष्ठितम् ा यास्तत्रचौरान्गृद्धीयामानाजेभेनदातयेन् ॥३४॥

अष्टमो श्वायः

966

ममायमितियोश्रयान्निधिंसत्येनमानवः । तस्याद्दीतषद्भागंराजाद्वादशमेववा ॥३५॥ अनृतन्तुवद्नुद्ग्ज्यःस्ववित्रस्थाशमध्मम् तस्यैववानिधानस्यमंख्यायान्पीयसीकलाम् विदास्तुबासणोस्यापूर्वोपनिहितन्निधिम् अशेषतो न्याददीतसर्वस्याधिपतिर्हिसः ॥३७॥ यन्तुपरयेन्निधिराजापुराणंनिहितंसिती तस्माद्विजेभ्योदत्वार्श्वमर्वकोषेप्रवेशयेत् ॥३६॥ निधीनान्तुपुराणानान्धातृनामेवचिसती अर्डभायसणाद्राजाभूमेर्धिपतिर्हिसः ॥३९॥ दात्रंसर्ववर्णेभ्योराज्ञाचीरेर्वृतन्धनम् राजातदुपयुंजानबौरस्यानोतिकित्विषम् ॥४०॥ जातिजानपदान्धमी ऋणी धर्मी वधर्मवित् समीक्ष्यकुलधर्मी बस्वधर्मम्प्रतिपाद्येत् ॥४१॥ स्वानिकमीणिकुवीणाद्रोसन्तो-पिमानवाः प्रियाभवन्तिलोकस्यस्येस्वेकर्मण्यवस्थिताः ॥४२॥ नोत्पादयेन्स्वयंकार्यं राजानाप्यस्यपूर्षः नचप्रापितमन्येनयसेद्र धैंकष्टंचन

यद्यानयत्यमृक्पातेमृगस्यमृगयुःपद्म नयेत्रषा नुमानेनधर्मस्यनुपतिः पदम् HRRH मत्यमर्थंचमम्परयेदात्मानमद्यसाह्मिणः देशंक पंचकालंच यवहार विधीस्थितः TRYT महिराचरितंयत्यादार्मिकेषद्विजातिभिः तदेशकुलजातीनामविश्वम्प्रकल्पयेत् अधमणीर्थमियर्थमृतमर्णेनचोद्तः दापयेद्वनिकस्यार्थमधमणीदिभावितम् येयें। पाये रर्थं।यम्प्राप्नुयाद नमणिकः तेन्तेर पायेःमंगृबदापयेद्धमणिकम् धर्मेण गवहारेण च्छलेना चरिनेनच प्रयुक्तंसाधयेद्धम्यंचमेनबलेनच ॥४०॥ यःग्ययंसाधयेदर्थमुत्रमणींश्वमणिकात् नमराज्ञाःभियोक्तयःस्वकंमंसाधयन्धनम् ॥५०॥ अर्थे प्रययमानन्तुकर्णेनविभावितम् दापयेदनिकस्यार्थेन्दण्उलेशंचशक्तितः अपद्भवे धमणिस्यदे हीत्युक्तस्य मंसीद अभियोक्तादिशेदेश्यंकरणंवान्यदुद्शित् ॥५२॥

१७० अष्टमोन्ध्यायः

अदेश्यंयबदिश्रतिनिर्दिश्यापद्गतेचयः । यबाधरोतरानधीन्विगीतान्नावबुध्यते ॥५३॥ अपदिश्यापदेश्यंचपुनर्यस्त्वप<mark>धाव</mark>ति सम्यक्पणिहितंचार्थम्पृष्टःसन्नाभिनन्द्ति असम्भाषेसाक्षिभिषदेशेसम्भाषतेभिषः निर्चमानम्प्रश्नंचनेन्छेद्यबापिनिष्पतेत् ब्रहीत्युत्त**बनब्र्यादुत्तंचनविभावयेत्** नचपूर्वापरं विद्यातम्माद्यीत्सहीयते साक्षिणःसन्तिभेत्युन्तादिशेत्युन्तोदिशेन्नयः धर्मस्थःकारणेरेतेहींनन्तमपिनिर्दिशेत् अभियोत्तानचेड्याइध्योदण्ड्यबधर्मतः नचेत्रिपसात्प्रश्रूयादर्मम्प्रतिपराजितः योयावन्निह्वीतार्थं मिष्यायावतिवावदेत तोन्पेणद्यधर्मज्ञोदाप्योतद्विगुणन्दमम् पृष्टो-प्ययमानस्तुकृतावस्थोधने विणा त्र्यवरे:साक्षिभिभीबोन्पबासणमन्निधी ngon यास्याधनिभिःकायीयवहारेषुसाक्षिणः ता द्यान्सम्प्रवस्थामियद्यावा चमृतंचतेः negn

गृहिण:पुत्रिणोमोला:सत्रविद्नूद्रयोनयः अर्घ्युक्ताःसाध्यमहीन्तनयेकेचिद्नापदि nean आप्ताःमर्वेपुषर्णेपुकार्य्याःकार्य्येपुमाक्षिणः सर्वधर्मविदो नुन्धाविपरीनां स्तुवर्जयेन nean नार्षसम्बन्धिनोनाप्तानसहायानवैरिणः ١ न दृष्टदोषाः कर्तयानयाध्यातीनद्षिनाः 🗀 nesn नमाक्षीन्पतिःकारयोनकार कक्षालवी नश्रोत्रियोनलिंगस्थोनमंगेभ्योविनिर्गतः त्रहंपत नाध्यर्धानोनवक्तयोनद्म्युर्नविकर्मकृत् नव्डोनशिमुर्नेकोनान्योनविकलेन्द्रियः neen नार्वोनमत्रोनोन्मत्रोनसृत्र्ष्णोपपीजितः नत्रमानीनकामानीनकुदोनापितस्करः बीणां साध्यं वियः कुर्य्युर्डिजानां स द्यादिजाः त्रूद्रायसन्तः त्रुद्राणामन्त्यानामन्त्ययोनयः अनुभावीतुय:किबत्कुरयीरसाह्यंविवादिनाम् अन्तर्वेश्मन्यर्ण्येवाशरीर्स्यापिचात्यये सिया प्यसम्भवेकार्यम्बालेनस्वविरेणवा शिषेणबन्धुनावा-पिदासेनभृतकेनवा ॥७०॥

बालवृज्ञानु राणां चिमास्येषुवद् नाम्भृषा जानीयादस्थिरं।वाचमुत्सित्तमनसान्तथा 719971 **साह**सेषुचसर्वेषुस्तेयसंयहणेषुच वाग्दण्डयोबपारू येनपरी क्षेत्रसाक्षिणः neen बहुत्वम्परिगृह्णीयात्मासिद्वैधेनराधियः समेषुतुगुणोत्कृष्टान्गुणिइँधेदिजोतमान् neen ममसदर्शनात्साध्यंत्रवणा वेवसिध्यति तत्रसत्यंत्रुवन्साक्षीधम्मीधीभ्यान्नहीयते साक्षी दृष्ट त्रुताद न्यदि त्रुवन्नार्स्य मंसदि अवाङ्करकमभ्येतिपेत्यस्वर्गाच्चीयते ॥ ७५॥ यत्रानिबडो-पोक्षेतमृणुयाद्वा-पिकिंचन पृष्टस्तत्रापितद्भयाद्यथार्ष्टययात्रुतम ॥७६॥ एको लुन्धस्तुमाशोभ्याइत्यः मुचो पिनिवयः स्रीबुदेरस्थिरत्वानुद्रोधेबान्ये-पियेवृताः स्वभावेनैवयङ्गयुस्तद्वा<mark>संगावहारिकम्</mark> अतोयद्ग्यदित्र्युर्विमीर्थन्तद्पार्धकम् ॥७६॥ सभान्तःसाक्षिणःप्राप्तानर्षिप्रत्यर्थिसन्निधौ प्रा**ड्विवाको**न्नुयुंजीतविधिनान्नेनसान्त्वयन्

यद्वयोरनयोर्वेत्यकार्थे-सिन्चेष्टितम्बि तङ्गतसर्वसत्येनयुष्माकंसत्रमासिता सत्यंसास्ये<u>ब</u>्वन्सासीलोकानाप्नोतिपुष्कलान् इहचानुनमंकितिवागेषात्रसपूजिता ॥ ५१॥ सास्ये-नृतंबदन्यामेर्बध्यतेवार्षेर्भम् । विवयःशतमाजातीस्तस्मात्सास्यंवदे स्तम् सत्येनपूयनेसाक्षीधर्मः सत्येनवर्डने तस्मारसत्यंहिवत्रवंसर्ववर्णेषुसाक्षिभः ॥ ६३॥ आत्मेवद्यात्मनः साक्षीयति रात्मातवात्मनः मान्वमंस्थाःस्वमात्मानंनृणासाक्षिणमुनमम् ॥६४॥ मन्यन्तेवे पापकृतोनकि बित्पस्यतीतिनः तां स्तुदेवाः प्रप्रयन्तिस्वस्यैवान्तरपूरुषः दौर्भिमरापोद्दयंचन्द्राकीिनयमानिलाः रात्रिःसन्ध्येचधर्मम्बवृत्रज्ञाःसर्वदेहिनाम् देवबासणसान्निध्येसास्यम्पृच्छे इतंदिजान् उद इमुखान्या इमुखान्या पूर्वी ह्वेमुचि श्वचीन् ॥ १७१ ब्हीतिबाद्यणम्प्केतसत्यम्ब्रहीतिपार्थिवम् । गोवी अका चनैवेंश्ये मुद्रंसर्वे स्तुपातके । १६६॥

बसप्रोयेरमृतालोकायेचक्वीबालपातिनः ः मित्रद्रहःकृतप्रस्यतेनेस्युर्श्ववतोमृषा १८०॥ जन्मप्रभृतियत्विं चित्पुण्यम्भद्रत्वयाकृतम् तत्रेसर्वभुनोगच्छेदादिब्र्यास्त्यमन्यथा ॥२०॥ **एको क्मस्मीत्यात्मानं यत्नं कल्याणमन्यसे**ं नित्यंस्थितस्तेह्येषपुण्यपापेश्वितामुनिः ॥ १९॥ यमोवैयम्वतोदेवोयस्तवेषहदिस्थितः तेनचेद विवादस्तेमागंगाम्माकुरून्गमः नग्नोमुण्डःकपालेनभिह्मार्थोद्युत्पिपासितः अन्धःशत्रुकुलंगच्छेद्यः साध्यमनृतंवदेत् अवाविशरास्तमस्यन्धे**कि**न्विषीनर्वंद्वजेत यःप्रश्नंवितषम्ब्रयात्पृष्टः सन्धर्मनिषये अन्धोमत्स्यानिवान्नातिसन् रःकंटकैः सह योभाषते र्थवैकल्पमप्रत्यक्षंसभागतः ॥ ९५॥ यस्यविद्वान्हिवद्तः क्षेत्रज्ञोनाभिग्रंकते तस्मान्नदेवाःत्रेयांसंलोकेन्यम्पुरुपंविदुः ॥ ९६॥ यावतोवान्धवान्यस्मिन्हन्तिसाक्ष्ये-नृतंवदन् तावतः संख्ययातस्मिन्शृणुसोध्यानुपूर्वशः

पंचपम्यनृतेहिन्तद्शहन्तिगवानृते ा शतमन्वानृतेहन्तिसहस्रम्पुरुषानृते ॥१८॥ हन्तिजातानजातं। बहिरण्यार्थे नृतंवदन् सर्वभ्भम्यनृतेहन्तिमास्मभूम्यनृतंवदीः अप्भुश्रमिवदित्याहः सीणाम्भोगेचमैथुने अञ्चेषुवैवरत्नेषुमर्वेष्वरममयेषुच ॥१००॥ **एतान्**दोपानवेश्यत्वंसर्वाननृतभाषणे यथात्रुतंयबारष्टंसर्वमेवाजसावद् ॥१०१॥ गोर क्षकान्वाणि जिकास्त्रधाकार कुशीलवान् प्रयान्वाईपिकां बेवविष्रानमृद्रवदाचरेत् ॥१०२॥ तद्रद्रभवर्भतो सेषुजानन्नयन्यशानरः । नम्बर्गाच्यवतेलोका देवींवाचंवद नितताम् गूद्रविद्सत्रविप्राणायत्रतींतीभवेडधः ा तत्रयत्त्रयमनृतन्ति विसत्यादिशियते ॥१०४॥ वाग्देवत्येषचरभिर्यजेरंस्तेसरस्वतीम् । अनृतस्यैनसस्तस्यकुर्वाणानिष्कृतिम्पराम् ॥१०५॥ कृष्माण्डेवी पिजुहुयाहृतमरनीयथाविधि । उदिरयुवावावारण्याच्युचेनाच्देवतेनवा ॥१०६॥

90€

अष्टमो ध्यायः

त्रिपशाद ब्रवन्सास्यमुणादि पुनरोनगदः तरणम्प्राप्नुयात्सर्वन्दशबन्धंचसर्वतः ॥१०७॥ यस्य दृष्येतसप्ताहादु तत्वाक्यस्यसाक्षिणः । रोगो-ग्निज्ञीतिमरणमृणन्दाप्योदमंचसः ॥१०४॥ असाक्षिकेषुत्वर्थेषुभिषोविवद्मानयोः । अविन्दंस्तत्वतस्सत्यंश्रपथेनापिलम्भयेन् ॥१०६॥ महर्षिभिषदेवेषकायीर्धंशपथाःकृताः वसिष्ठबापिशपधंशेपेपैयवनेनृपे ॥११०॥ नवृथाशपथंक्यीत्स्वत्ये श्यर्थेन रोब्धः वृषाहिशप्रधंकुर्वन्प्रेत्यचेहचनश्यति ॥१११॥ कामिनीष्विवाहेषुगवाम्भस्येतथेन्धने बासणाभ्युपपत्नीचश्रपथेनास्तिपातकम् ॥१९२॥ मत्येनशापयेदिप्रंक्षत्रियंवाहनाय्धेः गोवीजवाचनैर्वेश्यं मूद्रंसर्वेस्तुपातकेः ॥११३॥ अग्निवाहार्येदेनमपाुचैनन्निमद्ययेत् । पुत्रदारस्यवा श्येनं शिरा मिस्पर्शयेत्पृथक् ॥११४॥ यमिडोनद्ह्त्यग्निरापोनोन्मञ्जयन्तिच नचार्तिमृच्छतिसिपंससेयःशपथेगुचिः ॥११५॥

वत्सस्यद्यभिशस्तस्यपुराभात्रायवीयसा नाग्निर्दराहरोमापिसत्येनजगतःस्पृशः ॥११६॥ यस्मिन्यस्मिन्विवादेतुकौटमाध्यंकृतम्भवेत् ननत्कार्यंनिवर्नेनकनंचाप्यक्तम्भवेत् ॥१९७॥ लोभान्मोहादयान्मेत्रात्कामात्कोधानचैवच अञ्चानाडालभावाचमाध्यंवितथम् चते Magem एपामन्यतमेग्यानेयःसाक्ष्यमनृतंवदेत तस्यद्ण्डविशेषांस्तुप्रवस्याम्यनुपूर्वशः ॥११९॥ लोभात्सहस्रन्दण्डयम्तुमोहातपूर्यन्तुसाहसम् भया द्वीमध्यमीदण्डीमैत्रात्पूर्वंचनुर्गुणम ॥१२०॥ कामाद्यागुणम्पूर्वकोधान्त्रिगुणम्पर्मः अज्ञानाद्देशनेपूर्णैबाल्क्रियान्ड्रतमेवनु ष्टतानाहःकोटसाक्ष्येप्रोत्तान्दण्डान्मनीषिभिः धर्माग्यायभिचारार्थमधर्मिनियमायच ॥१२२॥ कौटसाध्यंतुकुर्वाणाम्बीन्वणीन्धार्मिकोनृपः प्रवासयद्ण्डियत्वाबाद्यणन्तुविवासयेत् ॥४२३॥ दशस्थानानिदण्उस्यमनुःस्वायम्भुवो व्वतीत त्रिषुवर्णेषुयानिस्युर्सतोबाद्यणोवजेत् ॥१२४॥

१७६ अष्टमो श्यायः

उपस्थमुद रं जिह्नाहस्तीपादी वपंचमम् वस्नीसावकर्णीवधनन्देहस्तथेवच ॥१२५॥ अनुबन्धम्परिज्ञायदेशकालीवतत्वतः सारापराधीचालोक्यदण्डंदण्ड्येषुपानयेन् ॥१२६॥ अधर्म्मदण्डनंलोकेयशोप्नंकीर्तिनाशनम् । अस्वर्यंचपरत्रापितम्मातत्परिवर्ज्ञयेत् अद्ण्ड्यानद्ण्डयनाजाद्ण्ड्यां**रे**वाच्यद्ण्डयन् अयशोमहदाप्नोतिनरकंचैवगन्छति ॥१२६॥ वाग्दण्डम्प्रथमंकुर्याद्विग्दण्डन्तदनन्तरम् तृतीयन्धनदण्डन्तुवधदण्डमतः पर्म् ॥१२९॥ बधेनापियदात्वेनान्नियहीतुन्नशक्त्यात् तदेपुमर्वमप्येनत्प्रयुंजीतचनुष्टयम् ॥१३०॥ लोकमंथवहारार्घयाः मंज्ञाः प्रधिताभवि ताम्ररूपमुवर्णानान्ताःप्रवस्याम्यशेषतः ทุงองท जालान्तर्गतेभानौयत्मृह्मन्दृश्यतेर्जः प्रथमन्तत्प्रमाणानात्रसरेणुम्प्रचक्षते ॥१३२॥ त्रमरेणवो श्रीविज्ञेयालिक्षेकापरिमाणतः नाराजसर्वपस्तिचस्तेत्रयोगौरसर्वपः

सर्पपाःषद्भयवोमध्यस्त्रियवन्त्वेककृष्णलम् पंचकृष्णलकोमाषम्तेमुवर्णम्तुषोउश ॥१३४॥ पलंमवणीयत्वारः पलानिधरणन्दश देकृष्णलेसमधृतेविज्ञेयोरीप्यमाषकः ทาธุงท नेयोउशस्यादरणम्पुराण**येव**राजतः कार्पापणस्तुविद्येयस्ताम्रिकःकार्पिकःपणः ทจอย์ท **धरणानिद्**शज्ञेयःशनमानम्नुराजनः चनुःमोवर्णिकोनिष्कोविज्ञेयम्तुप्रमाणतः MEEPIT पणानान्द्रशतेसार्द्वेप्रथमःसाह्मःस्मृतः मध्यमः पंचिवातेयः सहस्रन्त्येषचीत्रमः พระพ रुणेद्येप्रतिज्ञातेपंचकंशनमहीत अपद्ववेतद्विगुणन्तन्मनोर्नुशासनम् ทจระท विमिष्ठविहिनावृद्धिमुजेदिनविवर्दिनीम् अशीतिभागंगृह्णीयान्मासादार्दुषिकःशते **ग** १४० म दिवंशतंवागृह्णीयात्सतान्धर्ममनुस्मर्न दिवंशतंहिगृह्णानोनभवत्यर्थिकित्विषी 1198911 **डिकंत्रिकंचनुष्कंचपंचकंचशनंसमम्** मासस्यवृद्धिंगृह्णीयाद्यणीनामनुपूर्वशः

MARAM

१६० अष्टमोन्ध्यायः

नत्वेवाधीसोपकारेकीसीदीवृद्धिमाप्नुयान् १ नचाधेःकालसंरोधान्निसर्गोनस्तनविक्रयः ॥१४३॥ नभोत्तयोवलादाधिर्भं जानोवृडिमुत्सृ जेत् मृत्येनतोषयेचैनमाधिस्तेनोन्यथाभवेत् ngggn आधियोपनिधियोभीनकालात्ययमर्हतः अवहार्योभवेतान्तौदीर्घकालमवस्थितौ ॥१४५॥ मर्म्पात्याभु ज्यमानानिननश्यन्तिकदाचन धेनुरष्ट्रोवहन्नश्वोयबद्भ्यःप्रयुज्यने ॥१४६॥ यत्विं चिद्रशवषीणिसन्निधौप्रेसतेधनी भुज्यमानम्परेस्तृष्णीन्नसत्त्वस्महित ॥१४७॥ अजउमेद पोगण्डोविषयेचास्यभुज्यते । भग्नन्तद्भवहारेणभोतातद्भयमहीत ॥१४६॥ आधिःसीमावालधनंनिक्षेपोपनिधिःस्वियः राजम्बंत्रोत्रियम्बंचनभोगेनप्रणश्यति ॥१४९॥ यः स्वामिना ननुशातमाधिम्भंते विवसणः तेनाईवृदिमें तियातस्यभोगस्य निष्कृतिः 719407 कुमीदवृद्धिर्देशुण्यंनात्येतिसकृदाहता । धान्येसदेलवेवासेनातिकामतिपंचताम

कृतानुसाराद्धिकायतिरिक्तानसिभ्यति कुसीद् पथमाहुस्तम्यं वक्तंशतमहीति ॥१४२॥ नातिमं।वत्सरींवृद्धिन्नचा दृष्टाम्पुनही्त् चक्रवृद्धिःकालवृद्धिःकारिताकायिकाच्या ज्ञणन्दानुमशकोयःकर्नुमिच्छेत्पुनःकियाम् सदत्वानिर्जितावृज्ञिंकरणम्परिवर्नियेत् ॥१५४॥ अदर्शयित्वातत्रेवहिर्ण्यम्पर्वित्वेत् यायतीसम्भवेइ जिस्तावतीन्द्रातुमहीति ॥ १५५॥ चक्रवृद्धिंसमारुद्धोदेशकालयवस्थितः अतिकामन्देशकालीनतरालमवाप्नुयान्। -समुद्रयानकुशलादेशकालार्थद्रशिनः **स्थापयन्तिनुयावृद्धिंसातत्राधिगमम्प्रति** 119491 योयस्यप्रतिभूस्तिष्ठेइर्शनायेहमानवः अद्र्ययन्सतन्तस्यप्रयन्द्वेत्स्वधनारणम् ॥१५६॥ प्रातिभावंवृषादानमासिकंसीरिकंचयत् दण्उनुत्कावशेषंचनपुत्रोदातुमहीति ॥१५९॥ दर्शनप्रातिभागेतुविधिःस्यात्पूर्वजोदितः दानप्रतिभुविप्रेतेदाबादानपिदापवेत् ॥१६०॥

१६२ अष्टमोन्ध्यायः

अदातरि पुनदी**ला वि**शातप्रकृतावृष्य पबात्प्रतिभुविप्रेतेपरीमोत्केनहेतुना ॥१६१॥ निरादिष्टधन्येतुप्रतिभूःस्यादलन्धनः ा स्वधनादेवतद्द्यान्निरादिष्टइतिस्थितिः ॥१६२॥ मत्रोन्मतात्रीध्यधीनैबीलेनस्यविरेणवा असम्बद्धकृतस्वयंबहारोनासध्यति ॥१६३॥ सत्यानभाषाभवतियद्यपिस्यात्प्रतिष्ठिता वहिबेद्राथतेधर्माग्नियताद्यावहारिकात् ทระิชท योगाधमनविक्रीतंयोगदानप्रतियहम् यत्रवान्युपिम्पश्येत्रत्सर्वविनिवर्तयेत् यहीतायदिनष्टःस्यात्कुटुम्बार्धेकृतोययः दातगम्बान्धवेस्तत्स्यात्प्रविभक्तेरिपस्वतः ॥१६६॥ कुदुम्बार्थे ध्यधीनो धियवहारं यमावरेत म्बदेशेवाविदेशेवातं ज्यायान्नविचालयेत ॥१६७॥ **ब**लाइनम्बलाइनम्बलाद्यद्वापिलेखितम् सर्वान्बलकृतानधानकृतान्मनुरत्रवीत् ॥१६७॥ त्रयः परार्थेक्किरयन्तिसाक्षिणः प्रतिभृःकुलम् । चत्वारम्तूपचीयन्तेविप्रआढवोवणिङ्नृपः ॥१६९॥

अनादेयन्नाद्दीतपरिसीणो-पिपार्थिवः नचादेयंसमृद्योग्पिमृह्ममप्यर्थमृत्मृजेत् ॥१७०॥ अनादेयस्यचादानादादेयस्यचवर्जनात् । दोर्बल्यंख्याप्यतेराज्ञः सप्रेत्येहचनस्यति ॥१७१॥ स्वादानादणींसमगीदुर्बलाना वर्षणात् । बलंगं जायते राज्ञःसप्रेत्येहचवर्डते ॥५७२॥ तामाधमद्वस्वामीस्वयंहित्वाप्रियाप्रिये । वर्नेनयाम्ययावृन्याजितक्रोधोजिनेन्द्रयः ॥१७३॥ यस्त्वधर्मेणकायीणिमोहात्कुयीन्नराधिपः 1 अचिरात्रन्दरात्मानंवशेक्वन्तिशत्रवः ॥१७४॥ कामक्रोधीतुसंयम्ययो श्वीन्धर्मेणपश्यति ा प्रजास्तमनुषर्वन्तेसमुद्रमिवसिन्धवः ॥१७५॥ यःमाधयन्तं इन्देनवेदयेदनिकंन्पे १ सराज्ञातचतुर्भागन्दाप्यस्तस्यचतबनम् ॥१७६॥ कम्मेणा-पिसमंकुयीउनिकायाधमणिकः समोन्वकृष्टजातिस्नुद्द्यान्त्रेयास्तृतन्त्रनैः ॥१७७॥ अनेनविधिनाराजाभिषोविवदतान्नुणाम् १ मासिप्रत्ययसिङानिकायीणिसमतान्नयेत् ॥१७६॥

अष्टमो श्यायः

9 68

कुलजेवृत्तसम्पन्नेधर्मज्ञेसत्यवादिनि । महापक्षेधनिन्यार्थेनिक्षेपन्निक्षिपेइधः ॥१७१॥ योयषानिक्षिपेउस्तेयमर्थयस्यमानवः मतथेवयहीतयोयबादायस्तवायहः ११६०१ योनिक्षेपंयाचमानोनिक्षेप्तर्नप्रयक्ति । सयाचःप्राद्भिवाकेनतन्निःसेन्तुरमन्निधौ ॥१८१॥ साध्यभावेप्रणिधिभिवयोद्धपसमन्वितेः अपदेशेवसंन्यस्वहिर्ण्यन्तस्यतन्वतः ॥१६२॥ सयदिप्रतिपद्येतयथान्यस्तंयथाकृतम् । नतत्रविद्यतेकिंविद्यत्परैरभियुज्यने ॥१६३॥ तेषान्नद्द्याद्यदिनुत्ति दिर्ण्यंयथाविधि अभेनिगृसदाप्यःस्यादितिधर्मस्य**धार**णा **1196811** निक्षेपोपनिधीनित्यंनदेयौप्रत्यनन्तरे नश्यतोविनिपातेताविनपातेत्वनाशिनी ทๆ ยนท म्वयमेवनुयोद द्यानमृतस्यप्रत्यनन्तरे नसराज्ञानियोक्तबोमनिक्षेप्नुबवन्धुभिः ॥१५६॥ अन्छलेनेव **वान्यिन्छे**त्रमर्थम्प्रीतिपूर्वकम् विवार्यतस्यवादृतंसाम्नैवपरिसाधयेत् ॥१६७॥

निक्षेपेष्वेयुसर्वेषुविधिःस्यात्परिसाधने । समुद्रेनाप्नुयात्किंचिद्यदितस्मान्नसंहरेत् ॥१८८॥ चौरैर्हतं जलेनो दमिननारम्धमेववा । नदद्याद्यदिनस्मात्सनसंहरतिकिंचन ॥१६९॥ निशेपस्यापहर्नीरमनिशेष्तारमेवच । सर्वेर पायेरन्विन्छेन्छपष्टे बेववैदिकैः ॥१९०॥ योनिक्षेपन्नार्ययतियबानिक्षिप्ययाचते । तावुभीचौर्यन्कास्योदाप्योवातसमन्द्रमम् ॥१९१॥ निक्षेपस्थापहर्नारन्तसमन्दापयेद्मम् ा तथोपनिधिहतीरमविशेषेणपार्थिवः ॥१९२॥ उपधाभिषयःकषितपर्द्रबंहरेन्नरः ा मसहायःसहन्तबःप्रकाशंविविधेवधेः ॥१९३॥ निक्षेपोयःकृतोयेनयावां बकुलसन्निधी ा तावानेवसविशेयोविश्वनदण्डमहीत ॥१९४॥ मिथोदाय:कृतोयेनगृहीतोमिथएववा मिष्यप्रदातबोयधादायस्तधायहः १११५॥ निशिपास्यधनस्येवस्प्रीत्योपनिहितस्यच । राजाविनिर्णयंकुबीदिशण्यन्यासधारिणम् ॥१९६॥

१६६ अष्टमोश्यायः

विक्रीणीतेपरस्यस्वयो स्वामीस्वाम्यसम्मतः नतन्नयेतसास्यन्तुस्तेनमस्तेनमानिनम् अवहाय्योभवे बेवसान्वयः षट्शतन्दमम् निरन्वयोन्नपसरःप्राप्तःस्याचीरिकत्विषम् ॥१९६॥ अस्वामिनाकृतोयस्तुदायोविज्ञयष्टववा अकृतः मतुविज्ञेयोयवहारेयथास्थितिः ॥१९९॥ सम्भोगोद्धयतेयत्रनद्धयेतागमःकृचित् आगमःकार्णन्तत्रनसम्भोगद्रतिस्थितिः naoan विक्रयाद्योधनंकिं चिह्नीयात्कुलमन्निधौ क्रयेणसवियुदंहिन्यायतोलभनेधनम् ॥२०५॥ अथमृलमनाहार्य्यम्प्रकाशक्रयशोधितः अदण्ड्योमुचनेराज्ञानाष्टिकोलभनेधनम् ॥२०२॥ नान्यद्न्येनमंमृष्ठरू पंविज्ञयमहीत नवामारंनवन्यनन्नद्रेनितरोहितम् अन्यांचेइर्शयित्वा न्यावोदुः ऋन्याप्रदीयने उभेतेरकानुत्केनयहेदित्यव्यान्मनुः ॥२०४॥ नोन्मतायानकुष्ठिन्यानवयास्पृष्टमेशूना पूर्वदोषानभिख्याप्यप्रदातादण्डमहित ॥२०४॥

कत्विग्यदिवृतोयक्षेत्वकर्मपरिहापयेत् तस्यकम्मीनुरूपेणदेयांन्यःसहकर्तृभिः ॥२०६॥ दक्षिणामुचद्त्रामुस्वकम्मीपरिहापयन क्तनमेवलभेताशमन्येनैवचकार्येत् ॥२०७॥ यस्मिनकर्मणियास्तुस्युरुत्ताः प्रत्यंगद्क्षिणाः मरवताआद्दीतभजेरन्मर्वरववा रथंहरेतचाध्वर्य्युर्बद्याधानेचवाजिनम होतावा-पिहरेद्न्वमुद्राताचाप्यनः ऋये nacen मर्वेषामर्जिनोमुख्यास्तद्र्जेनार्जिनोन्परे तृतीयिनस्तृतीयंशावतुर्धाशावपादिनः ॥२५०॥ सम्भ्रयस्यानिकमीणिक्वीद्विरिहमानवैः अनेनविधियोगेनकर्त्रियांशप्रकल्पना ॥२९१॥ **धर्मार्थयेनद्**त्रंस्यात्कस्मैचिद्याचनेधनम् पश्चात्रनतथानस्यान्नदेयन्तस्यनद्रवेत् negen यदिसंसाधयेनतुद्धां होभेनवापुनः राज्ञादाप्यःमुवर्णस्यात्रस्यस्तेयस्यनिष्कृतिः ॥२१३॥ दत्रस्येपोदिताधर्म्यायद्यावदनपत्रिया अत् उर्जेम्प्रवस्थाभिवेतनस्थानपिक्रयाम् ॥२१४॥

१६६ अष्टमोश्यायः

भृतोनार्नोनकुरीखोदपीत्कर्भयथोदितम् सदण्यःकृष्णलान्यष्टीनदेयंचास्यवेतनम् ॥२९५॥ आर्तम्तुकुयीत्मुस्थःसन्यथाभाषितमादितः । सदीर्घस्यापिकालस्यतसभेनेववेतनम् ॥२१६॥ यथोत्तमार्तः मुख्योवायस्तत्कर्मनका र्येत् नतस्यवेतनन्देयमल्पोनस्यापिकर्मणः ॥२१७॥ एषधर्मों खिलेनो तोवेतनादानकर्मणः अतु द्वीम्प्रवश्यामिधर्मं समयभेदिनाम् योगामदेशमंघानाकृत्वामत्येनमंविद्म् विसंवदेन्नरोलोभातंराष्ट्रादिप्रवासयेत् ॥२१९॥ निग्यदापयेवेनंसमययभिचारिणम् । वतः स्वर्णान्षिष्याञ्छतमानं वराजनम् ॥२२०॥ ष्टतर्ण्डविधिंकुर्योद्वार्भिकःपृथिवीपितः यामजातिसमूहेषुसमययभिचारिणाम् ॥२२१॥ कीत्वाविक्रीयवाकिं चिद्यस्येहानुशयोभवेत् सोन्तर्याहानद्रयन्द्द्याचेवाद्दीतच ॥२२२॥ परेणनुद्शाहस्यनद्द्यान्नापिदापयेन । आदरानोदरचेवरासादण्यः शतानिषद् ॥२२३॥

यस्तुदोषवतींकन्यामनाख्यायप्रयन्कृति तस्यकुर्यान्नृपोदण्उंस्ययंषणवितम्पणान् ॥२२४॥ अकन्येतितुयःकन्याम्ब्र्याद्वेषेणमानवः मशतम्प्राप्नुयाद्ण्डन्तस्यादोषमदर्शयन् ॥२२५॥ पाणियहणिकामंत्राःकन्याम्वेवप्रतिष्ठिताः नाकन्यामुक्चिन्नृणांनुप्तधर्मिक्रयाहिताः ॥२२६॥ पाणियहणिकामंत्रानियनन्दारलक्षणम् नेषान्निष्ठातुविज्ञेयाविद्वद्भिःसप्तमेपदे ॥२२७॥ यस्मिन्यस्मिनकृतेकार्व्ययस्येहानुशयोभवेत् तमनेनविधानेनधर्म्येपिष्टनिवेशयेत् पगुषुम्वामिनाचैवपालानाच्यतिक्रमे विवादं सम्प्रवस्थामियथावजर्म्मतत्वतः ॥२२९॥ दिवावन्त्रथतापालेरात्रोस्वामिनितृहह योगक्षेमे न्यथाचेनुपालोवत्तवतामियात् ॥२३०॥ गोपः सीरभृतोयम्तु सदुबा इशतोवराम् गोम्बाम्यनुमतेभृत्यःसास्यात्पाले भृतेभृतिः ग्रन्ज १ ग नष्टंविनष्टंकृमिभिः स्वहतंविषमेमृतम् हीनम्पुरुषकारेणप्रद्धात्पालस्वतु ॥२३२॥

अष्टमो श्यायः

विपुचतुदृतंचोरेर्नपालोदातुमर्हति । यदिदेशेचकालेचस्यामिनःस्वस्यशंप्रति ॥२३३॥ कर्णोंचम्भेचबालांबबस्तिंस्नायुंचरोचनाम् पनुषुस्वामिनान्द्बान्मृतेष्वंगानिद्र्ययेत् ॥२३४॥ अजाविकेतुसंर्द्धेवृकैःपालेत्वनायति । याम्प्रसद्भवकोहन्यात्पालेतत्किल्विषम्भवेत ॥२३५॥ तामावेदवर् दानावरन्तीनाम्मिथोवने यामुत्लुत्यवृकोहन्यान्नपालस्तत्रकित्यिषी ॥२३६॥ धनुःशतम्परीहारोयामस्यस्यात्समन्ततः शम्यापातात्वयोवा-पित्रिगुणोनगरस्यतु ॥२३७॥ तत्रापरिवृतन्धान्यंविहिंस्यः पश्वोयदि नतत्रप्रणयेद्ण्उन्नृपतिःपनुरक्षिणाम् ॥२३४॥ वृतिन्तत्रप्रकुर्वीतयामुष्ट्रोनविलोक्येत् । हिद्रंचवार्येत्सर्वैश्वशृक्षरमुखानुगम ॥२३९॥ पथिक्षेत्रेपरिवृतेयामान्तीयेश्ववापुनः सपालः शतदण्डाहें विपालानवा रयेत्पश्रून गर४०॥ क्षेत्रेष्वन्येषुतुपमुःसपादम्पणमहित सर्वत्रतुसदोदेयःक्षेत्रिकस्येतिधारणा ॥२४१॥

अनिर्देशाहांगांमृतावृषान्देवपमूंस्तथा मपालान्वाविपालान्वानदण्ड्यान्मनुर्ववीत् ॥२४२॥ क्षेत्रिकस्यात्ययेदण्डोभागा**द्**श्रगुणोभवेत् नतोर्न्डदण्डोभृत्यानामज्ञानात्सेत्रिकस्यतु ॥२४३॥ **एतदिधानमातिष्ठेडार्मिकःपृश्चिवीपतिः** स्वामिनाचपम्नाचपालानाचयतिकमे ॥२४४॥ सीमाम्प्रतिसमुत्पन्नेविवादेयामयोईयोः उयैदेमासिनयेत्सीमामुप्रकाशेषुसेतुषु ॥२४५॥ मीमावृक्षां बकुर्वीतन्ययोधात्वत्यकिं नुकान् शात्मलीन्सालनालांबसीरिणबैयपादपान् ॥२४६॥ गुल्मान्वेणूं विविधाञ्चमीवलीस्थलानिव शरान्तुः अवगुल्मां बतथासीमाननस्यति พระเท तउागान्युद्पानानिषायः प्रस्ववणानिचः । मीमासन्धिषुकार्य्याणिदेवतायतनानिच ॥२४६॥ उपन्छन्नानिचान्यानिसीमालिंगानिकार्येत् सीमाज्ञानेनृणावीस्यनित्यंलोकेविपर्ययम् अश्मनो-स्थीनिगोवालांसनुषान्भस्मकपालिकाः करीषमिष्टकांगाराञ्छकीराबालुकास्तबा ॥२५०॥

१९२ जष्टमो ध्यायः

यानिचेवम्प्रकाराणिकालाइमिनभक्षयेत् । तानिसन्धिषुसीमायामप्रकाशानिकारयेत् ॥२५९॥ **हतेिलीनेयेत्सामाराजाविवद्मानयोः** पूर्वभुत्र्याचमततमुद्वस्यागमेनच ॥२५२॥ यदिसंशयएवस्यात्निंगानामपिद्रशेने साक्षिप्रत्ययष्टवस्यान्सीमावादविनिर्णयः mayan माभीयवाकुलानाचसभक्षेमीम्निसाक्षिणः प्रष्टयाःसीमलिंगानितयोशैवविवादिनोः ॥२५४॥ तेपृष्टास्तुयथात्र्युःसमस्ताःसीम्निनिबयम् निबधीयात्रथासीमांसर्वीस्तांबैवनामतः गन्पपग शिरोभिस्तेगृहीत्वोवींस्विग्वणोर्ज्ञवासमः मुकृतें:शापिताःस्वें:स्वेनीयेयुस्तेसमंजसम् गन्पहण यथोनेननयन्तस्तेपूयन्तेमत्यमाक्षिणः विपरीतंनयन्तस्तुदाप्याः स्युर्दिशतन्दमम ॥२५७॥ मास्यभावेतुचत्वारोयामाः सामन्तवासिनः सीमाविनिर्णयंकुर्युःप्रयताराजसन्निधी ॥२५६॥ सामन्तानामभावेतुमौलानांसीम्निसाक्षिणाम् इमानप्यनुयुंजीतपुर्धान्वनगोचरान् ॥२५९॥

याधाञ्हाकुनिकागोपान्कैवर्तान्मृलखानकान् यालयाहानुंच्छवृतीनन्यां वनचारिणः nakon नेपृष्टास्तुयथात्र्यःसीमासन्धिषुलक्षणम् तत्रथास्थापयेद्राजाधर्मेणयामयोईयोः **ग**न्द्रग क्षेत्रकृपनउागानामारामस्यगृहस्यच मामन्तप्रत्ययोज्ञेयःसीमासेतुविनिर्णयः ॥२६२॥ मामन्ताबेन्मृषात्रृयुःमेतीयिवद्तान्नृणाम् सर्वे पृथकपृथय्दण्ड्या राज्ञामध्यमसाहसम् ทุจย์อท गृहन्तरागमारामंक्षेत्रंवाभीपयाहरन् शतानिपंचदण्ड्यःस्याद्ञानाद्विशतोद्भः **ग**२६४१ मीमायामविषसायांस्वयं राजैवधर्मवित् प्रदिशोदूमिमेनेषामुपकारादितिस्थितिः ॥२६५॥ एषो खिलेनाभिहितोधर्मः सीमाविनिणीये अत उर्दुम्प्रवस्थामिवाक्पार चिविनर्णयम् **ग**२६६७ शतम्त्रासणमाकुश्यक्षत्रियोदण्उमहित वैश्यो प्यर्वशतंडेवा शूद्रस्तुवधमहिति ॥२६७॥ पंचाशङ्कासणोदण्ड्यः सत्रियस्याभिशंसने वैष्येम्यादर्जपंचाशक्त्रेडादशकोदमः **ग२६**६॥

समवर्णेडिजातीनान्डाद्शैवयतिक्रमे

वादेष्ववचनीयेषुतदेवदिगुणम्भवेत् ॥२६९॥

एकजातिर्द्विजातींम्नुवाचादारणयासिपन् ।

जिद्वायाःप्राप्नुयान्हेदंजधन्यप्रभवोहिसः ॥२५०॥

नामजातियहन्त्वेषामभिद्रोहेणकुर्वतः ।

निक्षेप्योन्योमयःशंकुउर्वलन्नास्येदशांगुलः ॥२७१॥

धर्मोपदेशन्द र्पेणविप्राणामस्यकुर्वतः ।

तप्तमामेचयेनैलंवक्रेत्रोत्रेचपार्थिवः ॥२७२॥

त्रुतन्देशंचजानिंचकर्मशारीर्मेवच ।

वितथेन ब्रुवन्द्पी द्यायः स्याद्विशतन्द्रमम् ॥२७३॥

काणंवा श्यथवाखं जमन्यंवा । पितथाविधम् ।

तथ्येनापित्रुवनदायोदण्डंकाषीपणावरम् ॥२५४॥

मातरम्पितरं जायाम्भातरन्तनयंगुरम् ।

आसार्यञ्कतन्दाप्यःपन्थानंचादददुरोः ॥२७५॥

बाद्यणक्षत्रियाभ्यान्तुदण्डःकार्योविजानता ।

बासणेसाहसःपूर्वःसत्रियत्वेवमध्यमः ॥२७६॥

विट्मूद्रयोरेवमेवस्वजातिम्प्रतितत्वतः ।

रपद्ण्डविधिःप्रोत्नोवाक्पाम्यस्यतत्वतः अतु कृष्यवस्यामिदण्उपार्थिनर्णयम् ॥२७৮॥ येनकेनचिदंगेनहिंस्याचेच्छेष्ठमन्त्यजः क्रेत्रयन्ततदेवास्यतन्मनोरनुशासनम् ॥२७९॥ पाणिमुद्यम्यदण्डंवापाणिच्छेदनमहीति पादेनप्रहरनकोपात्पादच्छेदनमहीत ॥२६०॥ महासनमभिष्रेप्मुरत्कृष्टस्यापकृष्टजः । कट्यांकृतांकोनिवीस्यःस्पिचंवास्यावकर्तयेन ॥२६१॥ अवनिष्रीवनोद्धी द्वावोष्ठी हेदयेन्तृपः अवमूत्रयतोमेद्रमवशर्द्वयतोगुदम् ॥२६२॥ केशेषुगृह्नतोहम्तीहेदयेदविचारयन् पादयोद्दीतिकायांचमीवायांवृषणेषुच ॥२६३॥ त्यग्भेदकःशतन्दण्उघोलोहितस्यचदर्शकः मासभेनानुषणिष्कान्प्रवास्यस्त्वस्थिभेद्कः neten वनस्पतीनांसर्वेषामुपभौगोयथायथा तथातथादमःकारयोहिं सायामितिधारणा natun मनुषाणाम्पमृनाचदुःखायप्रहृतेसति यथायथामहर्ःखन्द्ण्डंकुर्य्यानथातथा ॥२५६॥

१९६ अष्टमोर्य्यायः

अंगावपीउनायांचव्रणशोणितयोस्तथा १ ममुत्यानययन्दाप्यःसर्वदण्डमथापिवा ॥२६७॥ द्रवाणिहिंस्याद्योयस्यज्ञानतो न्ज्ञानतो - पिवा सतस्योत्पादयेनुष्टिराज्ञोदद्याचतत्समम् ॥२६६॥ वर्मवार्मिकभाण्डेषुकाष्ठलोष्टमयेषुच मृत्यारपंचगुणोदण्उःपुष्पमूलफलेषुच ॥२৮९॥ यानस्य वैवयातु श्यानस्वामिन एयव दशातिवर्तनान्याहःशेषेदण्डोविधीयते ॥२९०॥ **क्निनास्येभग्नयुगेतिर्ध्यक्**प्रतिमुखागते अक्षमंगेचयानस्यचक्रमंगेनचैवच ॥२९१॥ **बेदनेचैवयंत्राणायोक्तरभ्योस्त्रयेवच** आजन्देचाप्यपैहीतिनदण्डम्मनुर्वात् ॥२६२॥ यत्रापवर्ततेयुग्भंवैगुण्यात्प्राजकस्यनु तत्रस्वामीभवेद्ण उचोहिंसायान्दिशतन्द्मम neesn प्राजक्षेद्रवेदानःप्राजकोदण्उमहित युग्यस्थाःप्राजके नाप्तेसर्वेदण्ड्याःशतंशतम् ॥२९४॥ सचेतुपथिसंर दःपशुभिवीर्थेनवा प्रमापयेत्प्राणभृतस्तत्रदण्डो विचारितः ॥२९५॥

मनुषमारणेक्षिप्तं चौरवत्किस्विषम्भवेत् प्राणभृत्मुमहत्त्वर्जंगोगजोष्ट्रहयादिषु ॥२९६॥ सुद्रकाणाम्पनृनान्तुहिंसायान्द्रिशतोद्मः पंचाशनुभवेइण्डःमुभेषुम्गपक्षिषु ॥२९७॥ गर्दभाजाविकानान्तुदण्उःस्यात्पंचमाधिकः । माषकान्तुभवेद्ण्डः स्वयूक्रनिपातने ॥२९६॥ भार्यापुत्रबदासबशियोभाताचसोदरः प्राप्तापराधास्ताड्याःस्यूर्ज्वावेणुदलेनवा ॥२९९॥ प्रतानुशर्गरस्थनोतमागेकयंचन अतोन्यथानुप्रहर्न्प्राप्तःस्याचीर्कित्विषम् ॥३००॥ एयो खिलेनाभिहितोदण्उपार यनिर्णयः स्तेनस्यातःप्रवश्यामिविधिन्दण्डविनिर्णये ॥३०५॥ परमंयत्नमातिष्ठेतस्तेनानान्निमहेनृषः स्तेनानान्नियहादस्ययशोराष्ट्रंचवर्डने ॥३०२॥ अभयस्यहियोदानासपूज्यःसततन्नृपः सत्रंहिवर्जतेनस्यसदैवाभयदक्षिणम् ॥३०३॥ सर्वतोधर्मषद्भागोराज्ञोभवति रक्षतः अधमीद पिषड्भागोभवत्यस्य सरक्षतः ॥३०४॥

१२६ अष्टमोत्यायः

यद्भीनेयद्यजनेयद्दानियद्वीति तस्यषड्भागभायाजासम्यग्भवतिरक्षणात् ॥३०५॥ रसन्धर्मेणभूतानिराजाबध्यांबद्यातयन् । यजनेन्हरहर्यशैःमहस्वशनद्शिणैः ॥३०६॥ यो र सन्बलिमाद तेक रं मुल्कं चपार्षिव: प्रतिभागंचदण्डंचससद्योनर्कांवजेत् अरक्षितारं राजानम्बलिषद्भागहारिणम् तमाहः सर्वलोकस्यसमयमलहार्कम् ॥३० ६॥ अनपेक्षितमर्थ्यादं नास्तिकंविप्रलुम्पकम् अर्धितारमतारंनृपंविद्याद्धोगतिम् ॥३०९॥ अधार्मिकंत्रिभिन्यीयैनिगृह्णीयात्प्रयत्नतः निरोधनेनबन्धेनविविधेनबधेनच ॥३१०॥ नियहेणहिपापानां साधुनां संयहेणच 1 दिजातयद्वेज्याभिःपृयन्तेसततंनृपाः **शन्तरम्प्रभूणानित्यंशिपताकार्यिणान्नुणाम्** बालवृद्धातुराणांचकुर्वताहितमात्मनः ॥३१२॥ यः शिप्तोमर्षयत्यार्नेस्तेनस्वर्गेमहीयते ा यस्त्रेष्वर्धान्नक्षमतेनरकन्तेनगच्छति ॥३१३॥

राजास्तेनेनगन्तयोमुक्तकेरोनधावता १ आवक्षाणेनततस्तेयमेवंकर्मास्मिशाधिमाम् ॥३१४॥ म्कन्धेनादायमुसलंलगुउंवा । पिखादिरम् शक्तिंचोभयतम्नीक्ष्णामायसन्दण्डमेववा ॥३१५॥ शामनादाचिमोक्षादास्तेन:स्तेयादिमुचते अशासित्वानुतंराजास्तेनस्याप्नोतिकित्विषम् ॥३१६॥ अन्नादेभूणहामार्ष्टिपत्यौभार्थ्यान्पचारिणी गुरोशिषयगाज्ययस्तेनोराजनिकित्विषम् ॥३१७॥ राजनिर्दृतदण्डास्तुकृत्वापापानिमानवाः निर्मलाः स्वर्गमायान्तिमन्तः मुकृतिनोयथा nsqtn यम्नुरज्ञुंपटंकूपाढरेकिन्द्याचयःप्रपाम् । मदण्डम्प्राप्नुयान्माषन्तचनस्मिन्समाहरेत् ॥३१९॥ धान्यन्दशभ्यःकुम्भेभ्योहरतोभ्यधिकम्बधः शेषे-प्येकादशगुणन्दाप्यस्तस्यचतद्वनम् ॥३२०॥ तथाधरिममेयानांशतादभ्यधिकेवधः मुवर्णर्जनादीनामुत्रमानाचवाससाम् ॥३२१॥ पंचाशतस्त्यभ्यधिवेहस्तकेदनमिषते । शेषेत्वेकादशगुणम्मृत्यादण्डम्प्रकल्पयेत् ॥३२२॥

२०० अष्टमोस्यायः

पुरुषाणांकुलीनानानारीणाचिवशेषतः मुख्यानाचेवरत्नानाहरणेबधमहीति ॥३२३॥ महापन्नाहरणेशस्त्राणामी वधस्यच कालमामाद्यकार्य्यंचदण्डराजाप्रकल्पयेत् ॥३२४॥ गोषुत्राक्षणसंस्थासुकूरिकाया बभेदने पन्नांहरणेचैवसद्यःकारयीं-ईपादिकः ॥३२५॥ मूत्र**कापीमकिण्वानांगोमयस्य**गुउस्यच द्भःसीरस्यतक्रस्यपानीयस्यतृणस्यच ॥३२६॥ वेणुवैदलभाण्डानालवणानान्तथेवच मृन्मयानाचहर्णेमृदोभस्मन्दवच ॥३२७॥ मत्यानाम्पक्षिणाचैवतैलस्यचपृतस्यच मांसस्यमधुनवैवयद्यान्यत्पमुसम्भवम ॥३२६॥ अन्येषां वैवमादीनाम्मद्यानामोदनस्य व पकान्नानाचसर्वेषान्तन्यूल्याद्विगुणोद्मः ॥३२०॥ **फ्र**पेषुहरितेधान्येगुत्मवस्थानगेषुच अन्येष्वपरिपूतेषुदण्यःस्यात्पंचकृष्णलः nesen परिप्तेषुधान्येषुशाकमूलफलेषुच निरन्वयेशतन्दण्डःसान्वयेर्न्धशतन्दमः ॥३३१॥

स्यात्साहमन्त्यन्वयवन्प्रमभंकर्मयनकृतम् निरन्ययम्भवेत्म्तेयंहृत्वाःपययनेचयत् ॥३३२॥ यस्त्वेतान्युपकुप्तानिद्रबाणिस्तेनयेन्तरः तमाद्यन्दण्उयेद्राजायबाग्निचोर्ये दृहात กอออก येनयेनयथा-द्वेनस्तेनोनृषुविचेष्टते नत्रदेवहरेत्रम्यप्रत्यादेशायपार्थिवः ทรระท पिताचार्यः मुहन्माताभार्य्यापुत्रः पुरोहितः नादण्उयोनामराज्ञो/स्तियःस्वधर्भेनतिष्ठति ॥३३५॥ कार्षाणणभवेदण्ड्योयत्रान्यःप्राकृतोजनः तत्रराजाभवेदण्ड्यःसहम्वमितिधारणा ทอธุรุท अप्रापाद्यन्तु गृद्रस्याने येभव निकित्विषम् षोउगैवनुवेश्यस्यदात्रिंशन्सत्रियस्यच ทอธุธท बाद्यणस्यचतुःषष्टिःपूर्णवारिपशतम्भवेत् **इि**गुणावाचतुःपष्टिस्तद्दोषगुणविदिसः nesta वानस्पत्यम्मूलफलन्दार्वरन्यर्थन्त्रथेवच नृणंचगोभ्योयासार्थमस्तेयम्मन् र व्रवीन् nssen यो-दनादायिनोहस्तािक्षपेतबाह्मणोधनम् याजनाध्यापनेनापियषास्तेनस्तष्टेवसः nesen

दिजो-ध्वगः सीणवृतिदीविश्रदेचमूलके आददानःपरक्षेत्रान्नदण्उन्दातुमर्हति ॥३४१॥ असन्धितानां सन्ध्यातासन्धितानां चमोसकः दासाम्बर्षहर्ताचप्राप्तः स्याचीर कित्विषम् ॥३४२॥ अनेनविधिनाराजाक्वीणः स्तेननियहम् यशो-स्मिन्प्राप्नुयालोकेप्रेत्यचानुत्रमंसुखम् ॥३४३॥ **टेन्द्रं**स्थानमभिप्रेष्मुर्यश्रमाक्षयमययम् नोपेक्षेतक्षणमिपराजासाहिसकन्नर्म ॥३४४॥ वाग्दुष्टात्रस्कराचैवदण्डेनेवचहिंसतः साहसस्यनरःकतीविज्ञेयःपापकृतमः ॥३४५॥ साहसेवर्तमानन्त्योमर्पयतिपार्थिवः । मविनारांत्रजत्यागुविद्वषंचाधिगन्छति ॥३४६॥ निमत्रकार्णाद्राजाविपलाद्वाधनागमान् ममुत्मृजेत्साह्सिकान्सर्वभूतभयावहान् ॥३४७॥ शलन्दिजातिभियीखन्धमयित्रोपर्ध्यते दिजातीनांचवणानांविष्लवेकालकारिते ॥३४ tm आत्मन बपरित्राणेद क्षिणानी वसंगरे स्नीविप्राभ्युपपत्नीचपून्धर्मेणनद्यति ॥३४९॥

गुरं वाबालवृदीवात्रासणंवाबहुतुतम् । आततायिनमायान्तंहन्यादेवाविचार्यन् नातनायिवधेदोषोहन्तुर्भवतिक वन प्रकाशंवा प्रकाशंवामन्युस्तन्मन्युमृच्छ्ति ॥३५९॥ परदाराभिमर्थेषुप्रवृत्तान्नृत्महीपतिः उदेजनकोर्द्णेडेबिद्वयित्वाप्रवासयेत् ॥३५२॥ नन्मन्योहिलोकम्यजायनेवर्णसंकरः येनमूलहरोत्धर्मः सर्वनाषायकत्पने ॥३५३॥ परम्यपन्न्यापुरः पःमभाषायोजयनरहः पूर्वमाक्षारिनोदोषैःप्राप्नुयात्पूर्वमाहमम् ॥३५४॥ यम्बनाक्षारितःपूर्वमभिभाषेतकारणात् नदोषम्प्राप्नुयात्किंचिन्नहितस्ययतिक्रमः ॥३५५॥ पर्तियंयोः भिषदेत्रीर्धेः रण्येवने पिवा नदीनावा / पिसम्भेदेससंयहणमाप्नुयात् ॥३५६॥ उपवार्जियाकेलिःस्पर्शीभूषणवाससाम् १ महत्त्वद्वामनंचेवसर्वमंग्रहणंस्मृतम् ॥३५७॥ स्वियंग्प्रोद्देशेय:रपृष्टोवामर्षयेतया परस्परस्यानुमतेसर्वंसंयहणंस्यृतम ॥३५६॥

अत्राद्मणः संयहणेप्राणान्तन्दण्उमहिति १ चतुणीमिपवणीनान्दारारस्यतमाःसदा ॥३५९॥ भिष्ठुकावन्दिनवैवदीक्षिताःकारवस्तथा सम्भाषणंसहस्रोभिःकुर्य्युरप्रतिवारिताः ทอย์อท नसम्भाषाम्परस्वीभिःप्रतिषिद्धःसमाचरेत् निषिजोभाषमाणस्तुमुवर्णन्दण्डमहीति । ทธร์จก नैषचारणदारेषुविधिनीत्मोपजीविष् मज्जयन्तिहितेनारीर्निगृदाबारयन्तिच ॥३६२॥ किंचिदेवतुदाप्यः स्यात्सम्भाषान्ताभिराचरन् प्रैयासुचैकभक्तासुरहःप्रव्रजितासुच ॥३६३॥ यो न्कामान्द्र षयेत्कन्यां समद्योवधम हित सकामान्द्र्षयंस्तुत्योनवधम्प्राप्तुयान्तरः ॥३६४॥ कन्याम्भजन्तीमुत्कृष्टन्निकिंचिद्पिद्।पयेत् जघन्यंमेवमानान्तुमंयतावामये हुहै उनमासेवमानस्नु जधन्योवधम हिति गुल्कनद्द्यात्सेवमानःसमामिच्छेत्पिनायदि ॥३६६॥ अभिषद्यनुयःकन्यांकुर्व्याद्र्पेणमानवः तस्या<u>त्र</u>कर्त्येअंगुल्यौद्ण्डंचाईतिषद्शतम् ทอร์ษท

मकामान्द्र ययंस्तुत्योनागुलिन्देदमाप्नुयात् दिशतन्तुद्मन्दाप्यः प्रमंगविनिवृत्तये ॥३६६॥ कन्येवकन्यायाकुर्यातस्याःस्याद्विशतोद्भः गुन्त्रंचितराणन्द्द्याच्छिफा**ये**वाप्नुयाद्द्य ॥३६९॥ यानुकन्याम्प्रकुर्यात्स्रांसासद्योमोण्ड्यमहित अंगुन्योरेवयाच्छेदंखरेणोद्रहनन्तथा ॥३५०॥ भनी रंलंघयेद्यानुब्वीज्ञातिगुणद्पिता नांश्यभिःखाद्येद्राजामंस्थानेबहुमंस्थिते กรษาท प्नामन्दाह्येत्पापंशयनेतप्तआयमे अभ्याद्ध्युषकाष्ठानितत्रद्वेतपापकृत् nesen मंवत्सराभिशम्तस्यदृष्टस्यदिगुणोद्मः 1 वात्ययासहसंवासेचाण्डात्यातावदेवतु nesen **यूद्रोगुप्तमगुप्तंवाद्वैजातंवर्णमावसन्** अगुप्तमंगमर्वस्वेर्गुप्तंमर्वेणहोयते ॥३७४॥ वैश्यः मर्वस्यद्ण्डः स्यात्संवत्सर्निरोधतः महलंशत्रियोदण्डयोमीण्ड्यंमूत्रेणचाहिति ॥३७५॥ ब्रासणीयद्यगुप्तान्तुगच्छेतीवेश्यपार्थिवो । वेश्यम्पंचशतंकुर्यात्क्षत्रियन्तुसद्विणम् ทองร์ก

२०ई अष्टमोर्ध्यायः

उभावपितृतावेवब्रासण्यागुप्तयासह विष्नुतीमुद्रवद्ण्उचीद्रथयीवाकटाग्निना ॥३७७॥ महस्रम्त्रासणोदण्ज्योगुप्ताविप्राम्बलाइ जन् शतानिपंचदण्डपःस्यादिच्छन्त्यासहमंगतः ॥३७६॥ मौण्ड्यम्प्राणान्तिकोदण्डोब्राह्मणस्यविधीयते इतरेषान्तुवणीनान्दण्उःप्राणान्तिकोभवेत नजानुत्राक्षणंहन्यात्मर्वपापेष्वपिस्थितम् राष्ट्रादेनंवहिःकुर्यात्ममयधनमक्षतम ॥३५०॥ नत्रात्रणवधाङ्यानधर्मोविद्यतेभुवि तस्मादस्यबधं राजामनमा/पिनचिन्तयेत matem वैश्यभेत्सत्रियांगुप्तंविश्यावासत्रियोवजेत् योबालण्यामगुप्तायान्तावुभीदण्डमर्हतः neten महस्रम्ब्राखणोदण्डन्दाप्योगुप्तेतृतेव्रजन**ः** मुद्रायां सत्रियविशोः माहस्रोवेभवेदमः ॥३६३॥ क्षत्रियायामगुप्तायावैश्येपंचशतन्द्रमः मृत्रेणमीण्ड्यमिच्छेनुक्षत्रियोदण्डमेववा ทอะชก अगुप्तेक्षत्रियावैषयेगृद्रावाबाह्मणोवजन् शतानिपंचदण्ड्यःस्यात्सहस्रन्त्यन्त्यजित्वयम् ॥३६५॥

यम्यम्नेनःपुरेनास्तिनान्यस्नीगोनदुष्टवाक् नमाहमिकदण्डप्रोमराजागत्रलोकभाक् nsten एनेषान्नियहोराज्ञःपंचानं।विषयेस्वके माम्राज्यकृत्मजात्येषुलोकेचैवयशस्करः ॥३५७॥ स्रत्व जंयस्य जेद्या ज्योया ज्यं चर्त्वित्र जेद्यदि शक्तंकर्भण्यदृष्टंचनयोर्दण्डःशतंशतम् नमातानपितानस्त्रीनपुत्रस्यागमहीत न्यजन्नपतिनानेना<u>नाज्ञा</u>ज्ञादण्ड्यश्चानानिषद् nsten आत्रमेपुदि जातांनांकार्येविवद्नाम्मिषः नवित्रयान्नृपोधर्मीचिकीर्धनहितमात्मनः ทธคุรท यथाईमेनानभ्यर्चश्रास्रणेः महपार्थिवः मान्त्वेनप्रशमय्यादीस्वधर्मम्प्रतिपाद्येत् #369# प्रातिवेश्यानुवेश्योचकल्पाणेविंशतिदिजे अर्शियभोजयनविप्रोद्ण्डमहितमाधकम nsean त्रोत्रियः त्रोत्रियंसाधुम्भृतिकृत्येष्वभोजयन् 1 तदन्नि दिगुणन्दाप्योहिरण्यं चैवमाधकम् ทรครท अन्धोजउःपीठसपींसप्तत्यास्यविर्ययः शोत्रियेषूपकुर्वं **बनदाप्याः वेनचित्करम्** 1189E11

त्रोत्रियंगाधितार्त्तीचवालवृदाविकंचनम् । महाकुलीनमार्य्यवराजासम्पूजयेत्सदा ॥३९५॥ शाल्मलीफलकेश्लूष्णेनेनिज्यान्नेजकःशनैः नचवासंासिवासोभिनिहरेन्नचवासयेत् ॥३९६॥ तन्तुवायोदशपलन्दद्यादेकपलाधिकम अतोन्यद्यावर्तमानोदापोद्वादशकन्दमम् ॥३९७॥ मुल्कस्थानेषुकुश्चलाः सर्वपण्यविवक्षणाः क्रय्रिधंयद्यापण्यन्ततोविंशंनृपोहरेत् ॥३९६॥ राज्ञःप्रख्यातभाण्डानिप्रतिषिदानियानिच तानिनिईरतोलोभात्सर्वहारंहरेन्नृपः nseen <u> युल्कस्थानम्परिहरन्नकालेक्रय</u>विक्रयी मिथ्यावादी चमंख्यानेदाप्यो स्थराणमत्ययम् ॥४००॥ आगमंनिर्गमंस्थानन्तथाव् जिस्रयायुभी विचार्यसर्वपण्यानांकार्येत्व्रस्विक्रयी पंचरात्रेपंचरात्रेपक्षेपक्षे श्ववागते कुर्वतिचेपाम्प्रत्यक्षमर्पसंस्थापनन्नृपः ॥४०२॥ तुलामानम्प्रतीमानंसर्ववस्यात्मुलक्षितम् षट्मुपट्मुचमामेषुपुनरेवपरीक्षयेत्

पणयानन्तरेदाप्यम्पौर्षोर्वपणन्तरे । पादम्पनुषयोषिचपादार्डरिक्तकःपुमान् ॥४०४॥ भाण्डपूर्णानियानानितार्थन्दाप्यानिसारतः रित्रभाण्डानियत्विंचित्पुमास्यापरिच्हदाः १४०५१ दी घीष्य नियथा देशंय थाकालन्तरोभयेत् नदीनीरेपुति इद्यात्समुद्रेनास्तिलक्षणम् ॥४०६॥ गर्भिणीतुदिमामादिस्तथाप्रवजिनोमुनिः ब्राह्मणालिंगिनवैवनदाप्यास्तादिकन्तरे ॥४०७॥ यन्नाविकि विद्यामानं। विशीर्येतापराधतः तद्रामेरेवदानबंममागम्यस्वता शतः रपनीयायिनामको यवहारस्य निर्णयः दाशापराधतस्तोयेदैविकेनास्तिनियहः ॥४०९॥ वाणि उयंकार्ये देश्यंक्शीदंक्षिमेवच पशृनार्शणं वेवदास्यंशूदं दिजनमनाम् १४५०॥ **सत्रियं वेववेश्यं चन्नासणीव निक्**षिती । विभ्यादानुशंस्थेनस्वानिकमीणिकार्यन् दास्यन्तुकारयँस्नोभाड्डासणःसंस्कृतान्दिजान् अनिन्त्रतःप्राभवत्याद्राज्ञादण्ड्यःशतानिषद् ॥४१२॥

अष्टमो श्यायः

290

मृद्रन्तुकारये दास्यं की तमकी तमेववा दास्यायेवहिमृष्टो-सोबासणस्यस्ययम्भुवा ॥४१३॥ नस्वामिनानिमृष्टो-पिनूद्रोदास्याद्रिमुचते निसर्गजंहिततस्यकस्तस्मातद्पोहित ॥४१४॥ ध्वजाहृतोभक्तदासोगृहजःक्रीतद्त्रिमौ । पेत्रिकोदण्डदामबसप्तेतेदासयोनयः ॥४१५॥ भायीपुत्रबद्गसबत्रयष्टवाधनाक्ष्मृताः १ यतेसमधिगच्छन्तियस्यतेतस्यतदनम् ॥४५६॥ विसन्धम्बासणः गूद्राद्वयोपादानमाचरेत नहितस्यास्तिवितिवंभर्तृहार्यधनोहिमः ॥४९७॥ वैश्यमूद्रीप्रयत्नेनस्वानिकर्माणिकार्येत् तौहिचुतौस्वकर्मभ्यः सोभयेतामिदं जगन ॥४१६॥ अहन्यहन्यवे**सेतक्मीन्तान्**वाहनानिच आयययोचनियतावाकरान्कोषमेवच ॥४१९॥ **ट्वं**सवीनिमानाजा**यव**हारान्समापयन् । यपोद्यकित्विषंसर्वम्यानोतिपरमागतिम् ॥४२०॥

॥ इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् ॥ ॥ अष्टमोश्यायः ॥